

PRAVNA HRONIKA

Pravna hronika | Broj 7 | Godina 4 | Maj 2018. godine

IZLAZI DVA PUTA GODIŠNJE

■ Teme broja:

Pregled sudske prakse Evropskog suda
za ljudska prava u odnosu na BiH

Novine u sudskoj praksi Evropskog
suda za ljudska prava

Akcioni plan VSTV-a BiH za provedbu
odluka Ustavnog suda BiH

PRAVNA HRONIKA

IMPRESUM:

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA

Aida Trožić

UREDNIŠTVO

Biljana Braithwaite, Milan Tegeltija,
Aida Trožić, Marija Jovanović, Vera Bjelogrić

SARADNICI

Edin Čengić, Adela Čomić, Ermina Dumanjić,
Catharina Harby, Emira Hodžić,
Šeila Imamović-Brković, Zlatan Kavazović,
Slađana Marić, Monika Mijić, Tanja Miletić,
Sanjit Nagi, Sevima Sali-Terzić,
Elma Veledar-Arifagić

DIZAJN

Kliker Dizajn - Marko Milićević

LEKTURA I KOREKTURA

Maja Andrić

IZDAVAČI

Visoko sudsko i tužilačko vijeće
Bosne i Hercegovine
The AIRE Centre

Izdavanje ovog časopisa je finansirala Vlada
Ujedinjenog Kraljevstva. Međutim, u njemu
izneseni stavovi ne odražavaju nužno politiku
Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

Poštovani čitatelji,

s posebnim zadovoljstvom vam predstavljamo sedmi broj časopisa *Pravna hronika*. U ovom broju po prvi put možete naći članak posvećen praksi Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, pored sad već standardnih članaka o razvoju prakse Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine i Vrhovnog suda Republike Srpske.

Opredijeljenost Bosne i Hercegovine za evropske integracije donosi sa sobom i nove i dodatne obaveze za pravosuđe Bosne i Hercegovine. U tom kontekstu u ovom broju smo obuhvatili i pregled preporuka stručne komisije Evropske unije u pogledu početne obuke i stručnog usavršavanja nosilaca pravosudnih funkcija. Pored tog, članak o novijoj praksi Suda Evropske unije je našao svoje redovno mjesto u ovom časopisu.

U pogledu poštivanja i primjene Evropske konvencije za ljudska prava, pravosuđe u Bosni i Hercegovini se suočava s nizom izazova. Jedan od njih je dužina trajanja sudskih postupaka, koja je i u 2017. godini rezultirala u iznimno velikim brojem apelacija Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine i Evropskom sudu za ljudska prava, zbog čega je Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine usvojilo Akcioni plan za provedbu odluka Ustavnog suda BiH koje se odnose na problem kršenja prava na pravično suđenje u razumnom roku u Bosni i Hercegovini i kojeg predstavljamo u ovom broju.

Pored toga smo za Vas pripremili i dva članka o praksi Evropskog suda za ljudska prava: prvi o opštim tendencijama rada Evropskog suda za ljudska prava i posebno zanimljivim i relevantnim predmetima za regiju jugoistočne Evrope iz druge polovine 2017. godine i drugi o predmetima Evropskog suda za ljudska prava, koji se odnose na BiH iz 2017. godine.

Edukacija nosilaca pravosudnih funkcija u segmentu borbe protiv diskriminacije predstavlja jednu od značajnijih oblasti kojom se bave Centri za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, te u ovom broju pišemo o pitanjima koja su otvorena kroz edukaciju o diskriminaciji u ova dva centra.

Časopis *Pravna hronika* je nastao u okviru projekta kojeg sprovodi AIRE Centar, a finansiran je od strane Ministarstva spoljnih poslova Ujedinjenog Kraljevstva, s ciljem unapređenja kvaliteta pravosuđa i jačanja vladavine prava u Bosni i Hercegovini za evropske integracije. Nadamo da će vam i ovaj novi broj *Pravne hronike* biti zanimljiv i koristan.

Želimo vam ugodno čitanje.

Redakcija *Pravne hronike*

Koncept

Časopis *Pravna hronika* je osmišljen u cilju podizanja svijesti o razvoju sudske prakse i ljudskim pravima, a namijenjen je sudijama, tužiocima, advokatima i ostalim pravnim stručnjacima širom zemlje. Pravnici u BiH će se putem ovog časopisa moći upoznati s novinama u zakonodavstvu i relevantnoj praksi domaćih sudova, kako na državnom, tako i na nivou entiteta.

Pravna hronika, pored toga, sadrži pregled ključnih novina u praksi ESLJP-a i Suda Evropske unije relevantnih za BiH. Časopis se usredsređuje na kretanja u zakonodavstvu i na praksu domaćih sudova i ESLJP-a, kao i na praksu Suda EU relevantnu za BiH, te nastoji čitaoce upoznati s najnovijim i najznačajnijim novinama u ovoj oblasti.

Izdavanje ovog časopisa ima za cilj i unapređenje primjene EKLJP-a u BiH, te doprinos rješavanju konkretnih problema utvrđenih u dijelovima Izvještaja o napretku u kojima se Evropska komisija bavi reformama pravosuđa i vladavinom prava.

Časopis također služi kao produžetak redovne obuke koju provode nadležne institucije. *Pravna hronika* je osmišljena kao pravni informativni časopis koji uređuju pravni eksperti Bosne i Hercegovine. Eksperti Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH i AIRE Centra pružaju aktivnu podršku razvoju ovog časopisa.

U cilju osiguravanja samoodrživosti časopisa, autori članaka su pravni savjetnici Ustavnog suda BiH, Suda BiH, Vrhovnog suda Federacije BiH, i Vrhovnog suda Republike Srpske, a u budućnosti i Apelacionog suda Brčko distrikta BiH. Povremeni saradnici časopisa su i drugi pravni stručnjaci i profesori prava. Angažman domaćih stručnjaka je od presudnog značaja za samoodrživost ovog časopisa jer on prije svega ima za cilj da bude u službi potrebe za kontinuiranom edukacijom pravnika iz Bosne i Hercegovine.

Pravna hronika se objavljuje dva puta godišnje.

Sadržaj

Predgovor.....	3
Koncept	4
Novine u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava	6
Pregled sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Bosnu i Hercegovinu.....	18
Novine u jurisprudenciji Ustavnog suda Bosne i Hercegovine	25
Novine u jurisprudenciji Suda Bosne i Hercegovine	29
Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine.....	35
Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Republike Srpske.....	42
Novine u jurisprudenciji Apelacionog suda Brčko distrikta BiH.....	49
Akcioni plana Visokog sudskog i tužilačkog vijeća za provedbu odluka Ustavnog suda BiH	55
Pregled aktualnih odluka Suda Evropske unije.....	59
Analiza početne obuke i stručnog usavršavanja sudija i tužilaca u Bosni i Hercegovini.....	68
Pitanja u oblasti diskriminacije otvorena kroz edukacije u Centrima za edukaciju sudija i tužilaca u RS i FBiH	72
Baza sudskih odluka u vezi primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini.....	77
Novosti iz zakonodavstva	79

Novine u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava

Pripremili: Biljana Braithwaite, Catharina Harby i Sanjit Nagi, AIRE Centar

Uvod

Ovaj prilog sadrži neke od najznačajnijih odluka koje je Evropski sud za ljudska prava (Sud ili ESLJP) donio u 2017. godini, kao i pregled novosti u tumačenju i primjeni Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) u vezi s pitanjima od važnosti za Bosnu i Hercegovinu (BiH).

Prvi dio se tiče općenito broja predstavki koje je ESLJP zaprimio i kretanja i statistici u odnosu na presude koje je ESLJP donio u 2017. godini, te koraka koje je Sud poduzeo u cilju smanjivanja broja predstavki koje su u toku pred Sudom, te poboljšanju postupanja u skladu s presudama Suda. Drugi dio sadrži prikaz broja predstavki koje je Sud zaprimio iz ovog regiona, te podatke o tome koja pitanja i povrede prava one pretežno pokreću. Konačno, treći dio sadrži pregled odabranih presuda od važnosti za praksu sudova u BiH.

1. Sud u 2017. godini

U toku 2017. godine povećao se broj predstavki pred Sudom. Ovo se jednim dijelom može pojasniti na način da je došlo do značajog priliva predmeta iz Turske, a nakon političkih nemira i neuspjelog pokušaja državnog udara u toj državi krajem 2016. godine. Sud i dalje ulaže napore da smanji obim predmeta; posebno slučajeva koji se odnose na produženo neizvršenje konačnih sudskih odluka koje pokreću slična pitanja.^[1] Statistika ukazuje na povećan priliv predstavki koje su zaprimljene, ali također i presuda i odluka koje su donijeli različiti odjeli Suda.

U pogledu novih predstavki pred Sudom, Sud je u toku 2017. godine zaprimio 63.350 novih predstavki. Ovo predstavlja rast od 19% u usporedbi s 2016. godinom (53.400).

Dana 01.01.2017. godine bilo je 79.750 predstavki pred Sudom: 28.450 predstavki pred Vijećem i Velikim vijećem, 47.500 pred Odborom, i 3.800 pred Sudijom pojedincem. Ovaj broj predstavki je narastao na broj od 93.200 u junu 2017. Do 31. decembra 2017. godine 56.250 predstavki su bile u toku pred Sudom: 26.250 pred Vijećem i Velikim vijećem, 25.700 pred Odborom i 4.300 pred Sudijom pojedincem.

Pad u broju predstavki koje su u toku pred Sudom značajan je s obzirom na pritisak koji je proistekao iz velikog broja slučajeva iz Turske. Međutim, treba da se spomene da su nekih 12.000 predstavki brisane na osnovu presude *Burmych i drugi protiv Ukrajine*, zbog produženog neizvršenja konačnih sudskih odluka.^[2] Sud je brisao ove predmete i prosljedio ih Komitetu ministara te istakao ulogu Komiteta ministara kao tijelo koje je odgovorno za nadgledanje isplate naknade i pravično postupanje u odnosu na sve one koji su pogođeni sistemskim problemom koji je utvrđen u pilot presudi.

Presude su donesene u pogledu 15.595 predstavki u 2017. godini (u poređenju sa 1.927 u 2016. godini – porast za 709%, treba da se naglasi da se približno 12.000 od ovih presuda odnosi na pitanja iz presude *Burmych*, vidjeti gore u tekstu). Ovih 15.595 predstavki je riješeno kroz 1.068 presuda – porast

[1] *Burmych i drugi protiv Ukrajine*, br. 46852/13, presuda od 12. oktobra 2017.

[2] *Burmych i drugi protiv Ukrajine*, br. 46852/13, presuda 12. oktobar 2017

od 8%. 523 presude je usvojio Odbor od troje sudija (porast za 69% u usporedbi s 2016. godinom). U 2017. godini 70.356 predstavki je proglašeno nedopustivim ili je brisano od strane Sudije pojedinca, Odbora, Vijeća ili Velikog vijeća.

Sud je bio uspješan u svojim naporima da smanji broj predmeta tokom 2017. godine. Kao što je gore pojašnjeno, došlo je do smanjenja od 29% u samom broju predmeta pred Sudom krajem godine, što je rezultat porasta u broju donesenih presuda i odluka. Međutim, napori na ovom polju se nastavljaju na način da Sud primjenjuje pilot proceduru i procedure prioriteta, s tim što se procedura prioriteta primjenjuje kako bi se osposobili resursi koji će se koncentrisati na najhitnije slučajeve. Do 31. decembra bilo je 17.860 predstavki u kategoriji prioriternih predstavki, što predstavlja smanjenje za 23% u usporedbi s 2016. godinom. Mnoge od ovih predstavki se odnose na zatvorske uslove u Mađarskoj i Rumuniji, i smatraju se prioriternim slučajevima s obzirom da se tiču člana 3, ali su također i predstavke koje se ponavljaju. U 2017. godini 6.000 mađarskih slučajeva koji se odnose na pritvorske uslove upućeni su Sudiji pojedincu nakon što je Vijeće smatralo da je Mađarska uspostavila nacionalni pravni lijek. Nakon toga su ove predstavke proglašavane nedopustivim. Uz to, predstavke koje se tiču uslova u pritvoru u Rumuniji predmet su pilot procedure.

Dalje, Sud je ponovno naglasio jačinu uloge Komiteta ministara (kao što je istaknuto u gore navedenom predmetu *Burmych*). Sud je iznova naglasio da Komitet ministara nadgleda izvršenje presuda i osigurava da država izvršava zakonske obaveze shodno članu 46 (obavezujuće dejstvo i izvršenje presuda), uključujući poduzimanje mjera za poboljšanje. Ovo je u najvećoj mjeri odgovor na slučajeve koji se tiču sistemskih problema a koji se iznova pojavljuju pred Sudom.^[3]

Sud je također uključen u različite događaje, forume i bilateralne sastanke u cilju jačanja mreže razmjene informacija i procedure.^[4]

- Mreža najviših sudova (Superior Courts Network), pokrenuta 2015. godine, s ciljem razmjene informacija o sudskoj praksi ESLJP-a između najviših nacionalnih sudova i samog Suda, rasla je i dalje u 2017. godini.
- Prvi forum osoba za kontakt (*The First Focal Points Forum*) održan je u Strazburu u junu 2017. godine. 50 osoba za kontakt, 44 s vrhovnih sudova, i predstavnici iz registrara prisustvovali su događaju i razgovarali o funkciji i budućnosti Mreže najviših sudova.
- Jedan poseban događaj je organizovan u okviru kojeg je određen broj predstavnika vrhovnih sudova posjetio Sud u cilju održavanja bilateralnih sastanaka. Delegacije su bile prisutne iz francuskog Državnog savjeta (*Conseil d'État*), belgijskog Državnog savjeta, italijanskog Visokog vijeća, holandskog Vrhovnog suda i švicarskog Federalnog suda.

Sud je odlučivao o nekoliko novih, aktuelnih i važnih pitanja ove godine – od kojih će neki primjeri biti predstavljeni niže u tekstu:

- Veliko vijeće je potvrdilo relevantne principe svoje sudske prakse u odnosu na zahtjeve iz člana 3 koje se tiču smanjenja kazne doživotnog zatvora i kaznene politike u pogledu izvršenja kazne doživotnog zatvora (članovi 5 i 14).^[5]

[3] Svi ovi statistički podaci, i više podataka, mogu se pronaći u godišnjoj analizi statistike za 2017. – https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_analysis_2017_ENG.pdf

[4] O pregledu aktivnosti Evropskog suda za ljudska prava više se može pronaći u godišnjem izvještaju za 2017. – https://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2017_ENG.pdf

[5] *Hutchinson protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 57592/08, presuda od 30. juna 2015. i *Khamtokhu i Aksenchik protiv Rusije*, br. 60367/08, presuda od 24. januara 2014.

- Veliko vijeće je utvrdilo razliku između „lišavanja slobode“ u okviru značenja člana 5(1) i ograničenja „slobode kretanja“ u okviru značenja člana 2 Protokola br. 4.^[6]
- Sud je utvrdio svoje principe koji se tiču određenih prava i obaveza radnika i poslodavaca u pogledu elektronskih komunikacija privatne prirode tj. elektronskih poruka na radnom mjestu.^[7]
- U jednom slučaju ispitivao se različit tretman zasnovan na „spolu“ i „starosnoj dobi“ (članovi 5 i 14) u vezi s osudom odraslog čovjeka u poređenju sa ženom, maloljetničkim i starijim prijestupnicima.^[8]
- Po prvi put Veliko vijeće je analiziralo konstrukciju člana 18 Konvencije.^[9]
- Sud je izvršio sveobuhvatan pregled relevantnih načela o brisanju cijele ili dijela predstavke (član 37) na temelju unilateralne deklaracije tužene države.^[10]
- Veliko vijeće je izložilo relevantnu ulogu suda i Komiteta ministara u vezi s predstavkama koje proizilaze iz propusta da se provede pilot presuda (članovi 19 i 46).^[11]
- Sud je istakao ranjivost i posebne potrebe maloljetnih migranata u pritvoru.^[12]

2. Zajedničke povrede EKLJP-a u Regionu

Do 31. decembra 2017. godine od 56.250 predstavki pred Sudom 3.038 predstavke su podnesene protiv država u regionu. Bilo je 526 predstavki protiv Albanije, 677 protiv Bosne i Hercegovine, 502 protiv Hrvatske, 313 protiv Makedonije, 80 protiv Crne Gore i 940 protiv Srbije.

Ovaj odjeljak će prikazati osnovna pravna načela koja je Sud formirao u odnosu na najčešće pritužbe iz Regiona. U 2017. to su bile:

Član 6, pravo na pravično suđenje – posebno su se podnosioci predstavke žalili zbog **dužine trajanja postupka na domaćem nivou, pravičnosti suđenja i neizvršenja domaćih presuda**. Općenito, Sud i dalje ističe osnovna načela u vezi s članom 6 Kontinuirano se utvrđuje da postupak treba da se okonča u razumnom roku, da sve osobe optužene za krivično djelo moraju biti u mogućnosti da osporavaju navode iznesene protiv njih i da pojedinci moraju imati pristup sudu. Vidjeti: *Panorama doo i Miličić protiv Bosne i Hercegovine*^[13] (BiH), *Kahrman protiv BiH*,^[14] *Damjanović i Euromag doo protiv BiH*,^[15] *Kunić i drugi i Spahić i drugi protiv BiH*,^[16] *Matanović protiv Hrvatske*,^[17] *Selmani i drugi protiv Makedonije*,^[18] *Centar za razvoj analitičke psihologije protiv Makedonije*,^[19] *Petrović protiv Makedonije*,^[20] i *Stanka Mirković i drugi protiv Crne Gore*.^[21]

[6] *De Tommaso protiv Italije*, br. 43395/09, presuda od 23. februara 2017.

[7] *Bârbulescu protiv Rumunije*, br. 61496/08, presuda od 5. septembra 2017.

[8] *Khamtokhu protiv Rusije*, br. 60367/08, presuda od 24. januara 2017.

[9] *Maerabishvili protiv Gruzije*, br. 72508/13, presuda od 28. novembra 2017.

[10] *De Tommaso protiv Italije*, br. 43395/09, presuda od 23. februara 2017.

[11] *Burmych i drugi protiv Ukrajine*, br. 46852/13, presuda od 12. oktobra 2017.

[12] *S.F. i drugi protiv Bugarske*, br. 8138/16, presuda od 7. decembra 2017.

[13] *Panorama doo i Miličić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 69997/10, presuda od 25. jula 2017.

[14] *Kahrman protiv BiH*, br. 4867/16, presuda od 17. oktobra 2017.

[15] *Damjanović i Euromag doo protiv BiH*, br. 17248/11, presuda od 31. oktobra 2017.

[16] *Kunić i drugi i Spahić i drugi protiv BiH*, br. 68955/12, presuda od 14. novembra 2017.

[17] *Matanović protiv Hrvatske*, br. 2742/12, presuda od 4. aprila 2017.

[18] *Selmani i drugi protiv Makedonije*, br. 67259/14, presuda od 9. februara 2017.

[19] *Centar za razvoj analitičke psihologije protiv Makedonije*, 29545/10, presuda od 15. juna 2017.

[20] *Petrović protiv Makedonije*, br. 30721/15, presuda od 20. juna 2017.

[21] *Stanka Mirković i drugi protiv Crne Gore*, br. 33881/15, presuda od 7. marta 2017.

Član 1 Protokola br. 1, zaštita imovine: Sud je naveo da će uplitanje u imovinu, bez obzira da li se radi o eksproprijaciji ili kontroli korištenja, generalno biti opravdano ukoliko se poštuje zahtjev zakonitosti i ukoliko se može smatrati da slijedi opšti ili javni interes. Zahtjev proporcionalnosti i potreba da se uspostavi ravnoteža između zahtjeva zajednice i zaštite interesa pojedinca mora se uzeti u obzir prilikom ispitivanja odnosa između sredstava koja su korištena i cilja koji se nastojao ostvariti. U ovom regionu postojao je, na primjer, sistemski problem povrata prijeratnih stanova i propust domaćih vlada da osiguraju izvršenje dugova prema podnosiocima predstavke. Vidjeti: *Boljević protiv Hrvatske*,^[22] *Panorama doo i Miličić protiv Bosne i Hercegovine*^[23] i *Vijatović protiv Hrvatske*.^[24]

Član 5 i pravo na slobodu i sigurnost. Mnoge predstavke su pokrenule pitanja u odnosu na ovaj član, posebno u odnosu na pritvaranje na nekoliko sati bez optužnice, dužinu vremenskog okvira u kojem se ispituje zahtjev pojedinca za puštanjem na slobodu, pritvaranje bez navođenja razloga i nezakonit pritvor. Vidjeti: *Čović protiv BiH*^[25] i *Grobenski protiv Hrvatske*.^[26]

Član 10 i pravo na slobodu izražavanja. Sud i dalje naglašava osnovni značaj slobode izražavanja. Vidjeti: *Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv BiH*,^[27] *Marunić protiv Hrvatske*.^[28]

Član 2, pravo na život. Sud je potvrdio proceduralni aspekt prava na život, naročito provođenje djelotvornih istraga i uspostavljanje mehanizama za zaštitu prava na život u domaćim sistemima. Vidjeti: *M i drugi protiv Hrvatske*,^[29] *Trivkanović protiv Hrvatske*^[30] i *Randelović protiv Crne Gore*.^[31]

Član 3, zabrana mučenja i nehumano i ponižavajuće postupanje. Pitanja u odnosu na nedostatak efikasne istrage pokrenuta su pred Sudom. Na primjer, podnosioci predstavke su se žalili da se država nije na odgovarajući način brinula za njihove potrebe tj. psihičke ili mentalne, za vrijeme trajanja pritvora. Vidjeti: *Škorjanec protiv Hrvatske*^[32] i *Krsmanović protiv Srbije*.^[33]

Član 8, pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života: Sud je istakao niz načela u odnosu na nasilje u porodici i član 8 pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog privatnog života pod članom 8 zbog obustavljanja postupka povodom nasilja u porodici. Dalje, Država je propustila da ispuni svoju pozitivnu obavezu u cilju olakšavanja ostvarivanja kontakta između podnositeljice predstavke i njene djece. Dalje, Sud je potvrdio načelo da u vezi s bilo kakvim uplitanjem u skladu s članom 8 mora postojati legitimni cilj koji je naveden u članu 8(2). Vidjeti: *Ž.B protiv Hrvatske*^[34] i *K.B i drugi protiv Hrvatske*.^[35]

[22] *Boljević protiv Hrvatske*, br. 43492/11, presuda od 31. januara 2017.

[23] *Panorama Ltd i Miličić protiv Bosne i Hercegovine*, br. 69997/10, presuda od 25. jula 2017.

[24] *Vijatović protiv Hrvatske*, br. 50200/13, presuda od 21. septembar 2017.

[25] *Čović protiv BiH*, presuda od 3. oktobra 2017.

[26] *Grobenski protiv Hrvatske*, odluka od 12. septembra 2017.

[27] *Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv BiH*, br. 17224/11, presuda od 27. juna 2017.

[28] *Marunić protiv Hrvatske*, br. 51706/11, presuda od 28. marta 2017.

[29] *M i drugi protiv Hrvatske*, br. 50175/12, presuda od 2. maja 2017.

[30] *Trivkanović protiv Hrvatske*, br. 12986/13, presuda od 6. jula 2017.

[31] *Randelović protiv Crne Gore*, br. 66641/10, presuda od 19. septembra 2017.

[32] *Škorjanec protiv Hrvatske*, br. 25536/14, presuda od 28. marta 2017.

[33] *Krsmanović protiv Srbije*, br. 19796/14, presuda od 19. decembra 2017.

[34] *Ž.B protiv Hrvatske*, br. 4666/13, presuda od 11. jula 2017.

[35] *K.B i drugi protiv Hrvatske*, br. 36216/13, presuda od 14. marta 2017.

3. Pregled odabranih presuda

Kao što se vidi gore u tekstu, mnogi slučajevi od interesa za region i dalje se odnose na pitanja koja se tiču člana 6, pravo na pravično suđenje, posebno na dužinu trajanja postupka na domaćem nivou i neizvršenje domaćih presuda. Član 3 i zabrana nehumanog ili ponižavajućeg postupanja, nedostatak efikasne istrage također su pitanja koja se javljaju. Konačno, neki slučajevi se odnose na član 5 i povrede prava na slobodu zbog proizvoljnog pritvora i hapšenja.

Međutim, Evropski sud za ljudska prava je u 2017. godini također razmatrao i niz drugih pitanja. Sljedeći odjeljak prikazuje pet odabranih predmeta koji se odnose na neka od najnovijih i aktuelnih pitanja koja su od važnosti za sudsku praksu BiH sudova.

Odabrani predmeti se mogu naći u nastavku i sadrže sažetke činjenica i odluka Evropskog suda za ljudska prava kao i komentar stručnjaka: *Krsmanović protiv Srbije* (nedostatak efikasne istrage povodom navoda o zlostavljanju), *Bărbulescu protiv Rumunije* (presretanje komunikacije radnika na radnom mjestu), *Randelović i drugi protiv Crne Gore* (efikasna istraga nakon smrti koja je nastupila u moru), *Egill Einarsson protiv Islanda* (slučaj klevete u vezi s javnim medijem) i *Ezgeta protiv Hrvatske* (u vezi s činjenicom da je presudu donio sudski savjetnik).

PRESUDA U SLUČAJU KRSMANOVIĆ protiv SRBIJE

(predstavka br. 19796/14)

19. decembra 2017.

Činjenice i odluka

U 2003. godini podnosilac predstavke, Đorđe Krsmanović, bio je uhapšen i zadržan u pritvoru u okviru policijske operacije širih razmjera koja je naređena nakon ubistva srbijanskog premijera. Kao rezultat ubistva srbijanska vlada je proglasila vanredno stanje.

Podnosilac predstavke je bio član kriminalne grupe koja se smatrala odgovornom za ubistvo premijera. Uhapšen je 1. aprila 2003. i tvrdio je da ga je po dolasku Specijalna antiteroristička jedinica fizički i mentalno zlostavljala, udarala i pretukla, jastukom pritisnula glavu, verbalno ga zlostavljala te prijetila njegovoj porodici. Na snimku njegovog hapšenja, koji je prikazan na nacionalnoj televiziji, moglo se vidjeti da ima modrice po licu. Tvrdio je i da je rutinski izvođen iz svoje ćelije na saslušanje, da je pretučen i da mu je u više navrata pendrek umetnut u anus.

Tokom prevoza do beogradskog Okružnog zatvora podnosilac predstavke je zatvoren u samicu gdje mu je bio omogućen kontakt s doktorima koji su ga pregledali. Kasnije je optužen za krivično djelo u vezi s drogom i osuđen na četiri godine i deset mjeseci zatvora. U junu 2004. godine bio je pušten na slobodu dok je čekao ishod žalbenog postupka.

Navode podnosioca predstavke o zlostavljanju ispitala su tri različita državna organa. Međutim, sve istrage su bile obustavljene usljed nedostatka dokaza vezanih za zlostavljanje ili dokaza o postojanju krivice.

Podnosilac predstavke se žalio Evropskom sudu za ljudska prava da vlasti nisu provele djelotvornu istragu u vezi s njegovim navodima o zlostavljanju, što je dovelo do kršenja člana 3 Konvencije.

Sud je istakao da je u situaciji kada pojedinac istakne sporne tvrdnje o zlostavljanju koje je počinila policija ili agenti Države, a koji su u suprotnosti s članom 3, neophodno provesti djelotvornu istragu.

Organi vlasti moraju djelovati odmah po ulaganju službene žalbe, a osobe odgovorne za provođenje istrage moraju biti nezavisne od onih na koje se upućuje u spornim događajima. Dalje, istraga mora biti temeljita i nameće obavezu da se reaguje hitno i poduzmu koraci čim se uloži žalba. Konačno, djelotvorna istraga mora pružiti dovoljno elemenata da omogući javni nadzor radi obezbjeđenja pouzdanosti.

Sud je naveo da pritužba podnosioca predstavke predstavlja „spornu tvrdnju” u okviru značenja člana 3. Kao posljedica toga, srbijanske vlasti su imale obavezu da sprovedu djelotvornu istragu.

Sud je utvrdio da su se istrage pretežno sastojale od saslušanja nekoliko policijskih službenika koji su bili uključeni u incident. Podnosiocu predstavke i njegovoj majci nije bilo omogućeno da učinkovito učestvuju u istragama niti da ih saslušaju policijski službenici. Domaće vlasti su imale dovoljno dokaza o zlostavljanju; međutim, nisu mogli da identifikuju one koji su bili uključeni u događaj. Nisu identifikovani svjedoci očevici u vezi sa zlostavljanjem podnosioca predstavke, što je dovelo do znatnog propusta u sve tri istrage. Činjenica da istrage koje je Država preduzela nisu omogućile niti identifikaciju državnih agenata koji su zlostavljali podnosioca predstavke podstakla je sumnju Suda u djelotvornost istrage. Ovakva utvrđenja su bila dovoljna za Sud da utvrdi da podnosilac predstavke nije imao djelotvornu istragu i stoga je utvrdio povredu člana 3.

Sud je dosudio podnosiocu predstavke iznos od 4.000 eura na ime nematerijalne štete. Sud je također dodijelio podnosiocu predstavke iznos od 4.200 eura na ime troškova i izdataka.

Komentar

U ovom predmetu Vlada je tvrdila da Sud nema nadležnost da odlučuje o ovoj pravnoj stvari, s obzirom da su sporni događaji nastupili prije nego što je Srbija ratifikovala EKLJP dana 3. marta 2004. godine. Međutim, Sud je istakao da proceduralna obaveza na provođenje djelotvorne istrage prema članovima 2. i 3. ima svoje zasebno polje primjene i funkcionise nezavisno od suštinskog dijela ova dva člana. Sud je istakao da je kroz praksu Suda obaveza sprovođenja delotvorne istrage prerasla u posebnu i samostalnu obavezu, koja može da obaveže tuženu državu čak i kada je smrt ili zlostavljanje nastupilo pre ratifikacije. Imajući ovo u vidu, ova obaveza nije otvorenog kraja – mora postojati stvarna veza između smrti ili zlostavljanja i stupanja na snagu Konvencije da bi postojala proceduralna obaveza iz članova 2 i 3. U ovom slučaju, Sud je naveo da nije protekao značajni vremenski period između navodnog zlostavljanja i stupanja na snagu Konvencije, te da su svi predistražni koraci sprovedeni nakon što je Konvencija stupila na snagu. Stoga je utvrđeno da postoji nadležnost Suda da odlučuje o ovom pitanju.

Ovaj predmet je također dobar podsjetnik o tome kako se obaveza Države prema članu 3 primjenjuje u svim okolnostima. Sud je istakao da je uzeo u obzir činjenicu da se navodno zlostavljanje dogodilo tokom trajanja vandrednog stanja nakon ubistva srbijanskog premijera. Dalje je naveo da kada osoba istakne sporne tvrdnje koje pokreću pitanje pozitivne obaveze na provođenje istrage prema članu 3, brza reakcija vlasti je od vitalnog značaja u očuvanju javnog povjerenja u provođenju vladavine prava i u sprječavanju bilo kakve pojave dosluha ili tolerisanja nezakonitih radnji.

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U SLUČAJU BĂRBULESCU protiv RUMUNIJE

(predstavka br. 61496/08)

5. septembra 2017.

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke, Bogdan Mihai Bărbulescu, bio je zaposlen u privatnoj kompaniji i na zahtjev poslodavca je kreirao profil na *Yahoo Messenger*-u kako bi slao odgovore na upite klijenata. Interni akti poslodavca onemogućuju da radnici koriste resurse kompanije za privatne svrhe. Podnosilac predstavke je informisan o internim aktima poslodavca i potpisao je obavijest. Propisi nisu sadržavali nikakve reference o nadzoru poslodavca nad komunikacijom radnika.

U julu 2007. godine poslodavac je primio obavijest koju je pročitao i potpisao. Ukratko, najvažniji dio obavijesti je sadržavao navode da je radnicima dozvoljeno da se na radnom mjestu bave samo pitanjima poslovne prirode (uključujući poslovnu komunikaciju) i da je poslodavac imao obavezu da nadzire i prati posao radnika i da sankcioniše bilo kakav prekršaj.

Komunikacija podnosioca predstavke na *Yahoo Messenger*-u je bila pod nadzorom od 5. do 13. jula 2007. godine i zapisnici su pokazali da je koristio internet za lične svrhe. Dana 1. avgusta 2007. godine poslodavac je otkazao ugovor o radu radniku zbog kršenja internih pravila kompanije.

Podnosilac predstavke je obarao ovu odluku pred Okružnim sudom u Bukureštu i konačno pred Apelacionim sudom u Bukureštu. Obje žalbe su odbijene. Pitanje s kojim se suočilo Veliko vijeće Evropskog suda za ljudska prava bilo je da li su rumunski domaći sudovi zaštitili prava podnosioca predstavke iz člana 8.

Sud je sa sigurnošću zaključio da telefonski pozivi, korištenje interneta i elektronska pošta s radnog mjesta potpadaju pod privatni život i korespondenciju u okviru člana 8 i da usluga brzog slanja poruka (*instant messaging service*) o kojoj je riječ predstavlja drugi oblik komunikacije koji dozvoljava pojedincu da vodi privatni socijalni život.

Sud je naveo da je podnosilac predstavke bio svjestan zabrane korištenja interneta u lične svrhe. Međutim, nije bilo jasno da li je bio informisan o stepenu nadzora komunikacije i mogućnosti da poslodavac ima pristup sadržaju komunikacije koju on vodi.

Sud je priznao da je privatna kompanija, a ne Država, implementirala ova pravila. Međutim, Sud se osvrnuo na to da je pozitivna obaveza Države da zaštiti prava podnosioca predstavke iz člana 8. i istakao da se dužna pažnja mora posvetiti pravičnoj ravnoteži između suprotstavljenih interesa pojedinca i zajednice kao cjeline, koja podliježe slobodnoj procjeni Države. Visoke strane Ugovornice posjeduju široko polje u procjeni kako da se uspostavi pravni okvir koji će uređivati način na koji poslodavac uređuje komunikaciju svojih radnika. Međutim, Država ima obavezu da osigura da uspostavu takvih mjera prati dovoljno garancija protiv proizvoljnosti.

Sud je istakao sljedeće kriterije kako bi Države obezbijedile da jedna mjera bude proporcionalna cilju koji slijedi. Obavijest: Da li je radnik jasno obaviješten, i unaprijed, o mogućnosti da poslodavac može nadzirati komunikaciju. Opseg nadzora: Da li je poslodavac upoznao radnika o obimu, prirodi i stepenu intenziteta praćenja. Legitimno opravdanje: Da li je poslodavac pružio legitimne razloge kojima se opravdava kako praćenje komunikacije tako i pristup sadržaju. Alternativne mjere: Da li su postojale manje nametljive metode i mjere kojima bi se postigao cilj poslodavca. Korištenje materijala korištenog za praćenje: Da li su rezultati praćenja korišteni za postizanje očekivanog cilja te mjere.

Odgovarajuće mjere zaštite: Da li je radnik imao pristup adekvatnim mjerama zaštite u slučaju da je praćenje bilo nametljivo.

Sud je smatrao da domaće vlasti nisu pružile odgovarajuću zaštitu poštovanja privatnog života i prepiske te da nisu uspostavile pravičnu ravnotežu između interesa o kojima je riječ. Došlo je do povrede člana 8 Sud je smatrao da utvrđenje povrede predstavlja dovoljnu satisfakciju.

Komentar

Ova presuda pruža jasan i koristan vodič za poslodavce u pogledu načina na koji se nadgleda kako radnici koriste sisteme radne komunikacije i, tom analogijom, vodič za domaće sudove u uspostavljanju ravnoteže određenih interesa na radnom mjestu.

Veliko vijeće je potvrdilo da je „privatni život” širok termin koji može obuhvatati profesionalne aktivnosti i da „prepiska“ pokriva elektronsku poštu i telefonske pozive koje radnik prima i koje šalje s radnog mjesta te informacije koje su prikupljene praćenjem korištenja interneta radnika na radnom mjestu.

Sud je smatrao da Države Ugovornice uživaju široko polje procjene u balansiraju između privatnih prava radnika u odnosu na interese poslodavca da obezbijedi dobro funkcionisanje posla. Međutim, ova diskrecija „ne može biti neograničena“ i domaće vlasti moraju osigurati da mjere praćenja prepiske i druge komunikacije budu „praćene adekvatnim i dovoljnim mjerama zaštite protiv zloupotrebe“. Veliko vijeće je zatim iznijelo nekoliko relevantnih faktora koji se moraju uzeti u obzir u okviru ocjene zakonitosti praćenja komunikacije na radnom mjestu (kao što je ukratko navedeno u tekstu iznad).

Sud je prihvatio da je radnik znao da je politika kompanije zabranila korištenje *Messenger*-a na radnom mjestu u privatne svrhe i da su drugi radnici dobili otkaz zbog kršenja ovih pravila; potpisao je dokumente kojima potvrđuje da je bio upoznat s tom politikom. Međutim, Sud je smatrao da podnosilac predstavke nije unaprijed dobio obavijest o prirodi i obimu potencijalnog praćenja i posebno o tome da se sadržaj njegove komunikacije može pratiti. Rumunski sudovi također nisu uzeli u obzir opravdanje za praćenje, da li je cilj poslodavca mogao biti postignut na manje nametljiv način te činjenicu da je praćenje imalo za posljedicu otpuštanje radnika.

PRESUDA U SLUČAJU RANĐELOVIĆ I DRUGI protiv CRNE GORE

(predstavka br. 66641/10)

19. septembra 2017.

Činjenice i odluka

Rodbina podnosioca predstavke je bila u grupi od otprilike 70 Roma koji su se ukrcali na čamac „Miss Pat” na crnogorskoj obali dana 15. aprila 1999. godine. Zbog prenatrpanosti čamac je potonuo samo nekoliko sati po napuštanju obale, te je samo jedna osoba preživjela. Forenzički stručnjaci nisu mogli utvrditi uzroke smrti sa sigurnošću; međutim, naveli su da su se putnici vjerovatno utopili.

Između 1999. i 2014. niz istraga je pokrenuto i saslušanja su provedena. Međutim, konačno, svi optuženi su oslobođeni usljed nedostatka dokaza.

Podnosioci predstavke su se žalili da crnogorske vlasti nisu postupile u skladu sa svojom obavezom da provedu brzu i djelotvornu istragu o smrti i nestanku članova njihovih porodica te poduzmu gonjenje odgovorne osobe.

Evropski sud za ljudska prava je naveo da član 2. nameće proceduralnu obavezu da država istraži smrt, ne samo državnih službenika već i nepoznatih pojedinaca. Kako bi istraga bila efikasna, mora biti takva da omogući da se izvrši identifikacija i da se kazne oni koji su odgovorni. Ovo, međutim, nije obaveza rezultata već sredstava i svaki propust u istrazi koji umanjuje ovu mogućnost rizikuje da se odstupi od zahtjevanih standarda djelotvornosti.

Dalje, postupak pred nacionalnim sudovima, uključujući fazu suđenja, mora biti u okviru postavljenih standarda pozitivne obaveze zaštite života na osnovu zakona. Bez obzira na prepreke koje sprječavaju napredak u istrazi, vlasti moraju brzo istražiti navodno kršenje prava na život. U predmetnom slučaju, Sud je primijetio da su krivični postupci u vrijeme donošenja ove presude još bili u toku pred drugim stepenom, bez obzira što je proteklo više od sedamnaest godina i devet mjeseci od spornog događaja i više od deset godina i sedam mjeseci od podizanja optužnice.

Sud je smatrao da je neopravdana dužina trajanja postupaka jasan pokazatelj da nisu bili djelotvorni i da ukazuje da je došlo do potencijalne povrede zbog nepoduzimanja pozitivne proceduralne obaveze Države iz člana 2. U predmetnom slučaju, Sud je utvrdio da je došlo do povrede člana 2, s obzirom da vlada nije uspjela opravdati dužinu postupaka te, kao posljedica toga, istraga i krivični postupci nisu bili u skladu sa zahtjevima brzine i efikasnosti.

Sud je odredio da Crna Gora treba gđi Gaši da isplati iznos 12.000 eura na ime nematerijalne štete i 500 eura na ime troškova i izdataka.

Komentar

Evropski sud za ljudska prava je ispitao da li je Crna Gora ispunila pozitivne obaveze na osnovu člana 2 Konvencije, te da li su provedena istraga i kasniji krivični postupci u skladu sa standardom brzine i efikasnosti.

Sud je naglasio proceduralnu obavezu države iz člana 2 EKLJP-a da istraži smrt, omogući efikasnu istragu u cilju identifikacije i kažnjavanja odgovornih lica i u tome postupa poštujući zahtjeve brzine i marljivosti.

Podsjećajući da se obaveza države u pogledu provođenja efikasne istrage ne ogleda u obavezi rezultata nego obavezi sredstava, utvrđeno je da su postojali znatni propusti crnogorske vlasti u istrazi, te značajni periodi neaktivnosti nadležnih organa, usljed čega je bilo očigledno da nije ispoštovan minimum standarda efektivnosti.

Dovodeći neaktivnost domaćih organa u vezu s dužinom trajanja postupka utvrđeno je da Crna Gora nije pružila dovoljno jake i uvjerljive argumente kojima opravdava propuste u postupku, čime je povrijedila standarde koje nalaže član 2 Konvencije u postupcima u kojima se utvrđuju okolnosti smrti osoba.

Ova presuda predstavlja podsjetnik državama članicama da neopravdano dugotrajno odlaganje okončanja istrage odnosno postupaka koji su pokrenuti u cilju otkrivanja nestanka odnosno smrti osoba nije prihvatljivo prema članu 2 Konvencije, te da nadležni organi moraju postupati s adekvatnom marljivošću i brzinom, u skladu s okolnostima.

PRESUDA U SLUČAJU EGILL EINARSSON protiv ISLANDA

(predstavka br. 24703/15)

7. novembar 2017.

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke, gđin Einarsson, je u vrijeme događaja bio poznata ličnost koja je objavljivala blogove, članke, knjige i pojavljivala se na televiziji.

U 2011. godini podnosilac predstavke je optužen za silovanje, kao i za još jedno seksualno krivično djelo početkom 2012. godine, koje se navodno dogodilo nekoliko godina ranije. Ovi postupci su obustavljeni usljed nedostatka dokaza i slabe vjerovatnoće da će biti osuđen. Kasnije tog mjeseca, jedan magazin je objavio intervju sa gđinom Einarssonom, s fotografijom njegovog lica na naslovnoj strani i raspravom o tim navodima. Kasnije tog dana, X je učitao izmijenjenu verziju naslovnice na svom ličnom *Instagram* profilu, s natpisom „Jebi se, siledžijsko kopile“. Jedno novinsko izdanje je naknadno objavilo članak s polemikama koje se odnose na ono što je X objavio na *Instagram*-u i izjavu koju je dao Einarsson.

Podnosilac predstavke je pokrenuo postupak radi klevete protiv X pred Okružnim sudom u Reykjaviku i Vrhovnim sudom u novembru 2014. godine. Objе tužbe su odbijene.

Pozivajući se na član 8 Konvencije (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života) podnosilac predstavke je izjavio da je objavljivanje fotografije i natpis na *Instagram*-u povrijedilo njegova prava na privatni i porodični život. Gđin Einarsson je tvrdio da presuda Vrhovnog suda znači da se njega može nazvati siledžijom a da ne bude optužen ili osuđen za takvo djelo i bez postojanja mogućnosti da se brani.

Evropski sud za ljudska prava je istakao da slika i komentar treba da se posmatraju kao cjelina, pritom cijeneći kontekst cijelog slučaja. Sud je naveo da je riječ „siledžija“ objektivna i činjenična po svojoj prirodi, što znači da se navod o silovanju može dokazati. Međutim, ovo ne uključuje mogućnost da izjava još uvijek može biti klasifikovana kao vrijednosni sud, pošto se kontekst slučaja mora uzeti u obzir.

Kao što je Sud već istakao, čak i kada se izjave mogu klasifikovati kao vrijednosni sud, mora postojati dovoljna činjenična osnova.

Sud je utvrdio da domaći sudovi nisu uspostavili pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih interesa gđina Einarssona i prava X, shodno članu 8 i članu 10. Konvencije. Ta izjava je ozbiljne prirode i kao takva može nanijeti štetu ugledu gđina Einarssona, s obzirom da je dostigla takav stepen ozbiljnosti da izazove sumnju u uživanje u njegovom pravu na privatni život. Stoga, Sud je našao da je došlo do povrede člana 8.

Sud je utvrdio da samo utvrđenje povrede predstavlja dovoljnu pravičnu satisfakciju, ali je dosudio iznos od 17.500 eura na ime troškova i izdataka.

Komentar

Sud je ispitao da li su domaći sudovi uspostavili pravičnu ravnotežu između prava podnosioca predstavke kao blogera i prava tuženog na slobodu izražavanja iz člana 10.

Sud je prihvatio da je „klasifikacija izjave kao činjenice ili kao vrijednosnog suda pitanje koje na prvom mjestu potpada pod polje slobodne procjene domaćih vlasti, prvenstveno domaćih sudova” i da bi „jaki razlozi morali postojati da bi zamijenio svoj stav za stav koji su zauzeli domaći sudovi”. Sud je potom detaljnije ispitao izraz „siledžija” te ispitao kontekst koji je Vrhovni sud Islanda uzeo kao osnov za svoje utvrđenje.

Sud je našao da je Vrhovni sud prihvatio da je korištenjem izraza „siledžija” o određenoj imenovanoj osobi ta osoba optužena za silovanje. Međutim, u ocjeni izraza u kontekstu, naime uzimajući u obzir promijenjenu fotografiju i komentar „Jebi se, siledžijsko kopile” u cjelini, Vrhovni sud je smatrao da se radi o vrijednosnom sudu o podnosiocu predstavke, a ne izjavi o činjenicama da je on bio kriv za silovanje.

Sud je naveo da je riječ „siledžija” objektivne a ne činjenične prirode i da bi se ovakav navod o silovanju mogao dokazivati. Iako ne isključuje mogućnost da se objektivna izjava, kontekstualno, može klasifikovati kao vrijednosni sud, elementi konteksta koji navode na jedan takav zaključak moraju biti ubjedljivi kada se radi o riječi „siledžija”. Sud je našao da su istraga i učešće podnosioca predstavke u nemilosrdnoj raspravi osnovni elementi konteksta na koje se poziva Vrhovni sud i da nije na odgovarajući način uzeo u obzir činjenicu da je krivični postupak u kojem je podnosilac predstavke bio optužen zbog djela na koje upućuje objava na *Instagram*-u obustavljen zbog nedostatka dokaza samo jednu sedmicu prije nego je objava postavljena na *Instagram*-u.

Stoga je Sud utvrdio da Vrhovni sud Islanda nije uspostavio pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih interesa, što za posljedicu ima povredu prava podnosica predstavke na privatni život iz člana 8.

PRESUDA U SLUČAJU EZGETA protiv HRVATSKE

(predstavka br. 40562/12)

7. septembar 2017.

Činjenice i odluka

U decembru 1999. godine podnositeljica predstavke gđa Ezgeta kupila je zemljište od kompanije G.P. u Novigradu. Podnositeljica predstavke se pridružila u postupku kao umještač, kada je G.P. pokrenuo parnicu protiv općine Novigrad. G.P. je tražio da se u zemljišnim knjigama izvrši ispravka veličine određenih parcela zemljišta koje je dobio od općine Novigrad na trajno korištenja. Zahtjev je usvojen; međutim presudu je Županijski sud ukinuo po žalbi dana 5. februara 2007. i predmet je vraćen na ponovno suđenje.

U žalbi je gđa Ezgeta izjavila da je njen predmet vodila i odluku donijela sudska savjetnica koja prema procesnim pravilima nije imala takvo ovlaštenje. Konačno, Ustavni sud je odbio njenu ustavnu žalbu kao neosnovanu.

Podnositeljica predstavke se žalila prema članu 6 da Općinski sud Buje nije „zakonom ustanovljen sud,” pošto je postupak vodila i presudu izradila i izrekla sudska savjetnica koja nije imala takvo ovlaštenje po domaćem zakonu. Također se žalila da nije imala pristup Vrhovnom sudu.

Evropski sud za ljudska prava je istakao da izraz „zakonom ustanovljen” ne pokriva samo zakonski osnov za postojanje suda već se odnosi i na sastav suda u svakom slučaju. Ovaj slučaj se odnosi na spor između strana o tome da li sudski savjetnik ima ovlaštenje da vodi građanski postupak. Sud je naveo da Zakon o sudovima ne dozvoljava sudskim savjetnicima da nezavisno vode određene građanske postupke.

Sud je zaključio da je postupak vodila sudska savjetnica koja nije bila ovlaštena prema domaćem zakonu da vodi taj postupak, te je našao povredu člana 6(1).

Sud je istakao da je najadekvatniji oblik ispravke kršenja prava u slučajevima gdje postoji povreda člana 6(1) u smislu pristupa sudu na pravično suđenje ponovno otvaranje postupka i ponovno odlučivanje u datom slučaju.

U svjetlu ovoga, Sud je dodijelio podnositeljici predstavke iznos od 2.500 eura na ime nematerijalne štete i 2.000 eura za troškove i izdatke.

Komentar

Pravo na pravično suđenje iz člana 6 EKLJP-a, pored ostalih procesnih garancija, propisuje i pravo na „zakonom ustanovljeni sud“. Ovo zagarantovano pravo podrazumijeva obavezu za demokratsku državu da svoj pravosudni sistem organizuje tako da bude nezavisan i, pored ostalog, da je regulisan demokratski usvojenim zakonima.

ESLJP je u svojoj ranijoj praksi utvrdio da sud u suštinskom smislu određuje njegova sudska funkcija, odnosno činjenica da odlučuje o sporovima u okviru svoje nadležnosti na temelju zakonskih propisa i nakon provedenog postupka, pri čemu se moraju ispuniti i drugi uslovi, kao što su procesne garancije.

Ovaj slučaj se bazira na žalbi podnositeljice predstavke da je Republika Hrvatska povrijedila pravo na pravično suđenje na način da postupajući sud u parničnom predmetu u kojem je bila umješak nije bio „zakonom ustanovljeni sud“, s obzirom da je navedeni sudski postupak vodila sudska savjetnica koja je i izradila nacrt presude.

Hrvatski Zakon o parničnom postupku u to vrijeme predviđao je da sudski savjetnici mogu pod određenim uslovima voditi postupak u prvom stepenu, ocjenjivati dokaze i utvrđivati činjenice u određenoj kategoriji postupaka. Sudski savjetnici su bili ovlašteni provoditi postupak i predlagati sudiji odluku u sporovima za isplatu novčanog potraživanja, ako vrijednost predmeta spora nije prelazila 50.000,00 kuna. Međutim, Sud je utvrdio da predmet podnositeljice zahtjeva nije ulazio u tu kategoriju, s obzirom da je bila riječ o ispravci zemljišnoknjižnog upisa.

Kao sporno pitanje koje je ESLJP ispitao u ovom slučaju jeste da li je sudska savjetnica po nacionalnom zakonu bila ovlaštena da vodi postupak o kojem je riječ, naime postupak u kojem se podnositeljica predstavke umiješala na strani tužioca radi ispravke zemljišnoknjižnog upisa.

Odlučujući o osnovanosti predstavke, ESLJP se vodio svojim ranije utvrđenim stavom da se član 6 EKLJP-a odnosi i na sastav suda u svakom konkretnom slučaju, a ne samo postojanje suda. ESLJP je utvrdio da u datom slučaju nisu bili ispunjeni uslovi propisani domaćim zakonom, te da sudski savjetnici, konkretno u predmetu radi ispravke zemljišnoknjižnog upisa, što je nenovčani spor, nemaju takvo ovlaštenje prema nacionalnom zakonu. Stav tužene države da je sudska savjetnica postupala pod nadzorom nadležnog sudije, kao i da sudski savjetnici generalno imaju zakonska ovlaštenja da pomažu sudijama i poduzimaju radnje za koje su ovlašteni prema određenom domaćem zakonu, Sud nije prihvatio u konkretnom slučaju.

Pregled sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Bosnu i Hercegovinu u 2017. godini

Pripremila: *Elma Veledar-Arifagić, advokat*

Bosna i Hercegovina je Evropsku konvenciju o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: EKLJP ili Konvencija) ratifikovala dana 12. jula 2002. godine. Od toga datuma sve osobe pod jurisdikcijom BiH, putem podnošenja predstavke Sudu, mogu od Evropskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP ili Sud) zatražiti zaštitu prava i sloboda garantovanih Konvencijom.

Počev od dana ratifikacije do kraja 2017. godine Sud je u odnosu na Bosnu i Hercegovinu usvojio ukupno 57 presuda i 90 odluka o dopustivosti.

U toku 2017. godine ESLJP je donio 11 presuda i 5 odluka o dopustivosti u odnosu na BiH. Od tog broja jednu presudu je donijelo Veliko vijeće, pet presuda je donijelo Vijeće, a pet presuda je donio Komitet od troje sudija. Sud je odlučivao u predmetima u kojima su se podnositelji predstavke pozivali na član 10, član 9, član 5 i član 6 Konvencije. S obzirom na ranije slučajeve u kojima je Sud odlučivao u odnosu na BiH, može se zaključiti da pritužbe pred Sudom i dalje pretežno pokreću pitanja iz člana 6 (pravo na pravično suđenje). U istom periodu Sud je usvojio i pet odluka o dopustivosti u kojima je odbacio predstavke iz razloga neispunjavanja uslova dopustivosti iz člana 35 Konvencije.

Ovaj prilog sadrži informacije o tim presudama i odlukama Suda. U prvom dijelu dokumenta prikazan je pregled presuda sa sažecima, dok je u drugom iznesen sažetak relevantnih odluka o dopustivosti.

Izvorni tekst ovih presuda i odluka, kao i tekst svih drugih presuda i odluka Suda, može se pronaći na službenoj internet stranici Suda putem pretraživača pod nazivom HUDOC^[36], a prevodi svih presuda i odluka u odnosu na Bosnu i Hercegovinu dostupni su na internet stranici Ureda zastupnika Vijeća ministara BiH pred ESLJP-om^[37].

Presude

Član 10, sloboda izražavanja

Sud je donio presudu u predmetu *Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv BiH*,^[38] u kojoj je utvrdio da nije došlo do povrede prava na slobodu izražavanja iz člana 10 Konvencije. Naime, podnositelji predstavke Medžlis Islamske zajednice Bosne i Hercegovine u Brčkom, Bošnjačka zajednica kulture „Preporod“, „Merhamet“ Humanitarno udruženje građana Bošnjaka Brčko Distrikta i Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca Brčko Distrikta žalili su se zbog kažnjavanja za klevetu. Naime, podnositelji predstavke su kažnjeni u smislu građanske odgovornosti iz razloga što su pismo u kojem su izrazili svoju zabrinutost u pogledu izbora direktora na mjesto javnog radio-servisa uputili najvišim organima Distrikta, koje je kasnije objavljeno u medijima, a što navodno predstavlja povredu njihovog prava na slobodu izražavanja iz člana 10 Konvencije.

[36] <https://hudoc.echr.coe.int>

[37] http://mhr.gov.ba/ured_zastupnika/odluke/default.aspx?id=170&langTag=bs-BA

[38] *Medžlis Islamske zajednice Brčko and others v. Bosnia and Herzegovina*, presuda Velikog vijeća od 27. juna 2017.

Sud je smatrao da sporna odluka domaćeg suda kojom su aplikanti proglašeni odgovornima za klevetu i kojom im je naređeno da povuku pismo ili da u suprotnom isplate nematerijalnu štetu M.S. predstavlja uplitanje u njihovo pravo na slobodu izražavanja iz prvog stava člana 10. Konvencije, da je uplitanje bilo propisano zakonom i da je slijedilo legitimni cilj koji se ogleda u zaštiti ugleda druge osobe.

Sud je našao da je optužba prema kojoj M.S. nema poštovanja za drugu etničku zajednicu i religiju ne samo da je mogla ukaljati njen ugled, nego joj također mogla nanijeti štetu kako u profesionalnom tako i u društvenom okruženju. Prema tome, Sud je mišljenja da su te optužbe dostigle potrebni nivo ozbiljnosti koji može nanijeti štetu pravima M.S. iz člana 8 Konvencije. Dalje, bez obzira na to kako je pismo dospjelo u medije, Sud je smatrao da je razumljivo da je njegovo objavljivanje otvorilo mogućnost za javnu debatu i povećalo štetu nanесenu profesionalnom dostojanstvu i ugledu M.S.

Ispitujući da li je uplitanje u pravo koje je predmet pritužbe bilo „neophodno u demokratskom društvu“ Sud je ispitao da li su domaći sudovi uspostavili pravičnu ravnotežu između prava aplikanata na slobodu izražavanja utvrđenog članom 10 Konvencije i interesa M.S. za zaštitu njenog ugleda. Cijeneći suprotstavljene interese o kojima je riječ, odnosno pravo aplikanata na slobodu izražavanja nasuprot prava M.S. na poštovanje njenog privatnog života, Sud je smatrao da je primjereno uzeti u obzir i kriterije koji se općenito primjenjuju na širenje uvredljivih izjava od strane medija u vršenju njihove funkcije javnog nadzora, to jest: mjeru u kojoj je dotična osoba poznata; predmet novinskog izvještaja; sadržaj, formu i posljedice objavljivanja; način na koji je informacija pribavljena i njena vjerodostojnost; te težinu izrečene kazne. U pogledu vjerodostojnosti iznesenih navoda, Sud je zaključio da podnositelji predstavke nisu imali dovoljan činjenični osnov za sporne navode o M.S. iznesene u njihovom pismu.

Uzimajući navedene kriterije u obzir, Sud je bio konačno uvjeren da su vlasti BiH uspostavile pravičnu ravnotežu između interesa aplikanata u pogledu slobode govora, s jedne strane, i interesa M.S. u pogledu zaštite njenog ugleda, s druge strane, postupajući u okviru svoga polja slobodne procjene, te da nije došlo do povrede člana 10 Konvencije.

Član 9, sloboda misli, savjesti i vjeroispovijesti

U predmetu *Hamidović protiv BiH*^[39] Sud je utvrdio da je došlo do povrede prava podnositelja predstavke iz člana 9 kao posljedica njegovog kažnjavanja zbog nepoštivanja suda uslijed odbijanja da skine kapu za vrijeme davanja iskaza tokom suđenja u krivičnom postupku.

Za Sud nije sporno da kažnjavanje zbog nošenja kape u sudnici predstavlja ograničenje ispoljavanja pripadnosti religiji. Također je utvrđeno da je uplitanje u ovo pravo bilo zakonito, posebno imajući u vidu činjenicu da je predsjednik sudskog vijeća informirao podnositelja predstavke o kodeksu oblačenja te posljedicama nepoštivanja tih pravila.

Ispitujući ciljeve uplitanja predviđenih članom 9 stav 2 o neophodnosti miješanja u pravo iz tog člana, Sud je u tom smislu istakao da – iako svjestan da je predsjedavajući sudija imao težak zadatak održavanja reda i osiguranja integriteta suđenja u predmetu u kojem je veliki broj učesnika pripadao vjerskoj skupini koja se suprotstavlja konceptu sekularne države i priznaje samo božji zakon i sud, te imajući u vidu sveukupni kontekst u vrijeme suđenja – smatra da, ipak, mjera koja je poduzeta na domaćem nivou nije bila opravdana.

[39] *Hamidović protiv BiH*, presuda od 5. decembra 2017.

Kao osnovne razloge za ovakav stav Sud je naveo da se mora praviti razlika između predmetnog slučaja i slučajeva koji se odnose na nošenje vjerskih simbola ili odjeće na radnom mjestu, posebno od strane javnih službenika koji mogu biti obavezani dužnošću diskrecije, neutralnosti i nepristranosti, uključujući i dužnost da ne nose takve simbole i odjeću za vrijeme vršenja službenih ovlaštenja. Međutim, Sud je istakao da u demokratskim društvima građane u privatnom svojstvu, poput podnositelja predstavke, obično ne obavezuje takva dužnost.

Naglašavajući značaj slobode ispoljavanja vjere, ističući da zdravo demokratsko društvo treba tolerisati i podržavati pluralizam i različitost, te cijeneći značaj ovog prava za osobu koja je vjeru učinila centralnom postavkom svoga života da to vjerovanje može saopćiti drugima, Sud nije posumnjao da je postupak podnositelja predstavke inspirisan njegovim iskrenim vjerskim uvjerenjem da mora uvijek nositi kapu, bez bilo kakve prikrivene namjere da se naruga suđenju, potakne druge da odbace sekularne i demokratske vrijednosti ili izazove nered. Uz to, podnositelj predstavke se odazvao pozivu suda i ustao kada je to zatraženo, čime se jasno podvrgnuo zakonima i sudovima zemlje, a uz to nije bilo naznaka da nije želio svjedočiti ili da je imao stav nepoštivanja. U takvim okolnostima, njegovo kažnjavanje zbog nepoštivanja suda samo na osnovu njegovog odbijanja da skine kapu nije bilo neophodno u demokratskom društvu, uslijed čega je došlo do povrede člana 9 Konvencije.

Član 5, pravo na slobodu i sigurnost

U predmetu *Čović protiv BiH*^[40] Sud je utvrdio postojanje povrede prava iz člana 5 stav 4 Konvencije, iz razloga što postupak ispitivanja zakonitosti pritvora podnositelja predstavke pred Ustavnim sudom nije bio u skladu sa zahtjevima iz tog člana.

Sud je ponovio da je svrha člana 5 stav 4 da osobama koje su uhapšene i pritvorene osigura pravo na sudski nadzor nad zakonitošću mjere kojoj su na taj način podvrgnute, kao i da tokom trajanja pritvora osobi mora biti na raspolaganju pravni lijek koji omogućava brzo sudsko preispitivanje zakonitosti pritvora i koji može dovesti do puštanja na slobodu te osobe kada je to primjereno. Postojanje pravnog lijeka, u smislu člana 5 stav 4, mora biti dovoljno izvjesno, ne samo u teoriji nego i u praksi, jer će mu u suprotnom nedostajati dostupnost i djelotvornost koja se zahtjeva u svrhu te odredbe.

Sud je isto pravno pitanje razmatrao u drugačijem kontekstu u jednom ranijem predmetu protiv Bosne i Hercegovine u kojem slučaju je utvrdio da je podnositeljima predstavke bio uskraćen pristup sudu u postupku pred Ustavnim sudom, protivno članu 6 stav 1 Konvencije. U vezi s tim Sud je ponovio da prema njegovoj praksi član 5 stav 4, kao i član 6 stav 1, sadržava pravo na pristup sudu koje može biti predmet isključivo opravdanih ograničenja koja ne ugrožavaju samu njegovu suštinu.

Također je naglašeno da član 5 stav 4 ne obavezuje države potpisnice na uspostavu drugog nivoa nadležnosti za ispitivanje zakonitosti pritvora i razmatranje zahtjeva za puštanje na slobodu, ali da država koja uspostavi takav sistem mora pritvorenim osobama u načelu pružiti iste garancije povodom žalbe kao i u prvom stepenu. Sud je smatrao da se isto odnosi i na sistem u kojem je propisana mogućnost podnošenja ustavne tužbe protiv odluka kojima se određuje i produžava pritvor.

U predmetnom slučaju utvrđeno je da, iako je Ustavni sud donio formalnu odluku o apelaciji podnositelja predstavke, on je zapravo odbio odlučiti o njenoj dopuštenosti i/ili meritumu, a da je jedini razlog zbog kojeg je aplikantova apelacija odbijena bio, u suštini, neuspjeh suda da postigne većinsku odluku. Sud je stoga našao da se dozvolilo da pitanje ustavnosti pritvora aplikanta ostane

[40] *Čović protiv BiH*, presuda od 3. oktobra 2017.

neriješeno, s obzirom da nije dobio konačnu odluku, uslijed čega je sama suština njegovog prava na pristup sudu bila ograničena.

Iz tih razloga je zaključeno da Ustavni sud nije ispunio svoju obavezu sadržanu u članu 5 stav 4 Konvencije da preispita zakonitost pritvora aplikanta, te da je došlo do povrede te odredbe.

Član 6, pravo na pravično suđenje

Slučaj *Panorama d.o.o. i Miličić protiv BiH*^[41] se odnosi na žalbe podnositelja predstavke da je uslijed dugotrajnog neizvršenja domaćih pravosnažnih i izvršnih presuda koje su donesene u njihovu korist u vezi sa zahtjevima za povrat imovine došlo do povrede člana 6 stav 1 i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju (pravo na mirno uživanje imovine).

Također su se žalili smatrajući da je za potpuno izvršenje domaćih presuda koje su predmet razmatranja potrebno isplatiti zateznu kamatu, a sve prema domaćim presudama kojima su utvrđena njihova potraživanja, odnosno njihova građanska prava. Iako je Vlada tvrdila da su presude o kojima je riječ izvršene u cjelosti, s obzirom da zatezna kamata navodno nije mogla biti isplaćena jer je bila otpisana u skladu sa Zakonom o unutrašnjem dugu iz 2004. godine, Sud je ponovio da nemogućnost da se osigura izvršenje konačne presude u korist aplikanta predstavlja uplitanje u pravo na mirno uživanje imovine.

Dalje, Sud je ponovio da načelo pravne sigurnosti predstavlja jedan od temeljnih aspekata vladavine prava koje, između ostalog, zahtijeva da kada sudovi konačno odluče o nekom pitanju, njihova odluka se ne treba dovoditi u pitanje. Uz to, Sud je primijetio da je izvršni sud uputio drugog podnositelja predstavke da podnese tužbu u parničnom postupku protiv banke prema općim pravilima o naknadi štete zbog neizvršavanja u cijelosti presude donesene u njegovu korist, što bi za njega predstavljalo pretjerani teret. Imajući u vidu činjenicu da je prošlo više od osam, odnosno skoro deset godina, od pravosnažnosti domaćih odluka o kojima je riječ, Sud je zaključio da je došlo do povrede člana 6 stav 1 Konvencije u predmetnom slučaju.

Naime, utvrđeno je da je pravosnažnim presudama bez sumnje za podnositelje predstavke nastalo izvršno potraživanje, zaštićeno članom 1 Protokola br. 1, te iz razloga navedenih u vezi s članom 6 stav 1. Sud je zaključio da uplitanje u imovinu aplikanta nije opravdano u okolnostima predmetnog slučaja, čime je prekršen član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Sud je u predmetu *Kahriman protiv BiH*^[42] cijenio da li je dužina postupka bila nespojiva sa zahtjevom sadržanim u članu 6 stav 1 Konvencije koji se odnosi na „razuman rok“. Iako je Država tvrdila da podnositelj predstavke više ne može tvrditi da je „žrtva“ iz razloga što je Ustavni sud BiH ustanovio povredu po njegovoj apelaciji, Sud je prema dobro utvrđenoj praksi u predmetima koji se odnose na dužinu postupka ponovio da donošenje odluke ili mjere povoljne za podnositelja predstavke u načelu nije dovoljno da ga liši statusa „žrtve“ osim ukoliko su domaći organi vlasti priznali povredu, bilo izričito ili u suštini, a potom pružili obeštećenje za tu povredu. Međutim, budući da je podnositelj predstavke zatražio obeštećenje zbog povrede zahtjeva o „razumnom roku“, a Ustavni sud ipak nije dosudio bilo kakvu odštetu, podnositelj predstavke je i dalje mogao tvrditi da je „žrtva“.

Sud je ponovio da se opravdanost dužine postupka mora cijiniti u svjetlu okolnosti predmeta, te ustanovio da je parnični postupak od otprilike devet godina za tri nivoa nadležnosti u svjetlu svih

[41] *Panorama d.o.o. i Miličić protiv BiH*, presuda od 25. jula 2017.

[42] *Kahriman protiv BiH*, presuda od 17. oktobra 2017.

okolnosti (složenost predmeta, postupanje aplikanta i relevantnih organa vlasti, te šta je u sporu za aplikanta bilo dovedeno u pitanje) trajao nerazumno dugo, čime nije ispunjen zahtjev koji se odnosi na „razuman rok“ te je utvrdio povredu iz člana 6 stav 1 Konvencije.

Sud je također našao povredu člana 6 stav 1 u predmetu *Damjanović i Euromag d.o.o. protiv BiH*^[43] u pogledu drugog podnositelja predstavke. Naime, podnosioci predstavke su se žalili da dužina upravnog postupka o kojem je riječ nije bila spojiva sa zahtjevom sadržanim u članu 6 stav 1 Konvencije koji se odnosi na „razuman rok“.

Iako tužena država nije iznijela odgovarajući prigovor, Sud je *ex officio* razmotrio pitanje nadležnosti Suda *ratione personae*. Naime, podsjetivši da je zanemarivanje pravnog subjektiviteta opravdano samo u izuzetnim okolnostima, odnosno kada je jasno utvrđena nemogućnost privrednog društva da se obrati Sudu putem organa uspostavljenih prema njegovom statutu ili – u slučaju likvidacije – putem njegovih likvidatora, primijećeno je da se drugi podnositelj predstavke obratio Sudu putem njegovog direktora, dok prvi podnositelj predstavke, iako jedan od osnivača tog društva, nije bio strana u postupku pred domaćim organima. Prema tome, utvrđeno je da prvi podnositelj predstavke ne može tvrditi da je „žrtva“ povrede zahtjeva koji se odnosi na „razuman rok“ u smislu člana 34 Konvencije, usljed čega je ovaj aspekt predmeta nespojiv *ratione personae* s odredbama Konvencije.

Naglašavajući da je Sud često utvrđivao povrede člana 6 stav 1 Konvencije u predmetima u kojima su pokretana slična pitanja poput ovog u predmetnom slučaju, Sud je smatrao da je u ovom predmetu dužina postupka bila pretjerana i nije ispunila zahtjev koji se odnosi na „razuman rok“. Stoga je došlo do povrede člana 6 stav 1 Konvencije.

Presude u predmetima *Kunić i drugi*^[44] i *Spahić i drugi*^[45] su posljednje u nizu presuda koje su u odnosu na BiH donesene na temelju pritužbi podnositelja predstavki da im nije bio omogućen pristup sudu iz razloga neizvršenja pravosnažnih i izvršnih presuda domaćih sudova. Naime, odluka Ustavnog suda BiH koja utvrđuju povredu člana člana 6 stav 1 kao i povredu člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju i nepoduzimanje koraka koje su naložene kantonalnim organima vlasti u pogledu obezbjeđenja isplate po tim presudama nije izvršena u razumnom roku.

Vlada je dalje utvrdila da je odlaganje izvršenja bilo opravdano zbog iznosa javnog duga kantona, jer bi u suprotnom bila ugrožena makroekonomska i fiskalna održivost, te da su poduzete sve mjere kako bi se stvorila „pravična ravnoteža“ između javnog interesa šire zajednice i poštivanja individualnih osnovnih ljudskih prava. Međutim, Sud je utvrdio da su nepoduzimanjem neophodnih mjera tokom dužeg vremenskog perioda u cilju izvršenja pravosnažnih presuda u ovom predmetu, nadležne vlasti lišile odredbe člana 6 stav 1 svakog korisnog efekta i onemogućile aplikantima da dobiju novac na koji imaju pravo. Spomenuto nepoduzimanje mjera je dovelo i do neproporcionalnog uplitanja u njihovo mirno uživanje imovine. Dakle, došlo je do kršenja člana 6 stav 1 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju zbog neizvršenja pravosnažnih i izvršnih presuda domaćih sudova u korist podnositelja predstavke.

[43] *Damjanović i Euromag d.o.o. protiv BiH*, presuda od 31. oktobra 2017.

[44] *Kunić i drugi protiv BiH*, presuda od 14. novembra 2017.

[45] *Spahić i drugi protiv BiH*, presuda od 14. novembra 2017.

U predmetima *Dorić*^[46], *Prazina*^[47] i *Mandić i Popović*^[48] Sud je smatrao da postupak, ili kašnjenje u izvršenju pravosnažnih i izvršnih presuda, traje nerazumno dugo, uslijed čega nije ispunjen zahtjev iz člana 6 stav 1 Konvencije koji se odnosi na „razuman rok“.

Odluke

U predmetu *Stevančević*^[49] podnositelj predstavke se pozvao na član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju zbog nemogućnosti da se vrati u posjed svoga prijeratnog stana. Sud je podsjetio na pravilo 47. stav 7 Pravila Suda prema kojem su aplikanti dužni informisati Sud o svim okolnostima od značaja za aplikaciju, kao i da predstavka može biti odbačena zbog zloupotrebe prema članu 35 stav 3 Konvencije, između ostalog, ako je svjesno zasnovana na netačnim činjenicama. S tim u vezi, nakon što je utvrdio da je podnositelj predstavke, prije više od dvije godine prije podnošenja predstavke, primio naknadu za stan čiji je povrat tražio, Sud je smatrao da je njegovo postupanje nespojivo sa svrhom prava na podnošenje pojedinačne predstavke kako propisuje Konvencija, te da je ono u značajnoj mjeri ometalo pravilno vršenje funkcije Suda. Uzimajući u obzir da je prigovor Vlade osnovan i da predmetna predstavka predstavlja zloupotrebu prava na podnošenje pojedinačne predstavke, odbačena je prema članu 35 tačke 3(a) i 4 Konvencije.

Podnositeljica predstavke se u slučaju *Vidović*^[50] žalila da joj je povrijeđeno pravo na pravično suđenje prema krivičnom aspektu člana 6 stav 1 Konvencije oduzimanjem kompjutera njenog istražitelja. Ona je dalje navela da je zbog nemogućnosti da postupa kao braniteljica B.S. i F.R. povrijeđeno pravo na odbranu po vlastitom izboru iz člana 6 stav 3(c) Konvencije. U pogledu primjenjivosti člana 6. Sud je istakao da je sporni krivični postupak pokrenut protiv B.S. i F.R, te da je podnositeljica predstavke postupala kao njihova braniteljica do odluke Državnog suda nakon koje više nije mogla postupati u tom svojstvu na njihovom suđenju. Kompjuter koji je koristio njen istražitelj također je oduzet u sklopu mjera poduzetih s ciljem pribavljanja dokaza u postupku protiv B.S. i F.R. Sud je pojasnio da član 6 u krivičnim stvarima garantuje pravo na pravično suđenje svakome „ko je optužen za krivično djelo“, kao i da se postupak koji je predmet pritužbe nije odnosio na „odlučivanje o krivičnoj optužbi“ protiv podnositeljice predstavke. Slijedi da je ova pritužba nespojiva s odredbama Konvencije *ratione materiae* u smislu člana 35 stav 3(a), te se mora odbaciti u skladu s članom 35 stav 4 Konvencije.

U predmetu *Knežević i drugi*^[51] podnositelji predstavke su se žalili zbog neizvršavanja pravosnažne domaće presude donesene u njihovu korist pozivajući se na član 6 stav 1 Konvencije i član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Ispitujući ovu predstavku, Sud je smatrao da je tužena država implementirala generalne mjere naznačene u presudi *Đurić i drugi* u skladu s Konvencijom, što se odnosi i na predmetne žalbe. Tog je mišljenja bio i Komitet ministara koji je smatrao da „revidirani plan izmirenja pruža globalno rješenje problema neizvršavanja odluka domaćih sudova koje se odnose na ratnu štetu“, te da će konačne presude u korist aplikanata izvršiti prema novom planu izmirenja. Konačno, Sud je smatrao da je ovo izmirenje svih domaćih presuda u skladu s članom 6 stav 1 Konvencije i članom 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju, te je zaključeno da je ovo pitanje riješeno u smislu člana 37 Konvencije. Iz tih razloga, Sud je našao da nije opravdano dalje razmatranje predmetne predstavke niti je, u skladu s članom 37, Sud vidio posebne okolnosti u pogledu poštovanja ljudskih

[46] *Dorić protiv BiH*, presuda od 7. novembra 2017.

[47] *Prazina protiv BiH*, presuda od 5. decembra 2017.

[48] *Mandić i Popović protiv BiH*, presuda od 19. decembra 2017.

[49] *Stevančević protiv BiH*, odluka od 10. januara 2017.

[50] *Vidović protiv BiH*, odluka od 10. januara 2017.

[51] *Knežević i drugi protiv BiH*, odluka od 14. marta 2017.

prava utvrđenih u Konvenciji i njenim protokolima koje bi zahtijevale nastavak razmatranja ovog slučaja. Slijedom toga, predstavka je brisana s liste predmeta.

U svojoj žalbi se u predmetu *Šahman protiv BiH*^[52] podnositeljica predstavke pozvala na član 6 stavovi 1 i 3(c) Konvencije iz razloga što joj navodno nije bilo omogućeno da je zastupa branitelj po njenom izboru u krivičnom postupku koji se vodi protiv nje. Ona je navela da je svjedočenje V.V. bilo nepotrebno za predmetni krivični postupak, te da je pravi razlog zbog kojeg je ona pozvana kao svjedok bio taj da bude isključena sa suđenja u svojstvu braniteljice, čime je njenim pravima na odbranu nanesa nepopravljiva šteta, što je ugrozilo pravičnost postupka u cjelini. Sud je konstatovao da se pred državnim sudom još uvijek vodi prvostepeni krivični postupak koji je pokrenut protiv podnositeljice predstavke. Iz navedenog slijedi da je predstavka preuranjena, te se stoga morala odbaciti prema članu 35 stavovi 1 i 4 Konvencije zbog neiscrpljivanja domaćih pravnih lijekova.

Pozivajući se na član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju u predmetu *Bošnjak protiv BiH*, aplikant se žalio da se nije mogao vratiti u posjed stana koji je otkupio prije rata, što je navodno dovelo i do povrede prava na poštovanje njegovog doma iz člana 8 Konvencije, kao i do povrede člana 14 Konvencije u vezi s članom 1 Protokola br. 1. Sud je utvrdio da, iako je podnositelj predstavke dobio nadoknadu za svoj vojni stan u skladu s odlukom Komisije za ljudska prava, on je smatrao da nadoknada koju je dobio nije dovoljna za materijalnu štetu koju je pretrpio zbog nemogućnosti da se vrati u posjed svog stana. Međutim, utvrđeno je da je podnositelj predstavke predstavku podnio nakon više od godinu dana i četiri mjeseca, u kojim okolnostima je Sud zaključio da je predstavka podnesena nakon isteka roka te je odbacio kao nedopustivu u skladu s članom 35 stavovi 1 i 4 Konvencije.

[52] *Šahman protiv BiH*, odluka 25. aprila 2017.

Novine u jurisprudenciji Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Pripremile: Sevima Sali-Terzić i Ermina Dumanjić, Ustavni sud BiH

Uvod

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je, za period juli-decembar 2017. godine, izdvojio za ovaj broj *Pravne hronike* sažetke četiri (4) odluke.

Prva odluka, AP-3321/15, tiče se primjene člana 5 EKLJP-a, odnosno propusta suda da obrazloži razloge zbog kojih je zaključio da postoji osnovana sumnja, kao *sine qua non* uslov za određivanje ili produženje pritvora.

U odnosu na član 6 EKLJP-a, ovaj put je odabrana odluka broj AP-4757/15, u predmetu u kojem se apelantica žalila da su disciplinski organi VSTV-a proizvoljno odlučili da nije nastupila zastara za vođenje disciplinskog postupka.

Ustavni sud posebno ukazuje na odluku broj AP-1820/15, u kojoj je utvrđeno da onemogućavanje apelantice da se isključi sa sistema grijanja koje osiguravaju „KJKP Toplane Sarajevo“, radi priključenja na sistem grijanja putem „Sarajevogasa d.o.o“, predstavlja nezakonito miješanje u apelantičino pravo na imovinu. Ustavni sud je naročito istakao da su Općinski i Vrhovni sud na obligaciono pravni odnos između apelantice i tuženog primijenili relevantne podzakonske akte bez vođenja računa o postojanju slobodnog tržišta i obaveznosti zaštite prava na imovinu u smislu Ustava Bosne i Hercegovine i EKLJP-a, ali i suprotno relevantnim odredbama Zakona o obligacionim odnosima (ZOO).

Posljednja izabrana odluka, U-7/17, iz nadležnosti je Ustavnog suda koja je propisana članom VI/3. c) Ustava Bosne i Hercegovine. U ovoj odluci, Ustavni sud je utvrdio neustavnost odredbe člana 109 stav 6 Zakona o izvršnom postupku Republike Srpske kojom nije precizno propisano kada će se rješenje o namirenju objaviti na oglasnoj tabli suda, iako od toga zavisi pravo zainteresovanih lica na izjavljivanje pravnog lijeka. Slijedom toga, Ustavni sud je naložio Narodnoj skupštini Republike Srpske da, u roku od šest mjeseci od objavljivanja ove odluke, usaglasi spornu odredbu sa članom II/3. e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 6 stav 1 EKLJP-a.

Član 5 EKLJP-a

AP-3321/17 – sudska kontrola zakonitosti pritvora, odsustvo razmatranja žalbenih navoda u vezi sa postojanjem osnovane sumnje, kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Rješenjem Kantonalnog suda odbijena je kao neosnovana apelantova žalba protiv prvostepenog rješenja o određivanju pritvora. Apelant je u žalbi, između ostalog, osporavao postojanje osnovane sumnje kao neophodnog uslova za određivanje pritvora. U odgovoru na ovaj žalbeni navod, Kantonalni sud je naveo da „sadržaj žalbe jasno i nesporno ukazuje da je apelant osporio i postojanje osnovane sumnje“, ali da apelant nije tu tvrdnju „elaborirao niti argumentirao“, te da se stoga sud neće upuštati u ocjenu tog žalbenog prigovora.

Apelant se pozvao na kršenje prava iz člana 5 EKLJP-a, navodeći da su u obrazloženju osporenog rješenja izostali valjani razlozi u pogledu postojanja zakonom propisanih razloga za produženje pritvora, a naročito razlozi koji se tiču postojanja osnovane sumnje.

Odluka

Ustavni sud je utvrdio da je Kantonalni sud potpuno ignorisao apelantove žalbene navode kojima je osporavao postojanje osnovane sumnje, odnosno da je propustio ispitati osnovni uslov za određivanje, ili produžavanje mjere pritvora. Ustavni sud je ocijenio da je u situaciji kada nisu dati razlozi koji se tiču ključnog pitanja – postojanja osnovane sumnje, samo ispitivanje zakonitosti pritvora iluzorno. Stoga je, ne ulazeći u pitanje postoji li ili ne, osnovana sumnja postoji u konkretnom slučaju, Ustavni sud utvrdio da su povrijeđena apelantova prava zaštićena članom II/3. d) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 5 st. 1(c), i st. 3 i 4 EKLJP-a.

Praksa Evropskog suda na koju se pozvao Ustavni sud: *Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (30.8.1990.), *O'Hara protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (16.10.2001.), *Stepuleac protiv Moldavije* (6.11.2001.), *Trzaska protiv Poljske* (11.7.2000.), *Brogan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (30.5.1989.), *Ilijkov protiv Bugarske* (26.7.2001.), *Nikolova protiv Bugarske* (25.3.1999.)

Član 6 EKLJP-a

AP-4757/15 – disciplinski postupak vođen pred VSTV-om, zastara, proizvoljna primjena zakona

Činjenice i apelacioni navodi

Apelantica je podnijela apelaciju protiv odluka VSTV-a (Prvostepene i Drugostepene komisije) kojima je proglašena odgovornom za disciplinski prekršaj zbog toga što je propustila da inicira izvršenje kazne zatvora izrečene pravosnažnom presudom i to od pravosnažnosti presude 8.6.2006. godine, pa do 5. aprila 2013. godine, kada je izdata naredba za izvršenje krivične sankcije, zbog čega je nastupila kada je nastupila apsolutna zastara izvršenja kazne. Imajući u vidu odredbe člana 72 stav 1 Zakona o VSTV, prema kom se disciplinski postupak ne može pokrenuti protiv sudije po isteku više od pet godina od dana kada je navodni prekršaj počinjen, apelantičin prigovor zastarjelosti pokretanja disciplinskog postupka odbijen je kao neosnovan uz obrazloženje da nije nastupila zastara disciplinskog gonjenja, odnosno da od počinjenja prekršaja, pa do podnošenja disciplinske tužbe 20.3.2015. godine, nije protekao rok od pet godina. Primjenom analogije iz krivičnog prava zaključeno je da se radi o trajnom disciplinskom prekršaju koji traje sve dok traje proizvedeno protivpravno stanje.

Apelantica se žalila na kršenje prava iz člana 61 EKLJP-a i principa vladavine prava iz člana I/2 Ustava Bosne i Hercegovine. Između ostalog, navela je da je u osporenim odlukama zanemareno da je relativna zastara izvršenja krivičnih sankcija, kao posljedica propuštanja blagovremenog otvaranja faze izvršenja krivične sankcije, nastupila po sili zakona 8.6.2009. godine. Tada je, po njenom mišljenju, prestalo da traje protivpravno stanje, a trajni disciplinski prekršaj je dovršen, zbog čega smatra da su bili ispunjeni uslovi za primjenu odredbe člana 72 stav 1 Zakona o VSTV.

Odluka

Ustavni sud je, između ostalog, istakao da se vrijeme počinjenja prekršaja moglo vezati jedino za datum kada je protekao rok apsolutne zastare izvršenja kazne zatvora (šest godina od dana pravosnažnosti presude), odnosno 8. juni 2012. Stoga je zaključio da rok od pet godina od počinjenja prekršaja iz člana 72 stav 1 Zakona o VSTV nije prekoračen, da su disciplinski organi o tome dali dovoljna i relevantna

obrazloženja koja se ne mogu smatrati proizvoljnim. Na osnovu toga, Ustavni sud je odbio navode o kršenju prava na pravično suđenje iz člana 61 EKLJP-a, kao i o kršenju principa vladavine prava.

U-7/17 – pitanje koje prosljedi redovni sud; ocjena ustavnosti člana 109 stav 6 Zakona o izvršnom postupku Republike Srpske; procesne garancije za izjavljivanje pravnog lijeka

Navodi iz zahtjeva:

Podnosilac zahtjeva je, u skladu sa članom VI/3. c) Ustava BiH, podnio zahtjev za ocjenu ustavnosti člana 109 stav 6 Zakona o izvršnom postupku Republike Srpske kojim je propisano da se rješenje o namirenju objavljuje na oglasnoj tabli suda, te da se istekom trećeg dana od dana isticanja na oglasnoj tabli smatra da je rješenje dostavljeno svim licima koja imaju pravo da se namire iz prodajne cijene. Podnosilac zahtjeva je problematizirao spornu odredbu zbog toga što ona, po njegovom mišljenju, nema jasnu vremensku odrednicu kada će rješenje o namirenju biti stavljeno na oglasnu ploču suda, budući da od tog momenta počinje teći rok od tri dana za izjavljivanje žalbe. Prema mišljenju podnosioca zahtjeva na ovaj način se dovodi u pitanje sama suština prava na pravično suđenje.

Odluka

Ustavni sud je istakao da nije sporno to što je zakonodavac propisao da se rješenje o namirenju objavljuje na oglasnoj tabli suda. Međutim, kod propisivanja takve mogućnosti, mora se učiniti izvjesnim kada će se rješenje objaviti na oglasnoj tabli suda, budući da od tada počinje teći rok za žalbu za zainteresovana lica, odnosno od toga zavisi ostvarivanje procesnih prava stranaka (žalba). Međutim, sporna odredba, bez bilo kakvog određenja koje bi indiciralo izvjesnost datuma objavljivanja rješenja o namirenju na oglasnoj tabli i, s tim u vezi, računanja roka za žalbu, predstavlja pretjeran teret za zainteresovana lica, te stoga nije u skladu sa članom II/3. e) Ustava Bosne i Hercegovine i članom 61 EKLJP-a.

Praksa ESLJP-a na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Muscat protiv Malte* (17.7.2012.)

Član 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju

AP-1820/15 – isključenje sa sistema grijanja „KJKP Toplana Sarajevo“ i priključenje na drugi sistem, kršenje

Prvostepeni sud je odbio apelantičin tužbeni zahtjev kojim je tražila da se utvrdi da su se stekli uslovi za raskid ugovora o pružanju usluge centralnog grijanja koje su joj pružale „Toplane Sarajevo“ (tuženi) u stanu u njenom vlasništvu, kao i da je tuženi dužan isključiti apelanticu sa zajedničkog sistema grijanja i dozvoliti joj da se priključi na individualni sistem etažnog zagrijavanja svog stana, koristeći postojeću uslugu „Sarajevogasa d.o.o“. Prvostepeni sud je utvrdio da iako postoje tehnički za isključenje sa zajedničkog sistema grijanja i da se pri tome ne poremeti distribucija toplote ostalim stanarima, sud je ipak zaključio da bi isključenje apelantičinog stana sa sistema centralnog grijanja imalo za posljedicu pothlađivanje okolnih stanova. Osim toga, sud je naveo da Odluka o opštim uslovima za proizvodnju, isporuku i korišćenje toplotne energije ne predviđa mogućnost trajnog prekida isporuke toplotne energije, te da se apelantica može isključiti, ali uz plaćanje participacije od 40% cijene grijanja. Također, sud je naveo da se „do donošenja propisa u kojima će se primjenjivati praksa zasnovana na Ustavu i ostalim pozitivnim propisima BiH“, ne može donijeti odluka da apelantica nije u obavezi plaćati bilo kakav iznos na ime troškova centralnog grijanja u slučaju isključenja s mreže.

Kantonalni sud je usvojio apelantičinu žalbu i preinačio prvostepenu presudu tako što je u cijelosti usvojio tužbeni zahtjev. U obrazloženju je naročito istaknuto da se prvostepeni sud upustio u pitanje eventualne obaveze plaćanja participacije, iako ono nije ni bilo predmet tužbenog zahtjeva. Kantonalni sud je također naveo da je prvostepena odluka suprotna članu 17 stav 3 Zakona o komunalnim djelatnostima Kantona Sarajevo kojim se propisuje pravo korisnika da otkáže komunalnu uslugu pod propisanim uslovima. Kantonalni sud je također zaključio da su odredbe Odluke o opštim uslovima, na koje se pozvao prvostepeni sud, suprotne Ustavu FBiH i kao Zakonu o vlasničko-pravnim odnosima, ali i slobodi uređivanja ugovornih odnosa iz člana 10 Zakona o obligacionim odnosima.

Vrhovni sud je usvojio reviziju tuženog i preinačio drugostepenu presudu tako što je odbio apelantičinu žalbu i potvrdio prvostepenu presudu. U obrazloženju je, između ostalog, naglašeno da opšti uslovi i iz ugovora obavezuju ugovornu stranu na osnovu člana 142 st. 1 i 3 ZOO, te da „u adhezionim ugovorima ponuđača veže sklapanje ugovora uz prihvaćanje svih uvjeta sadržanih u formularu i ne pristaje ni na kakvu promjenu“.

Apelantica se žalila na kršenje prava na imovinu i prava na dom.

Odluka

Ustavni sud je u analizi prava na imovinu naveo da propisi koji su primijenjeni u donošenju osporenih odluka ispunjavaju formalno-pravne zahtjeve „zakonitosti“ u smislu člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju: javno su objavljeni, dostupni su i njihove odredbe su jasne i precizne. Ipak, to nije dovoljno za zaključak da je miješanje „zakonito“ zato što se mora i ispitati da li se ti propisi poštuju. U vezi s tim, Ustavni sud je analizirao odredbe Zakona o zaštiti potrošača, ZOO i Zakona o komunalnim uslugama koji propisuje mogućnost korisnika određene usluge da tu uslugu otkáže pod uslovima propisanim tim zakonom. Ustavni sud je zapazio da je u prvostepenom postupku nesumnjivo, putem vještaka, utvrđeno da postoje tehničke mogućnosti za isključenje apelantice sa zajedničkog sistema grijanja tužene i to bez štete po ostale korisnike iste usluge. Također, Ustavni sud je naveo da je nejasno na osnovu čega su Općinski i Vrhovni sud zaključili da će doći do pothlađivanja okolnih stanova, budući da apelantica nije tražila isključenje s grijanja općenito, već raskid ugovora sa tuženim, kako bi uvela etažno grijanje putem drugog pružaoca usluge grijanja.

Dalje, Ustavni sud je ukazao i da je na obligaciono-pravni odnos apelantice i tuženog primijenjen podzakonski akt „koji je donesen u uslovima koji su politički, društveno i pravno bili potpuno drugačiji od današnjih i u kojima se prvenstveno štitila tadašnja društvena imovina“, kao i da je taj akt „primijenjen bez vođenja računa o postojanju slobodnog tržišta i obaveznosti zaštite prava na imovinu u smislu Ustava Bosne i Hercegovine i EKLJP-a.“ Također, Ustavni sud je naglasio da činjenica da neki propisi još nisu doneseni ili harmonizirani, ne može biti na štetu prava pojedinaca na imovinu ili bilo kojeg drugog ustavnog odnosno ljudskog prava. Iako je naveo da neće ulaziti u pitanje pravne prirode ugovora koji korisnici zaključuju s tuženim kao isporučiocem toplotne energije, Ustavni sud je ukazao da ZOO ne sadrži bilo kakvu odredbu koja bi isključila mogućnost da bilo koji ugovor može biti raskinut pod uslovima predviđenim tim ili odgovarajućim drugim zakonom. U konačnici, Ustavni sud je zaključio da su relevantni propisi proizvoljno primijenjeni, te da stoga miješanje u apelantičino pravo na imovinu nije bilo „zakonito“ u smislu člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. S obzirom na takav zaključak, Ustavni sud nije dalje ispitivao postojanje legitimnog cilja i proporcionalnost miješanja u pravo na imovinu.

Praksa ESLJP-a na koju se pozvao Ustavni sud: *Sporrong i Lönnorth protiv Švedske* (23.9.1982.), *Sunday Times protiv UK* (26.4.1979), *Malone protiv UK* (2.8.1984.) i *Iatridis protiv Grčke* (25.3.1999.)

Novine u jurisprudenciji Suda Bosne i Hercegovine

Pripremila: Emira Hodžić, Sud Bosne i Hercegovine

Za ovaj broj *Pravne hronike* izabrano je pet presuda Suda BiH iz krivične oblasti koje su postale pravosnažne u drugoj polovini 2017. godine.

Član 6 EKLJP-a u postupcima pred Sudom BiH razmatran je u više krivičnih predmeta. Za ovaj broj izabrane su interesantne odluke apelacionih vijeća Odjela II za organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju, u kojima su razmatrani žalbeni prigovori odbrana optuženih o prihvatanju dokaza kao i o ocjeni dokaza od strane pretresnih vijeća.

Nadalje, razmatrana je i praksa ESLJP-a u pogledu člana 4 Protokola broj 7 EKLJP-a. Pitanje presuđene stvari često se pojavljuje u predmetima krivičnog djela porezne utaje koji se vode pred Sudom BiH.

Član 6

Predmet broj S1 2 K 014960 17 Kžk

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2 K 014960 14 K od 07.10.2016. godine šest optuženih lica oglašeno je krivim da su počinili krivično djelo Organizovani kriminal iz člana 250 stav 3. KZ-a BiH, u vezi s krivičnim djelom Neovlašteni promet opojnim drogama iz člana 195 stav 1 KZ-a BiH, te su im izrečene zatvorske kazne. Protiv navedene presude žalbe su izjavili kako Tužilaštvo BiH, tako i branioci optuženih.

Odluka

Odlučujući o navedenim žalbama, Apelaciono vijeće Suda BiH je presudom broj S1 2 K 014960 17 Kžk od 25.05.2017. godine odbilo žalbe Tužilaštva BiH i branilaca pet optuženih, te je potvrđena prvostepena presuda Suda BiH u odnosu na njih, dok je u odnosu na jednog optuženog žalba branioca uvažena, pobijana presuda ukinuta i određeno održavanje pretresa pred Apelacionim vijećem. Nakon provedenog pretresa Apelaciono vijeće je u odnosu na optuženog donijelo djelimično odbijajuću, a djelimično oslobađajuću presudu.

Značajno procesno pitanje koje je razmatrano u ovom predmetu jeste prihvatljivost dokaza u toku pretresa pred vijećem Apelacionog odjeljenja. Pri donošenju odluke o tome da li će prihvatiti predložene dokaze ili ne, Vijeće se pored odredbi članova 39 stav 2 i 263 stav 2 ZKP-a BiH vodilo i stavom ESLJP-a u predmetu *Perna protiv Italije*. ESLJP je u pomenutom predmetu iznio stav da je prihvatljivost dokaza pitanje koje je regulisano domaćim zakonima. U skladu s tim, zadatak domaćih sudova je da donose odluku o dokazima vodeći se domaćim zakonima, a ESLJP-a u tom kontekstu je da odluči da li je postupak u cjelini bio pravičan, uključujući i način prikupljanja dokaza. Naročito je apostrofirao stav 3(d) člana 6 EKLJP-a koji prema stanovištu ESLJP-a prepušta domaćim sudovima da ocijene da li je u konkretnom slučaju primjereno pozivati svjedoke. Prilikom odlučivanja da li je došlo do povrede člana 6 nije dovoljno da se optuženi samo žali da mu nije dozvoljeno da ispita

svjedoke, već je potrebno da obrazloži svoje navode. S druge strane, da bi se prihvatio zahtjev za izvođenje dokaza saslušanjem svjedoka, zahtjev mora biti obrazložen na način da uvjeri Sud da je iskaz svjedoka neophodan kako bi se utvrdile činjenice u predmetu.

Apelaciono vijeće je u konkretnom slučaju, povodom prijedloga odbrane optuženog za izvođenje dokaza saslušanjem određenih svjedoka, dalo priliku strankama u postupku da se izjasne, te nakon toga djelomično usvojilo dokazni prijedlog odbrane. Razlozi zbog kojih je Vijeće prihvatilo jedan dio dokaznog prijedloga a drugi dio odbilo dati su i u pisanom opravku presude.

Predmet broj S1 2 K 015384 17 Kž 13

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2K 015384 14 K od 14.09.2016. godine, 13 optuženih oglašeno je krivim da su počinili krivična djela Organizovani kriminal iz člana 250 stav 2. KZ-a BiH u vezi s više krivičnih djela iz KZ-a BiH i entitetskih zakonodavstava, između kojih i krivična djela Razbojništvo iz člana 289 stav 1 KZ-a FBiH, Ubistvo iz člana 148 stav 1. KZ-a RS-a, Teško ubistvo iz člana 149 stav 1 KZ-a RS-a i dr., pa ih je prvostepeno vijeće osudilo na višegodišnje kazne zatvora. Protiv navedene presude žalbu je izjavilo Tužilaštvo BiH zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji, kao i optuženi lično i branioci optuženih i to iz svih žalbenih osnova.

Odluka

Analizirajući žalbene navode, Apelaciono vijeće Suda BiH je presudom broj S1 2 K 015384 17 Kž 13 od 22.05.2017. godine odbilo žalbu Tužilaštva BiH i deset optuženih, te u odnosu na njih potvrdilo prvostepenu presudu, dok je u odnosu na troje optuženih djelomično uvažilo žalbe i preinačilo prvostepenu presudu u dijelu odluke o kazni.

U ovom predmetu član 6 EKLJP-a je razmatran u okviru žalbenih navoda pojedinih optuženih koji su isticali da im je povrijeđeno pravo na neovisan i nepristrasan sud, te da je došlo do povrede pretpostavke nevinosti.

Prigovor o povredi prava na nepristrasan i neovisan sud branioci pojedinih optuženih su iznijeli ističući da vijeće koje je donijelo prvostepenu presudu nije moglo odlučivati u ovom predmetu, iz razloga što su postupci protiv pojedinih optuženih koji su se nalazili u istoj procesnoj zajednici okončani sporazumima o priznanju krivnje. Svoje prigovore odbrana je temeljila na odlukama ESLJP-a u predmetu *Poppe protiv Nizozemske* i *Miminoshivili protiv Rusije*. U predmetu protiv Nizozemske iznesen je stav po kojem se pitanje učešća sudije u više predmeta u kojima se sudi saizvršiocima mora posebno sagledati ukoliko ranija presuda sadrži zaključke koji prejudiciraju pitanje krivice optuženog u drugom postupku. Ovaj stav je potvrđen i u predmetu protiv Rusije. Međutim, razmatrajući prigovore optuženih, kroz praksu ESLJP-a, uključujući i pomenute presude, Apelaciono vijeće je odbilo prigovore odbrane kao neosnovane. Vijeće je zaključilo da stavovi izneseni u presudama na koje se poziva odbrana nemaju uporišta u činjeničnim osnovama ovog predmeta. Razmatrajući ovaj prigovor Apelaciono vijeće se pozvalo i na praksu Ustavnog Suda BiH u predmetu broj AP 1394/07 od 17.12.2009. godine u kojoj se navodi:

„Apelant ističe i da mu je povrijeđeno pravo na pravično suđenje zbog toga što su sudije iz prvostepenog vijeća bile istovremeno i sudije vijeća koje je odlučivalo u postupcima u kojima se odlučivalo o sporazumima o priznanju krivnje drugih suoptuženika u ovom postupku. Time se apelant žali na princip nepristranosti suda koji je, također, element prava iz člana 6 stav 1 EKLJP-a...“. „Imajući u

vidu navedeno, Ustavni sud naglašava da sama činjenica da su određeni sudije bile članovi vijeća koje je odlučivalo o prihvatanju sporazuma o priznanju krivnje u postupcima gdje su optuženi bili lica koja su u konkretnom postupku bili i svjedoci, samo po sebi, ne dovodi do povrede prava na pravično suđenje u smislu standarda koje propisuje član 6 stav 1 EKLJP-a. Također, ne postoje bilo kakvi relevantni dokazi koji bi osnovano mogli ukazivati na to da su ti sudije bili pristrani pri donošenju osporene odluke, te da je time povrijeđeno apelantovo pravo na pravično suđenje.”

Drugi procesni prigovor koji je odbrana prvooptuženog isticala jeste prigovor o povredi prezumpcije nevinosti, navodeći da je izjavama pojedinih zvaničnika nakon hapšenja optuženih (tada osumnjičenih) unaprijed stvorena predodžba kod sudskih vlasti o krivnji optuženih u ovom predmetu.

U toku krivičnog postupka odbrana optuženog je podnijela apelaciju Ustavnom sudu BiH, te je Ustavni Sud u svojoj odluci^[53] djelimično usvojio apelaciju i utvrdio povredu člana II/3e Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stav 2 EKLJP-a u krivičnom postupku godine u vezi s izjavama zvaničnika. Ustavni sud je zaključio da su izjave zvaničnika: „...predstavljale izjavu o apelantovoj ‘krivici’, te su kao takve prejudicirale ocjenu činjenica od nadležne sudske vlasti i ohrabrile javnost da vjeruje da je apelant kriv prije nego što je i dokazana njegova krivica u skladu sa zakonom.“^[54] Odbrana optuženog se u svom prigovoru pred Apelacionim vijećem pozivala na ovaj stav Ustavnog suda.

Međutim, Apelaciono vijeće je našlo neosnovanim navode odbrane navodeći da zaključak Ustavnog suda nije značio da je došlo do prejudiciranja u ocjeni suda pred kojim je vođen krivični postupak, već da su pojedini zvaničnici dajući određene izjave i komentare o osumnjičenima učinili povredu. Apelaciono vijeće je istaklo da Ustavni sud nije utvrdio povredu od strane funkcionalno nadležnog suda, odnosno: „Nije utvrdio da su izjave o krivici navedenih javnih zvaničnika u bilo kojoj mjeri uticale na odluku suda o postojanju osnovane sumnje ili krivice u odnosu na optuženog [...] i ostale optužene. Sud, a pri tome i sudija za prethodni postupak, je svoje odluke donosio isključivo na temelju ponuđenih dokaza i u skladu sa zakonom, objektivno i nepristrasno, dajući za svaku utemeljeno i argumentovano obrazloženje.“^[55]

Apelaciono vijeće je, također, zaključilo da odbrana nije ukazala na konkretne okolnosti koje bi ukazivale na činjenicu da je prvostepeno vijeće unaprijed zasnovalo svoje uvjerenje o krivici ovog i drugih optuženih. Nadalje se u odluci ističe da su izjave nastale u istražnoj fazi mnogo prije nego je optužnica u predmetu podignuta.

Predmet broj S1 2 K 021149 17 Kž

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2 K 021149 17 K od 19.06.2017. godine optuženi su oglašeni krivim da su počinili krivično djelo Porezna utaja ili prevara iz člana 210 stav 3 u vezi sa stavom 2 KZ-a BiH, a sve u vezi s članom 124 KZ-a BiH, pa su optuženima izrečene: kazna zatvora u trajanju od 2 (dvije) godine, odnosno kazna prestanka pravne osobe. Protiv navedene presude žalbu je izjavio branilac optuženog zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, te zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji i oduzimanju imovinske koristi.

[53] AP 2011/15

[54] Ibid paragraf 55

[55] Paragraf 32 presude Apelacionog vijeća broj S1 2 K 015384 17 Kž 13 od 22.05.2017.

Odluka

Analizirajući žalbene navode odbrane, Apelaciono vijeće Suda BiH je istu odbilo i presudom broj S1 2 K 021149 17 Kž od 04.10.2017. godine potvrdilo prvostepenu presudu u cijelosti.

Apelaciona vijeća se često susreću sa prigovorima odbrane u kojoj mjeri je sudsko vijeće u obavezi obrazložiti svaki prigovor i argumentaciju koji su se pojavili u toku postupka kao i svaki dokaz koji je uveden u sudski spis. Kako prvostepena tako i apelaciona vijeća Suda Bosne i Hercegovine zauzela su jedinstvenu praksu po ovom pitanju. U ovom predmetu Apelaciono vijeće je prateći principe EKLJP-a, te praksu Haškog tribunala kao i dosadašnju praksu Ustavnog Suda BiH i Suda BiH zauzelo stav da je sudsko vijeće dužno u presudi navesti jasne i razumljive razloge na kojima zasniva svoju odluku. Međutim, nije u obavezi dati detaljne odgovore na svako pitanje odnosno argumentaciju koja se pojavila u postupku.

Prilikom donošenja ovog zaključka Apelaciono vijeće Suda BiH se pozvalo na odluku *Van der Huk protiv Holandije* od 19.04.1994. godine, odluku Ustavnog Suda BiH broj AP 1758/15 od 30.06.2015. godine, te odluku Žalbenog vijeća u predmetu *Darijo Kordić i Marijo Čerkez* broj IT-95-14/2-A od 17.12.2004., paragraf 382 MKSJ-a.^[56]

Odbrana optuženog je prigovarala i na činjenicu da je prvostepeni sud na glavnom pretresu koristio iskaz koji je optuženi dao u istrazi bez prisustva branioca, da je njegovo ispitivanje obavljeno prije donošenja naredbe o sprovođenju istrage, te da se radi o iskazu datom u drugom predmetu, čime je prema mišljenju odbrane povrijeđeno pravo optuženog na šutnju. Prije donošenja zaključka o prigovoru Apelaciono vijeće je izvršilo uvid u sadržaj zapisnika o ispitivanju optuženog (tada osumnjičenog). Vijeće je utvrdilo da iz iskaza proizlazi da je u skladu s članom 78 ZKP-a BiH optuženi, odnosno tada osumnjičeni, bio upoznat s radnjama koje mu se stavljaju na teret, kao i sa svim pravima i posljedicama davanja iskaza u istrazi. Vijeće je također konstatovalo da se optuženom stavljalo na teret djelo za koje nije zakonom propisana obavezna odbrana, pa u tom smislu nije bio nužan branilac prilikom saslušanja u istrazi. Imajući u vidu navedeno, Apelaciono vijeće je zaključilo da uvrštavanje zapisnika o ispitivanju osumnjičenog u dokazni materijal optužbe i korištenje tog iskaza na glavnom pretresu ne predstavlja kršenje prava odbrane na pravičan postupak, odnosno prava na odbranu. Apelaciono vijeće je istaklo da pravo na šutnju nije izričito navedeno u Konvenciji, već je izvedeno iz člana 6 stav 1 – Pravo na pravično suđenje i člana 6 stav 3 tačka (d) – Pravo na pretpostavku nevinosti. Pozivajući se na odluku ESLJP-a *Brennan protiv Velike Britanije* u presudi je također istaknuto da ESLJP nije utvrdio kršenje člana 6 EKLJP-a ni u situaciji kada se osuđujuća presuda zasniva isključivo na ranijoj izjavi optuženog koji se na glavnom pretresu branio šutnjom.

U presudi je naveden i stav ESLJP-a u predmetu *Luca protiv Italije* u kojoj se navodi da sve dok je optuženom data mogućnost da objasni ili negira izjavu u toku krivičnog postupka to se Sud neće uplitati u presudu koja je u bilo kojem stepenu zasnovana na ranijim zakonito pribavljenim izjavama, bez obzira na to da li se optuženi poziva na pravo na šutnju na glavnom pretresu.

Predmet broj S1 2 K 021263 17 Kž2

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2 K 021263 16 K od 13.04.2017. godine optuženi je u osuđujućem dijelu presude oglašen krivim da je počinio krivično djelo Zloupotreba službenog po-

[56] Na isti zaključak i na istu praksu pozvalo se i Apelaciono vijeće Suda BiH u predmetu broj S1 2 K 023627 17 Kžk od 20.11.2017. godine.

ložaja ili ovlaštenja iz člana 220 stav 1, u vezi s članom 54 KZ-a BiH, te mu je izrečena kazna zatvora u trajanju od 7 (sedam) mjeseci, dok je istom presudom protiv optuženog optužba odbijena da bi na način opisan u izreci presude počinio krivično djelo Zloupotreba službenog položaja ili ovlaštenja iz člana 220 stav 1 KZ-a BiH. Protiv navedene presude žalbu je izjavilo Tužilaštvo BiH zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji, kao i branilac optuženog zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka i pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

Odluka

Odlučujući o navedenim žalbama, Apelaciono vijeće Suda BiH je presudom broj S1 2 K 021263 17 Kž 2 od 10.08.2017. godine odbilo žalbu branioca optuženog, dok je žalbu Tužilaštva BiH uvažilo, te prvostepenu presudu preinačilo u osuđujućem dijelu i to u pogledu odluke o kazni.

U toku postupka odbrana optuženog je osporavala zakonitost provedene radnje ispitivanja optuženog smatrajući da je prvostepeno vijeće povrijedilo član 6 EKLJP-a. Konkretno, odbrana je prigovarala da je u toku istrage, odnosno prilikom prvog ispitivanja optuženog, tada osumnjičenog, Tužilaštvo njegove radnje pravno kvalifikovalo drugačije nego što je navedeno u optužnici. Branilac optuženog je stoga smatrao da optuženi u toku postupka nije bio u dovoljnoj mjeri obaviješten o optužbi, što ga je spriječilo da se na adekvatan način brani od onoga što mu se stavlja na teret. Odbrana se u žalbenim navodima pozvala na praksu ESLJP-a u predmetu *Pelissier i Sasi protiv Francuske* od 25.03.1999. godine, ukazujući na to da osumnjičeni mora biti potpuno i detaljno obaviješten o optužbama protiv sebe, a što uključuje i pravnu kvalifikaciju.

Apelaciono vijeće je odbilo ovaj prigovor odbrane kao neosnovan ističući da je ESLJP u više predmeta, uključujući pomenuti predmet protiv Francuske, zauzeo stanovište šta podrazumijeva standard potpunog i detaljnog obavještanja o optužbi. ESLJP-a je zauzeo stav da propusti moraju biti takvi da su doveli u pitanje odbranu optuženog. Međutim, Apelaciono vijeće Suda BiH je odlučujući o žalbenim prigovorima u ovom predmetu zaključilo da je optuženi ispitan na sve iste činjenične okolnosti koje su navedene u optužnici, te da je optuženi odmah po potvrđivanju optužnice saznao konačnu pravnu kvalifikaciju radnji za koje se tereti. Vijeće je posebno cijenilo činjenice da radi se o dovoljno jasnim i detaljnim informacijama o krivičnom djelu koje obuhvataju način izvršenja, mjesto i vrijeme izvršenja radnje, dovoljno precizno označenje oštećenih kao i iznos protuzakonito pribavljene imovinske koristi. Po stavu Apelacionog vijeća, navedenim je zadovoljen standard potpunog i detaljnog obavještanja o optužbi. Obzirom na to, Apelaciono vijeće je utvrdilo da nije povrijeđen član 6 stavovi 1 i 3 tačka (a) EKLJP-a. Predmet ESLJP-a pomenut u žalbenim prigovorima odbrane nije se mogao primijeniti u ovom predmetu pred Sudom BiH imajući u vidu da je ESLJP utvrdio da se radi o propustima koji su doveli u pitanje odbranu, što ovdje nije slučaj.

Član 4 Protokola 7

Predmet broj S1 2 K 017189 17 Kžž

Činjenice i žalbeni navodi

Drugostepenom presudom Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2 K 017189 17 Kžk od 23.03.2017. godine, optužena je oglašena krivom da je počinila krivično djelo Porezne utaje iz člana 210 stav 3 u vezi sa stavom 1. KZ-a BiH, te joj je izrečena kazna zatvora u trajanju od 4 (četiri) godine, kao i novčana kazna u iznosu od 30.000,00 KM. Protiv navedene presude žalbu je blagovremeno izjavio branilac optužene, i to zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, odluke o krivičnopravnoj sankciji i troškovima krivičnog postupka.

Odluka

Analizirajući žalbene navode odbrane, trećestepeno vijeće Apelacionog odjeljenja Suda BiH je iste uvažilo, te je presuda Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2 K 017189 17 Kžk od 23.03.2017. godine preinačena u dijelu odluke o kazni, i to u pogledu izrečene kazne zatvora kao glavne kazne, pa je optuženoj izrečena kazna zatvora u trajanju od 3 (tri) godine.

Odbrana je u ovom predmetu isticala da je u konkretnom slučaju sud trebao donijeti presudu kojom se optužba odbija jer se radilo o presuđenoj stvari. Branilac optužene je navodio da radnje opisane u izreci pobijane presude čine jedinstvenu cjelinu sa radnjama za koje je optužena ranije pravosnažno osuđena (presuda K-2/10 od 19.03.2010. godine), pa je obzirom na konstrukciju produženog krivičnog djela trebalo odlučiti u skladu s principom *ne bis in idem*.

Analizirajući prigovore odbrane Apelaciono vijeće je zaključilo da se ne radi o principu *ne bis in idem* u konkretnom slučaju, te su prigovori odbijeni kao neosnovani. Prilikom razmatranja prigovora Apelaciono vijeće se vodilo odredbama člana 4 ZKP-a BiH, te članom 4 Protokola 7 uz EKLJP čije odredbe za postojanje presuđene stvari propisuju dva kumulativna uslova i to: 1.) da je protiv određene osobe već vođen krivični postupak za određeno djelo i 2.) da je donesena pravosnažna sudska odluka u tom postupku. Ispitujući postojanje prvog uslova za pojam krivični postupak/optužba, Apelaciono vijeće se vodilo praksom ESLJP-a u predmetima *Storbråten protiv Norveške* br. 12277/04 i *Nilsson protiv Švedske* br. 73661/01, ECHR 2005.

Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine

Pripremio: Edin Čengić, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine

Uvod

Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine (Vrhovni sud FBiH), izdvojio je iz druge polovine 2017. godine, pet interesantnih odluka za ovaj broj *Pravne Hronike*. Prve dvije odluke su iz oblasti krivičnog prava i odnose se na isti predmet, broj: 09 O K 024169 17 Kž 18. Prvom odlukom se ukida prvostepena presuda, a karakteriše je primjena člana 8 EKLJP-a u vezi sa pitanjem zakonitosti dokaza pribavljenih provođenjem posebnih istražnih radnji, a na osnovu izdatih naredbi koje nisu dostatno obrazložene, dok se drugom odlukom ukida pritvor zbog pitanja nesrazmjera između dužine trajanja kontinuiranog pritvora i izrečene kazne zatvora, sve u skladu sa primjenom načela zabrane *reformatio in peius*. Nadalje, iz građanskog referata za pregled je izabrana revizijska odluka iz oblasti radnog prava, kojom je zauzet stav da zaposlenik ima pravo na naknadu plaće za vrijeme neskrivljenog prekida rada, a trajanje tog prava nije ograničeno zakonom. U okviru upravnog odjeljenja u predmetima broj: 04 O U 008981 17 Uvp i 03 O U 009039 13 Uvp ovaj sud je donio procesne odluke, a naročito je zanimljiva odluka broj 03 O U 009039 13 Uvp iz razloga što je prvostepeni sud meritorno rješavao u stvari gdje nisu bile ispunjene procesne pretpostavke za takvo rješavanje o podnesenoj tužbi obzirom da se upravni spor može voditi samo protiv upravnog akta.

Predmet broj 09 O K 024169 17 Kž 18 - Ukidanje presude zbog nezakonitih dokaza

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Kantonalnog suda u Sarajevu broj: 09 O K 024169 16 K od 04.05.2017. godine, optuženi B.A. je oglašen krivim da je radnjama bliže opisanim u njenoj izreci^[57], u sticaju, počinio više krivičnih djela, pa je za ista, primjenom odredbi člana 54 stav 2 tačka b) Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZ FBiH), osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 3 (tri) godine, u koju kaznu mu je, na osnovu člana 57 stav 1 KZ-a FBiH, uračunato vrijeme provedeno u pritvoru od 15.09.2015. godine pa dok pritvor bude trajao.

Prvostepeni sud je u obrazloženju svoje presude analizirao prigovore koje je odbrana optuženog B.A. istakla tokom postupka, pa su tako analizirani i prigovori odbrane kojima je u pitanje dovedena zakonitosti provedenih posebnih istražnih radnji. Predmetni prigovori su od strane prvostepenog

[57] Presudom Kantonalnog suda u Sarajevu broj: 09 O K 024169 16 K od 04.05.2017. godine optuženi B.A. oglašen je krivim za krivična djela Ubistvo iz člana 166 stav 1 u vezi sa članom 32 stav 2 i 31, Teška krivična djela protiv opće sigurnosti ljudi i imovine iz člana 328 stav 1 u vezi sa članom 323 stav 1 i u vezi sa članom 32 stav 2 i 31, Razbojništvo iz člana 289 stav 2 u vezi sa stavom 1 i u vezi sa članom 32 stav 2 i 31 i Ugrožavanje sigurnosti iz člana 183 stav 2, sve u vezi sa članom 54. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZ FBiH), pa mu je sud za krivično djelo Ubistvo iz člana 166 stav 1 u vezi sa članom 32 stav 2 i 31 KZ FBiH utvrdio kaznu zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine i 4 (četiri) mjeseca, za krivično djelo Teška krivična djela protiv sigurnosti ljudi i imovine iz člana 328 stav 1 u vezi sa članom 323 stav 1 i u vezi sa članom 32 stav 2 i 31 KZ FBiH kaznu zatvora u trajanju od 7 (sedam) mjeseci, za krivično djelo Razbojništvo iz člana 289 stav 2 u vezi sa stavom 1 i u vezi sa članom 32 stav 2 i 31 KZ FBiH kaznu zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine i 2 (dva) mjeseca, a za krivično djelo Ugrožavanje sigurnosti iz člana 183 stav 2 KZ FBiH kaznu zatvora u trajanju od 1 (jedan) mjesec, te je optuženog, uz primjenu člana 54 stav 2 tačka b) KZ FBiH, osudio na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 3 (tri) godine. Na osnovu člana 57 stav 1 KZ FBiH optuženom je u izrečenu kaznu zatvora uračunato vrijeme provedeno u pritvoru od 15.09.2015. godine pa do kada pritvor bude trajao.

suda ocijenjeni neosnovanim, a razlog za ovakvu ocjenu prvostepeni sud je vezao za činjenicu da procesni zakon ne propisuje da naredbe kao sudske odluke trebaju sadržavati obrazloženje. U prilog prethodno iznesenom stavu u presudi je također navedeno i to da su u konkretnom slučaju pojedinačne naredbe suda izdate po obrazloženim prijedlozima tužilaštva i u skladu sa odgovarajućim zakonskim odredbama (od član 130 do 136 ZKP FBiH).

Obrana optuženog je ovu presudu osporila iz svih zakonskih razloga, kao i zbog povrede člana II/3 tačka e) Ustava BiH, člana 6 stav 1 EKLJP-a i člana 8 EKLJP-a. Istaknut je i prigovor da se osuđujući dio pobijane presude u tački 1 a) i 1 b) zasniva na dokazima dobivenim provođenjem posebnih istražnih radnji, da su iste provedene nezakonito i suprotno odredbama članova 130, 131, 132 i 133, da su dokazi koji su na ovakav način pribavljeni nezakoniti i da se na njima ne može zasnovati sudska odluka, te da je ovakvim provođenjem posebnih istražnih radnji povrijeđen i član 8 EKLJP-a. U žalbi je dalje navedeno da naredbe Kantonalnog suda u Sarajevu iz člana 130 stav 2 tačka a) i d) ZKP FBiH nisu sadržavale razloge o odlučnim činjenicama, da iz istih nije vidljivo iz čega to proizlaze osnovi sumnje u odnosu na djelo zbog kojih su te posebne istražne radnje odobrene i provedene, te da predmetne naredbe nisu sadržavale ni razloge zbog čega se dokazi koji bi se pribavili njihovim provođenjem nisu mogli pribaviti na drugi način.

Odluka

Ispitujući pobijanu presudu u granicama žalbenih navoda i po službenoj dužnosti da li je na štetu optuženog povrijeđen krivični zakon, Vrhovni sud FBiH je utvrdio da naredbe koje je prvostepeni sud izdao za provođenje posebnih istražnih radnji ne sadrže, kako obrazloženje u pogledu osnova sumnje za osobe prema kojima su određene, tako isto ni obrazloženje zbog čega se na drugi način nisu mogli pribaviti dokazi ili bi njihovo pribavljanje bilo povezano s nerazmjernim teškoćama, te da je ovakvo postupanje prvostepenog suda pri izdavanju naredbi bilo suprotno odredbama člana 132 stav 1 i 130 stav 1 ZKP FBiH. Stav je Vrhovnog suda FBiH da svaka naredba kojom sudija za prethodni postupak odobrava provođenje pojedinih posebnih istražnih radnji na odgovarajući način mora biti obrazložena, odnosno da iz njenog obrazloženja mora biti jasno vidljivo šta to u konkretnom slučaju opravdava stav o osnovama sumnje da je osoba prema kojoj se naredba izdaje sama ili s drugim osobama učestvovala ili učestvuje u učinjenju krivičnog djela iz člana 131 ZKP FBiH, te da u obrazloženju naredbe nužno moraju biti sadržani i razlozi za ocjenu da se na drugi način ne mogu pribaviti dokazi koji će se pribaviti provođenjem odobrene posebne istražne radnje ili bi njihovo pribavljanje bilo povezano s nerazmjernim teškoćama. S tim u vezi, ovaj sud je zaključio da se ovakvim naredbama, koje ne sadrže obrazloženje zbog čega su odobrene, narušavanje privatnosti osobe u odnosu na koju je konkretna radnja odobrena, te da takvo postupanje sudova u sebi sadrži elemente proizvoljnosti, a što potvrđuje i praksa ESLJP-a - presuda od 15.01.2015. godine u predmetu Dragojević protiv Hrvatske. U ovoj presudi je zbog u osnovi istih propusta sudova Republike Hrvatske, u stavu 102 te presude, ESLJP-a zaključio da je na štetu apelanta došlo do povrede člana 8 EKLJP-a .

U konkretnom slučaju ovaj sud je, primjenjujući standarde iz ranije navedene odluke ESLJP-a, našao da naredbe za provođenje posebnih istražnih radnji sudije za prethodni postupak Kantonalnog suda u Sarajevu ne sadrže adekvatno obrazloženje koje bi opravdalo zadiranje javne vlasti u privatnost osoba protiv kojih su iste odobrene, da je ovakvo postupanje suda bilo suprotno odredbi člana 132 stav 1 ZKP FBiH, da su, dakle, dokazi do kojih se došlo njihovim provođenjem pribavljeni bitnim povredama odredaba ZKP FBiH, te da sud, u skladu sa članom 11 stav 2 tog zakona, svoje odluke na takvim dokazima nije moga zasnovati.

Kako je prvostepeni sud svoju presudu, između ostalih dokaza zasnovao i na onima koji su pribavljeni na nezakonit način, dakle, na nezakonitim dokazima, to je žalba odbrane djelimično uvažena,

pobijana presuda ukinuta, a predmet vraćen prvostepenom sudu na ponovno suđenje, pri čemu je naloženo da se novi pretres vodi pred potpuno izmijenjenim vijećem.

Predmet broj 09 o K 024169 17 KŽ 18 - Ukidanje pritvora zbog mogućeg nesrazmjera između dužine trajanja pritvora i izrečene kazne zatvora

Činjenice predmeta

Presudom Kantonalnog suda u Sarajevu broj: 09 o K 024169 16 K od 04.05.2017. godine, optuženi B.A. je oglašen krivim da je radnjama bliže opisanim u njenoj izreci, u sticaju, počinio više krivičnih djela, pa je za ista, primjenom odredbi člana 54 stav 2 tačka b) Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZ FBiH), osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 3 (tri) godine, u koju kaznu mu je, na osnovu člana 57 stav 1 KZ-a FBiH, uračunato vrijeme provedeno u pritvoru od 15.09.2015. godine pa dok pritvor bude trajao. Nadalje, rješenjem donesenim istog dana, prvostepeni sud je, na osnovu člana 152 stav 1 Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (ZKP FBiH), optuženom B.A. produžio pritvor.

Predmetna presuda je povodom izjavljenih žalbi odbrane ispitana nakon javne sjednice vijeća održane dana 07.11.2017. godine. Budući da je našao da su žalbe odbrane djelimično osnovane ovaj sud je donio rješenje kojim se pobijana presuda ukida i predmet vraća prvostepenom sudu na ponovno suđenje. Obzirom da je prvostepena presuda ukinuta, a imajući u vidu činjenicu da se optuženi B.A. u tom trenutku nalazio u pritvoru, vijeće ovog suda je u smislu člana 330 stav 5 ZKP FBiH ispitalo da li još postoje razlozi za zadržavanje optuženog u pritvoru.

Odluka

Vrhovni sud FBiH je našao da opšti uvjet za određivanje ili produženje pritvora u odnosu na optuženog B.A. još uvijek egzistira i da dokazi sadržani u spisu predmeta opravdavaju ocjenu o postojanju osnovane sumnje da je optuženi počinio krivična djela iz potvrđene optužnice. Dalje je utvrđeno i egzistiranje posebnog pritvorskog osnova iz člana 146 stav 1 tačka c) ZKP FBiH.

I pored ovakvog utvrđenja postojanja općeg uvjeta za pritvor i onog posebnog vezanog za *iteracij-sku opasnost* ovaj sud je našao da ostale okolnosti sadržane u spisu predmeta ne opravdavaju dalje zadržavanje optuženog B.A. u pritvoru. Kod zauzimanja ranije navedenog stava posebna pažnja je dana sadržaju odredbe člana 145 stav 4 i 5 ZKP FBiH u kojim je propisano da trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće nužno vrijeme i da je dužnost svih organa koji učestvuju u krivičnom postupku i organa koji im pružaju pravnu pomoć da postupaju sa posebnom hitnošću, te da će se u toku cijelog postupka pritvor ukinuti čim prestanu razlozi na osnovu kojih je određen, a da će se pritvorena osoba odmah pustiti na slobodu.

Optuženom B.A. pritvor je prvobitno određen rješenjem Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 o K 024169 15 Kpp 13 od 18.09.2015. godine i po tom rješenju isti se optuženom imao računati od 15.10.2015. godine. Ova najteža mjera, koja u svojoj osnovi ima svrhu da osigura prisustvo optuženog u krivičnom postupku, dakle, prema optuženom neprekidno traje duže od 2 godine i 2 mjeseca. Ovaj sud je navedenu okolnost ocijenio veoma značajnom za procjenu da li je optuženog i dalje opravdano zadržati u pritvoru ili ne. Pri tome su u obzir uzete i slijedeće okolnosti - da je optuženi prvostepenom presudom osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 3 (tri) godine, te da mu se, zbog izostanka tužiteljeve žalbe na prvostepenu presudu i primjene načela zabrane *reformatio in peius* iz člana 322 ZKP FBiH, u ponovljenom postupku ne može izreći strožija kazna od one koja mu je ukinutom presudom bila izrečena.

Stav je ovog suda da se prilikom odlučivanja o pritvoru moraju svestrano razmotriti sve okolnosti konkretnog slučaja, te da svaka odluka o produženju pritvora nužno mora biti utemeljena na stvarnoj potrebi da se određena osoba u pritvoru zadrži. Radi toga su ranije navedene okolnosti promatrane s aspekta je li daljnje zadržavanje optuženog B.A. u pritvoru razumna i opravdana mjera, odnosno da li opći interes za daljim kontinuiranim pritvorom prema ovom optuženom preteže nad njegovim pravom na slobodu.

Kod činjenice da je optuženi B.A. u pritvoru proveo preko 2 (dvije) godine i 2 (dva) mjeseca, a da mu se u ponovnom postupku zbog primjene ranije navedenog načela ne može izreći kazna zatvora u dužem trajanju od 3 (tri) godine, ovaj sud je našao da se njegovo daljnje zadržavanje u pritvoru ne može smatrati ni razumnom ni opravdanom mjerom. Zbog toga je nakon ukidanja prvostepene presude ukinuo i pritvor optuženom i odredio da se on ima odmah pustiti na slobodu.

Predmet broj: 53 O Rs 045534 17 Rev - Član 72. stav 3. Zakona o radu - Pravo na naknadu plaće za vrijeme neskrivljenog prekida rada

Činjenice i revizijski navodi

Stavom I izreke, prvostepene presude broj: 53 O Rs 045534 11 Rs Općinskog suda u Čapljini obavezan je tuženi da tužitelju putem nadležnih službi, Federalni zavod PIO/MIO Mostar, uplati pripadajuće neuplaćene doprinose na plaću i u vezi sa plaćom za periode od 01.01.2003.g. do 31.07.2004. g. u iznosu od 1.940,95 KM i od 01.01.2009.g. do 12.04.2013.g. u iznosu od 6.154,86 KM, dok se stavom II izreke prvostepene presude tuženi obavezuje i na uplatu neisplaćenih naknada plaće za period od 01.01.2009.g. do 12.04.2013.g. u ukupnom iznosu od 16.965,00 KM.

Presudom Kantonalnog suda u Mostaru, žalba tužitelja je odbijena, dok je žalba tuženog uvažena i prvostepena presuda preinačena na način da je u cijelosti odbijen tužbeni zahtjev tužitelja kao neosnovan. U obrazloženju drugostepene presude navodi se da je prvostepeni sud pogrešno primijenio materijalno pravo kod donošenja odluke, obzirom da tužitelj tokom postupka shodno članu 7 i 123 ZPP-a nije dokazao iz kojih razloga nije dolazio na posao, odnosno da li se radi o razlozima za koje on nije kriv. Obzirom na izneseno drugostepeni sud smatra da nisu ispunjeni uslovi za naknadu plaće u smislu člana 72 stav 3 Zakona o radu F BiH, koji se odnosi na privremeni zastoj u proizvodnji, kod činjenice da više od 4 godine radne ne angažovanosti tužitelja, ne predstavlja privremeni zastoj u proizvodnji, kao i da tužitelj nije dokazao razloge zbog kojih nije radio, pa samim tim na pouzdan način nije utvrđeno da li je do prekida rada došlo krivicom tužitelja ili zbog privremenog zastoja u proizvodnji odnosno iz nekih drugih razloga.

Tužitelj je drugostepenu presudu pobijao zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, sa prijedlogom da se revizija uvaži i drugostepena presuda preinači, tako da se tužbeni zahtjev u cijelosti usvoji.

Odluka

Presudom Vrhovnog suda F BiH revizija tužitelja je djelimično uvažena i drugostepena presuda preinačena u odbijajućem dijelu odluke za isplatu naknade plaće u iznosu od 16.965,00 KM i uplatu doprinosa u iznosu od 6.154,86 KM za period od 01.01.2009. godine do 12.04.2013. godine dok se u preostalom dijelu revizija odbija.

Prije svega revizijskom sudu je bilo sporno da li tužitelju pripada pravo na uplatu doprinosa za period od 01.01.2002. do 01.01.2003. godine i od 01.08.2004. do 31.12.2008. godine kada je tužitelj nesporno

bio u radnom odnosu kod tuženog i kada je tuženi zaključio ugovor o obročnoj otplati sa nadležnom službom PIO/MIO kojim su regulisani odnosi u vezi izmirenja obaveza po osnovu penzionog osiguranja, (utvrđeno da tuženi kao obveznik uplate doprinosa u ovom spornom razdoblju ima dug prema Zavodu u iznosu od 883.534,41 KM i to u skladu sa Zakonom o naplati i djelimičnom otpisu dospelih a nenaplaćenih doprinosa za socijalno osiguranje) i da li tužitelju pripada naknada plaća i doprinosa u periodu od 01.01.2009. godine do 12.04.2013. godine, dok nije sporno da je u tom periodu tužitelj bio zaposlenik tuženog, da u tom periodu nije radio i da mu nije isplaćivana naknada plaće.

Odredbom člana 72 stav 1 i 3 Zakona o radu regulisano je da zaposlenik ima pravo na naknadu plaće za period u kojem ne radi zbog opravdanih slučajeva predviđenih zakonom, propisom kantona, kolektivnim ugovorom i pravilnikom o radu. Zaposlenik ima pravo na naknadu plaće za vrijeme prekida rada do kojeg je došlo zbog okolnosti za koje zaposlenik nije kriv (viša sila, privremeni zastoj u proizvodnji i sl.) u skladu sa kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu i ugovorom o radu.

Po ocjeni Vrhovnog suda Federacije BiH neprihvatljiv je zaključak drugostepenog suda, kojim u potpunosti zanemaruje da je tuženi u odgovoru na tužbu izričito naveo da tuženi ne radi više godina i da tužitelj nije kriv što je došlo do prekida rada. Nesporna je činjenica da tuženi kao poslodavac u utuženom periodu, tužitelju nije riješio radno pravni status. Dakle, kod ovakvog utvrđenja i nespornih činjenica da tuženi ne radi više godina i da je sam tuženi u odgovoru na tužbu učinio nespornim da tužitelj nije kriv što je došlo do prekida rada kod tuženog, za ovaj sud je neprihvatljivo stanovište drugostepenog suda kojim se stavlja na teret tužitelju da dokazuje činjenice da nije kriv što nije dolazio na posao.

Prema mišljenju revizijskog suda, obzirom na sve izneseno u obrazloženju, može samo proizaći zaključak da su razlozi za prekid rada mogli biti iznuđeni objektivnim okolnostima ili postupcima tuženog kao poslodavca, a nikako skrivljenim ponašanjem zaposlenika. Nadalje, ovaj sud ističe da za razliku od plaće koja se ostvaruje radom, naknada plaće se ostvaruje bez obzira na radnu angažovanost i to u slučajevima koje propisuje zakon, kolektivni ugovor i pravilnik o radu. U konkretnom slučaju za naknadu plaće za vrijeme neskrivljenog prekida rada postoji osnov u zakonu i Pravilniku o radu tuženog. Prema tome, radi se o jednom od prava proisteklih iz rada, koji su zakonom, a i aktom samog poslodavca garantovani pri čemu trajanje ovog prava nije ograničeno, tj. ne propisuje se potpuni gubitak ovog prava, odnosno naknade plaće u slučaju prekida rada u dužem trajanju.

Iz navedenih razloga, Vrhovni sud Federacije BiH je mišljenja da je drugostepeni sud u osporenoj odluci pogrešno primijenio materijalno pravo i relevantne odredbe člana 123 i člana 126 Zakona o parničnom postupku, kada je odbio dio tužbenog zahtjeva za naknadu plaće i doprinosa u spornom periodu od 01.01.2009. godine do 12.04.2013. godine, te neosnovano prebacio na tužitelja teret dokazivanja određenih činjenica koje i nisu bile sporne.

Predmet broj: 04 o U 008981 17 Uvp – Odbacuje se kao nedopušten Zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke zbog ćutanja kantonalnog suda – član 70 Zakona o upravnim sporovima

Činjenice

Zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke u smislu člana 70 Zakona o upravnim sporovima, tužilac je ovom sudu podnio zbog povrede odredaba Zakona o upravnim sporovima Federacije BiH (ZUS FBiH), a iz razloga što prvostepeni sud nije u zakonskom roku postupio po njegovom zahtjevu za zaštitu sloboda i prava pojedinaca zajamčenih Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine. Naime, u konkretnom slučaju tužilac je Vrhovnom sudu FBiH podnio zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke zbog ćutanja Kantonalnog suda u Zenici, odnosno zbog nedonošenja rješenja primjenom člana 69 u vezi sa članom 67 ZUS-a.

Vrhovnom sudu FBiH tužilac je predložio da zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke uvaži i sam riješi podneseni zahtjev.

Odluka

Nakon što je ispitao da li postoje procesno-pravne pretpostavke za podnošenje zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke i njegovo meritorno rješavanje u konkretnom slučaju, Vrhovni sud FBiH je našao da iste ne postoje i zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke odbacio, uz obrazloženje da prema odredbi člana 41 stav 1 Zakona o upravnim sporovima između ostalog proizilazi da se zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke stranka može podnijeti isključivo protiv pravosnažne odluke kantonalnog suda.

U konkretnom slučaju prvostepeni sud nije donio rješenje kako je propisano članom 69 stav 1 ZUS-a, da bi se protiv tog rješenja mogao podnijeti zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke, te je Vrhovni sud FBiH zaključio da imajući u vidu citirane odredbe navedenog Zakona, ne postoje procesne pretpostavke za podnošenje zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke, jer se ovo vanredno pravno sredstvo može podnijeti ovom sudu samo protiv pravosnažne odluke kantonalnog suda ili protiv rješenja kantonalnog suda kojim je rješavano po zahtjevu za zaštitu sloboda i prava pojedinaca zajamčenih Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, koje u ovom slučaju nije doneseno.

Također, odredbama člana 20 ZUS-a, propisani su samo uvjeti za pokretanje upravnog spora u slučaju „ćutanja administracije“, ali ne i ćutanja kantonalnog suda, pa je Vrhovni sud FBiH ocijenio da ne postoji mogućnost da se ovo vanredno pravno sredstvo može podnijeti u slučaju ćutanja kantonalnog suda, kako je tužilac u zahtjevu naveo.

Predmet broj: 03 o U 009039 13 Uvp - Povrat - refundacija isplaćenih naknada plaća za vrijeme privremene spriječenosti za rad poslodavcu nije upravna pravna stvar - član 57 stav 1 Zakona o zdravstvenom osiguranju i član 25 stav 1 tačka 2 Zakona o upravnim sporovima

Činjenice

U upravnom postupku, prvostepenim rješenjem Poslovnice zdravstvenog osiguranja Živinice, broj: 13/37-3-57/12 od 20.01.2012. godine, kao i rješenjem tuženog (kojim je odbijena žalba tužitelja izjavljena protiv tog prvostepenog rješenja) tužitelju nije priznato pravo na povrat-refundaciju naknade plaće za vrijeme privremene spriječenosti za rad na teret sredstava Zavoda zdravstvenog osiguranja Tuzlanskog kantona u iznosu od 16.809,69 KM (neto naknada sa doprinosima za PIO, za zdravstveno osiguranje i doprinose za nezaposlene).

Rješavajući po tužbi tužitelja (protiv osporenog rješenja tuženog) Kantonalni sud u Tuzli, presudom broj: 03 o U 009039 12 U od 04.04.2013. godine, je tužbu odbio, jer je našao da je nesporno (prema zapisnicima o kontroli obračuna i uplate doprinosa za zdravstveno osiguranje) utvrđeno da tužitelj po navedenom osnovu ima dugovanja prema tuženom, te da stoga, prema odredbi člana 7 stav 3 Pravilnika o naknadi plaća za vrijeme privremene spriječenosti za rad na teret sredstava Zavoda zdravstvenog osiguranja TK (kojim je propisano da se povrat naknade vrši pod uslovom da poslodavac nema dospjelih, a neizmirenih doprinosa), tužitelj ne ostvaruje pravo na povrat uplaćenih sredstava, radi čega su, po ocjeni prvostepenog suda, pravilno i zakonito odlučili organi uprave kada su odbili tužitelja sa zahtjevom.

Odluka

Vrhovni sud FBiH je, svojom presudom, zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke (podnesen od strane tužitelja protiv presude Kantonalnog suda u Tuzli, broj: 03 o U 009039 12 U od 04.04.2013. godine) uvažio, navedenu presudu preinačio i riješio tako što je tužbu tužitelja odbacio. Naime, odredbom člana 57 stav 1 Zakona o zdravstvenom osiguranju („*Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine*“, broj: 30/97, 7/02, 70/08 i 48/11) je propisano da naknada plaće u vezi sa korištenjem zdravstvene zaštite iz člana 42 tačka 3 do 5 ovog zakona isplaćuje se osiguraniku na teret sredstava kantonalnog zavoda osiguranja od prvog dana korištenja prava. Stavom 2 istog člana je propisano da naknadu plaće iz stava 1 ovog člana obračunava i isplaćuje pravno odnosno fizičko lice, s tim da je kantonalni zavod osiguranja obavezan vratiti isplaćenu naknadu u roku od 45 dana od dana prijema zahtjeva za povrat, dok je stavom 3 istog člana propisano da će provedbene propise o načinu ostvarivanja prava na naknadu plaće iz stava 1 ovog člana donijeti Upravni odbor kantonalnog zavoda osiguranja.

Prema citiranim zakonskim odredbama i podacima u spisima predmeta Vrhovni sud FBiH je našao da se u ovom slučaju nije rješavalo o izvjesnom pravu ili obavezi tužitelja u nekoj upravnoj stvari (što bi prema odredbi člana 62 istog zakona, kojim je osigurana dvostepenost rješavanja u postupku koji je pokrenulo osigurano lice, predstavljalo autoritativno rješavanje tuženog o nekom pravu ili obavezi osiguranika u postupku pokrenutom po njegovom zahtjevu), već isključivo o zahtjevu tužitelja kao poslodavca za povrat-refundaciju isplaćenih naknada plaće za vrijeme privremene spriječenosti za rad, zbog čega akt tuženog organa (o odbijanju povrata isplaćene naknade plaće) nema svojstvo upravnog akta, u smislu odredbi člana 8 stav 1 i 2 Zakona o upravnim sporovima, a protiv kojeg se jedino može voditi upravni spor. Dakle, u konkretnom slučaju se radilo isključivo o obligacionom odnosu tužitelja i tuženog, odnosno o obavezi tuženog kao kantonalnog zavoda osiguranja da vrati-refundira isplaćenu naknadu plaće po zahtjevu poslodavca za povrat u skladu sa članom 57 Zakona o zdravstvenom osiguranju, koje pitanje se ni u kojem slučaju ne može rješavati kao upravna već građansko-pravna stvar.

Ovo posebno što citiranim, a ni jednom ostalom odredbom Zakona o zdravstvenom osiguranju, nije propisan nikakav postupak, niti način rješavanja po podnesenom zahtjevu poslodavca za povrat isplaćene naknade plaće uposleniku kao osiguraniku.

Kako prvostepeni sud nije mogao meritorno rješavati o predmetnoj tužbi podnesenoj protiv osporenog rješenja tuženog koje nije upravni akt, to je Vrhovni sud FBiH, primjenom člana 46 stav 2 Zakona o upravnim sporovima, zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke uvažio zbog naprijed navedenih razloga i pobijanu presudu preinačio tako što je na osnovu člana 25 stav 1 tačka 2 istog zakona tužbu tužitelja odbacio.

Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Republike Srpske

Pripremila: Tanja Miletić, Vrhovni sud Republike Srpske

Uvod

Za ovaj broj časopisa iz raznovrsne prakse Vrhovnog suda Republike Srpske izdvojeno je šest odluka. U tim odlukama su izraženi stavovi o određenim pravnim pitanjima koji su od značaja za jedinstvenu primjenu zakona u Republici Srpskoj.

Iz oblasti krivičnog prava su izabrane dvije odluke (broj 71 o K 151365 18 Kžž 2 i 83 o K 017639 18 Kžž) i to odluke koje je donijelo trećestepeno vijeće Vrhovnog suda Republike Srpske. Izdvojene su po dvije odluke iz oblasti građanskog prava (presuda broj 62 o Ps 010454 17 Rev i rješenje broj 73 o P 012881 17 Rev), te upravnog prava (presude broj 11 o U 013713 15 Uvp i 15 o U 001813 14 Uvp).

Predmet broj 71 o K 151365 18 Kžž 2 – primjena blažeg zakona u kontekstu zastarjelosti krivičnog gonjenja – član 4 Krivičnog zakona Republike Srpske i član 9 u vezi sa članom 95 stav 1 tačka 6 i u vezi sa članom 96 stav 8 Krivičnog zakonika Republike Srpske

Činjenice i žalbeni navodi

Prvostepenom presudom oglašen je krivim optuženi za krivično djelo krađe iz člana 231 stav 1 Krivičnog zakona Republike Srpske („*Službeni glasnik RS*“, broj 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12 i 67/13, u daljem tekstu KZ RS) za koje mu je izrečena uslovna osuda kojom mu je utvrđena kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci i istovremeno određeno da se ista neće izvršiti ako optuženi u roku od dvije godine ne počini novo krivično djelo.

Drugostepenom presudom, nakon održanog pretresa pred tim sudom, uvažena je žalba branioca optuženog i preinačena prvostepena presuda tako što je na osnovu člana 298 stav 1 tačka v) Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske („*Službeni glasnik Republike Srpske*“, broj: 53/12 i 91/17, u daljem tekstu: ZKP RS) optuženi oslobođen optužbe da je počinio krivično djelo krađe iz člana 231 stav 1 KZ-a RS-a na način opisan u izreci te presude.

Protiv presude drugostepenog suda žalbu je izjavio okružni javni tužilac zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja (član 310 tačka v) u vezi sa članom 313 stav 1 ZKP RS-a) s prijedlogom da se žalba uvaži i preinači drugostepena presuda i optuženi oglasi krivim.

Odluka

Vrhovni sud Republike Srpske je povodom žalbe okružnog javnog tužioca, shodnom primjenom odredbi člana 320 ZKP RS-a postupajući po službenoj dužnosti preinačio pobijanu presudu, tako što je na osnovu odredbi člana 297 tačka d) ZKP RS-a donio presudu kojom se odbija optužba protiv optuženog da je počinio krađe iz člana 231 stav 1 KZ RS-a.

Osnovni princip važenja Krivičnog zakona se manifestuje u pravilu da se na učinioca krivičnog djela primjenjuje zakon koji je važio u vrijeme izvršenja krivičnog djela, a odstupanje od tog pravila je moguće po principu primjene blažeg zakona koji princip dolazi do izražaja u situacijama kada je

poslije izvršenja krivičnog djela izmjenjen zakon jednom ili više puta, pa se u tom slučaju primjenjuje zakon koji je najblaži za učinioca. Najblažim zakonom među zakonima koji konkurišu za primjenu na konkretan slučaj smatra se onaj zakon koji optuženog dovodi u najpovoljniji položaj s aspekta krivične odgovornosti. Navedena pravila su sadržana u členu 4 KZ-a RS-a, koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela za koje se optuženi tereti po potvrđenoj optužnici, te u členu 9 Krivičnog zakonika Republike Srpske („*Službeni glasnik Republike Srpske*“, broj 64/17, u daljem tekstu: Krivični zakonik) koji je donesen nakon izvršenja predmetnog krivičnog djela i koji je stupio na snagu dana 18.07.2017. godine.

Dakle, za primjenu na konkretan slučaj konkurišu dva zakona i to KZ-a RS-a koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja djela i po kom zakonu je predmetno krivično djelo kvalifikovano kao krivično djelo krađe iz člana 231 stav 1 tog zakona, za koje je propisana novčana kazna ili zatvor do tri godine i Krivični zakonik koji je stupio na snagu poslije izvršenja krivičnog djela, po kome je u členu 224 stav 1 propisano navedeno krivično djelo sa istom dispozicijom koja određuje elemente bića ovog krivičnog djela krađe u osnovnom obliku i istom sankcijom za to djelo. Prema navedenom, u konkretnom slučaju i raniji i novi zakon radnje činjenično opisane u dispozitivu optužnice i izreci pobijane presude propisuju kao krivično djelo i to krivično djelo krađe u osnovnom obliku, te propisuju iste kazne za to djelo. Međutim novi zakon (Krivični zakonik) u odnosu na raniji zakon (KZ-a RS-a) skraćuje rok zastarjelosti krivičnog gonjenja jer je, s obzirom da propisanu kaznu za navedeno krivično djelo, relativni rok zastarjelosti u smislu odredbe člana 95 stav 1 tačka 6 Krivičnog zakonika, tri godine (dok je pet godina po KZ-a RS-a), a apsolutni rok zastarjelosti u smislu odredbe člana 96 stav 8 istog zakonskog propisa šest godina (dok je deset godina po KZ-a RS-a). Pa kako je u konkretnom slučaju, prema činjeničnom opisu krivičnog djela u dispozitivu optužnice, kao vrijeme izvršenja djela označen period od 13.03.2012. godine do 16.03.2012. godine, to je primjenom Krivičnog zakonika na konkretan slučaj, dana 16.03.2018. godine (četvrti dan od donošenja pobijane presude), zbog proteka roka od šest godina, računajući od dana izvršenja djela, nastupila apsolutna zastarjelost krivičnog gonjenja za predmetno krivično djelo, na što se opravdano ukazuje i u odgovoru branioca optuženog na žalbu javnog tužioca.

S obzirom da zastarjelost krivičnog gonjenja predstavlja okolnost čijim nastupanjem prestaje ovlaštenje nadležnih organa za krivično gonjenje počinioca konkretnog krivičnog djela u odnosu na koje je zastarjelost nastupila, to je ovaj sud povodom žalbe okružnog javnog tužioca, preinačio drugostepenu presudu na naprijed navedeni način.

Predmet broj 83 o K 017639 18 Kžž - Zabrana *reformatio in peius* (preinačenja na gore) - član 321 Zakona o krivičnom postupku

Činjenice i žalbeni navodi

Prvostepenom presudom oglašen je krivim optuženi za krivično djelo *otmica* iz člana 165 stav 1 u vezi s članom 23 Krivičnog zakona Republike Srpske („*Službeni glasnik Republike Srpske*“ broj: 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12 i 67/13, u daljem tekstu: KZ-a RS-a) pa je osuđen za učinjeno krivično djelo na kaznu zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine i 2 (dva) mjeseca, te mu je u izrečenu kaznu zatvora uračunato vrijeme provedeno u pritvoru od 31.10.2012. do 28.11.2012. godine.

Drugostepeni sud je uvažavajući žalbu branioca optuženog preinačio prvostepenu presudu tako što je optuženog na osnovu člana 298 tačka v) Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske („*Službeni glasnik Republike Srpske*“, broj: 53/12 i 91/17, u daljem tekstu: ZKP RS-a) oslobodio optužbe da je počinio krivično djelo *otmica* iz člana 165 stav 1 u vezi s članom 23 KZ-a RS-a.

Protiv drugostepene presude žalbu je izjavio okružni javni tužilac zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 311 stav 1 tačka k) ZKP RS-a i pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, s prijedlogom da se drugostepena presuda preinači i optuženi oglasi krivim za navedeno krivično djelo ili da se pobijana presuda ukine i predmet vrati na ponovno suđenje.

Odluka

Vrhovni sud Republike Srpske je žalbu okružnog javnog tužioca odbio kao neosnovanu i potvrdio pobijanu presudu. U svojoj odluci je zauzeo sljedeće pravno shvatanje. Kada je prvobitni činjenični opis radnje izvršenja djela iz optužnice izmijenjen u prvostepenoj presudi, a tužilac to nije pobijao žalbom na presudu, pa dođe do ukidanja te presude po žalbi izjavljenoj u korist optuženog, onda se u nastavku postupka na ponovljenom glavnom pretresu ne može uzeti optužnica za osnovicu presude donesene u novom postupku, jer se tužilac neulaganjem žalbe protiv ukinute presude saglasio sa činjeničnim identitetom krivičnog djela u toj presudi.

U konkretnom slučaju prvostepeni sud je u izreci presude od 18.04.2017. godine, koja je donesena u ponovnom postupku, protivno principu zabrane *reformatio in peius* (preinačenja na gore) sadržanom u odredbi člana 320 ZKP RS izmijenio činjenični opis radnje izvršenja djela optuženog, koji je sadržan u ukinutoj presudi po žalbi njegovog branioca. Na taj način je prvostepeni sud povrijedio objektivni identitet optužbe, izlazeći iz okvira činjeničnog opisa radnje izvršenja djela koji je sadržan u izreci ukinute presude (s kojom se javni tužilac saglasio neulaganjem žalbe) stavljajući na teret optuženom suštinski drugačije činjenice u opisu radnje izvršenja. Kako je navedenim izmjenama prvostepeni sud, kako to pravilno zaključuje i pobijana presuda, povrijedio činjenični identitet optužbe kada je optuženom stavio na teret i one činjenice koje tužilac nije obuhvatio u činjeničnom opisu djela u optužnici (u konkretnom slučaju, činjeničnom opisu u izreci ukinute prvostepene presude sa kojim se tužilac saglasio, i koji kao takav egzistira u daljem toku postupka kao osnova za donošenje nove presude), to je drugostepeni sud pravilno postupio kada je u postupku donošenja pobijane presude na pretresu pred tim sudom za osnovu uzeo činjenični opis radnje izvršenja djela u izreci prvostepene presude od 10.07.2015. godine.

Predmet broj 62 O Ps 010454 17 Rev – obligacioni ugovori – zatezna kamata – član 277 u vezi sa članom 1083 Zakona o obligacionim odnosima

Činjenice i revizioni navodi

U postupku pred prvostepenim sudom je utvrđeno: da su stranke, tužitelj u svojstvu prodavca i tuženi u svojstvu kupca, u periodu od 05.10.2013. godine do 27.02.2014. godine zaključili 44 ugovora o kupoprodaji električne energije na dnevnom i sedmičnom nivou, da se članom 5.3 ugovora o kupoprodaji električne energije, tuženi kao kupac obavezao da po potpisu ugovora dostavi tužitelju (prodavcu) original neopozive bankarske garancije na iznos od 144.976,80 evra, što odgovora protivvrijednosti isporuke električne energije, kojom garantuje plaćanje prodavcu „na prvi zahtjev bez prava na primjedbu i uslovljavanje“, da je odredbom člana 5.4 ugovoreno da ako kupac ne plati energiju najkasnije 15-og dana narednog mjeseca u odnosu na mjesec izvršene isporuke (to je ugovoreni rok plaćanja po tački 5.1), da će prodavac aktivirati bankarsku garanciju za uredno plaćanje i „putem iste naplatiti svoje potraživanje za isporučenu električnu energiju i za naknadu štete obračunate po ovom ugovoru uz pravo da jednostrano raskine ugovor“, da je tuženi po dostavi pojedinačnih računa izvršio plaćanje duga, ali sa docnjom, te da je vještak ekonomske struke prema ugovorima i računima utvrdio da ukupan glavni dug za isporučenu električnu energiju iznosi 2.416.275,80 KM, od čega je iznos od 423.341,76 KM bio obezbjeđen bankarskom garancijom po dva ugovora, dok to nije slučaj sa iznosom od 1.992.934,10 KM.

Prvostepeni sud je našao da je osnovan zahtjev tužitelja za isplatu iznosa od 54.546,41 KM obračunatog na temelju zateznih kamata usljed docnje tuženog u plaćanju dostavljenih računa za isporučenu električnu energiju saglasno odredbi člana 277 Zakona o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ“, broj: 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89, te „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 17/03 i 74/04, u daljem tekstu: ZOO) bez obzira na ugovorenu bankarsku garanciju (član 1083 ZOO).

Drugostepeni sud je prihvatio činjenična utvrđenja i pravne zaključke prvostepenog suda, iz koga razloga je žalbu tuženog odbio i potvrdio pravostepenu presudu.

Tuženi revizijom pobija drugostepenu odluku zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, posebno ističući da je pogrešno primijenjen član 277 ZOO jer da je tužitelj mogao zahtijevati zatezne kamate tek u slučaju neispunjenja obaveze od strane banke po aktiviranju bankarske garancije.

Odluka

Prema članu 1083 stav 1 ZOO bankarskom garancijom obavezuje se banka prema primaocu garancije (korisniku) da će mu za slučaj da mu treće lice ne isplati obavezu o dospelosti namiriti obavezu ako budu ispunjeni uslovi navedeni u garanciji. Ako bankarska garancija sadrži kluzulu „bez prigovora“, „na prvi poziv“ ili sadrži riječi koje imaju isto značenje, kao u ovom slučaju, banka ne može da ističe prema korisniku prigovore koje nalagodavac kao dužnik može da ističe prema korisniku po osiguranoj obavezi (član 1087 stav 1 ZOO), odnosno ona je apstraktna (samostalna) u odnosu na pravni posao sklopljen između nalagodavca i korisnika kredita i predstavlja instrument osiguranja najvećeg stepena. Po članu 277 ZOO, obaveza plaćanja zateznih kamata nastaje po samom zakonu, a ne po ugovoru, pa je stoga neosnovan revizioni prigovor da tužitelj nema pravo na zateznu kamatu jer nije ugovorena obaveza tuženog da zbog docnje plaća zateznu kamatu. Povjerilac u novčanoj obavezi ima pravo na zateznu kamatu momentom kada dužnik padne u docnju. Zato, bez obzira na datu bankarsku garanciju, dužnik ima prvenstvenu obavezu da blagovremeno izvrši plaćanje, a pravo je povjerioca da odluči da li će se koristiti ugovorenim sredstvom obezbjeđenja novčane tražbine, ako dužnik padne u docnju, ili ne. Ako dužnik nije novčanu obavezu ispunio na dan njene dospelosti, već po proteku ugovorenog roka (kao u ovom slučaju), čime je u njenom ispunjenju pao u docnju, to povjeriocu daje pravo na ostvarenje zatezne kamate. Suprotno revizionim navodima tuženog, po ocjeni ovog suda nema ni nesavjesnog postupnja tužitelja u činjenici da nije po proteku roka za blagovremeno ispunjenje dužnikove novčane obaveze, aktivirao bankarsku garanciju jer je ona sredstvo obezbjeđenja ugovorena u njegovu korist, odnosno njegovo pravo, a ne obaveza. Slijedom navedenog revizija tuženog je odbijena.

Predmet broj 73 O P 012881 17 Rev - nedozvoljena revizija – član 247 stav 1 i 2 u vezi sa članom 301b) Zakona o parničnom postupku

Činjenice i revizioni navodi

Tužitelji su tužbenim zahtjevom tražili da se utvrdi da su tuženi prema njima stvorili neprijateljsko, ponižavajuće i uvredljivo okruženje u svim sferama života i rada tužitelja, te da tako sprječavaju tužitelje u napredovanju na radnom mjestu i životu, urušavaju tužiteljima ugled, budućnost kao preduzetnicima i građanima lokalne zajednice i čine nesagledivu materijalnu i nematerijalnu štetu, zatim da se zabrani tuženim da vrše diskriminaciju i šire diskriminaciju nad tužiteljima na javnim mjestima, društvenim ustanovama i u kući tužitelja, te da im se zabrani praćenje, uhođenje i prislušivanje tužitelja, kao i da se naloži uklanjanje skrivenih audio i video uređaja. Vrijednost predmeta spora je označena u iznosu od 300.000,00 KM.

Prvostepeni sud je dana 12.01.2015. godine donio presudu kojom je odbio tužbeni zahtjev, a drugostepeni sud je dana 12.08.2015. godine donio presudu kojom je odbio žalbu tužitelja i potvrdio prvostepenu presudu.

Revizijom tužitelji pobijaju drugostepenu odluku zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava.

Odluka

Kako je prvostepena presuda donesena nakon stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku („*Službeni glasnik Republike Srpske*“, broj 61/13), koji u članu 301b) propisuje da u postupku po reviziji stranku mora, kao punomoćnik zastupati advokat, osim ako je sama stranka advokat stav 1, a izuzetno, stranka može sama izjaviti reviziju ako ima položen pravosudni ispit, odnosno za stranku reviziju može izjaviti punomoćnik koji je prema odredbama ovog ili drugog zakona, ovlašćen da zastupa stranku, a koji ima položen pravosudni ispit stav 2, te kako se u konkretnom slučaju radi o posebnoj tužbi za zaštitu od diskriminacije iz člana 12 Zakona o zabrani diskriminacije Bosne i Hercegovine („*Službeni list BiH*“, broj 59/09, u daljem tekstu: ZZD), koji zakon u članu 13 stav 2, propisuje da je u postupcima propisanim članom 12 ovog zakona (posebne tužbe za zaštitu od diskriminacije) uvijek dozvoljena revizija, donošenju revizione odluke u označenom predmetu je prethodilo razmatranje ovog pravnog pitanja na sjednici građansko-upravnog odjeljenja.

Cijeneći da je odredbama Zakona o parničnom postupku („*Službeni glasnik Republike Srpske*“, broj: 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 i 61/13, u daljem tekstu: ZPP) dozvoljeno stranci da lično izjavi reviziju, ako je advokat, odnosno ako ima položen pravosudni ispit, ili za nju punomoćnik sa položenim pravosudnim ispitom, te da se navedeni procesni uslov tiče svih podnosioca revizije bez obzira na prirodu spora, jer on nije derogiran odredbama ZZD (ovaj zakon je i stupio na snagu prije navedenih izmjena ZPP), a da je svrha odredbe člana 13 stav 2 ZZD pružanje strankama prava na izjavljivanje revizije neovisno od propisanog imovinskog cenzusa za podnošenje ovog pravnog lijeka s obzirom na značaj povrijeđenog dobra, na sjednici građansko-upravnog odjeljenja zauzet je stav da revizija nije dozvoljena ni u postupcima koji se vode po posebnim tužbama radi zaštite od diskriminacije ako ju je lično izjavila stranka koja nema položen pravosudni ispit.

Slijedom toga, revizioni sud je, prethodno utvrdivši da su u navedenom predmetu tužitelji lično podnijeli reviziju protiv pravosnažne drugostepene odluke, a da niti jedan od njih nije diplomirani pravnik i nema položen pravosudni ispitom, što je uslov za dozvoljenost revizije, i da se u konkretnom slučaju radi o neotklonivom procesnom nedostatku, primjenom odredbi člana 247 stav 1 i 2 i člana 301 b) ZPP odbacio reviziju tužitelja kao nedozvoljenu.

Predmet broj 11 O U 013713 15 Uvp – ponovno određivanje penzije – član 143 stav 1 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske

Činjenice i navodi iz zahtjeva za vanredno preispitivanje presude

Rješenjem tuženog je odbijena žalba tužilje izjavljena protiv rješenja Filijale tuženog od 17.10.2013. godine kojim je odbijen zahtjev tužilje za ponovno određivanje porodične penzije.

Pobijanom presudom je odbijena tužba uz obrazloženje da je tuženi organ pravilnom primjenom odredbe člana 143 stav 1 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske („*Službeni glasnik Republike Srpske*“, broj 134/11, u daljem tekstu: ZPIO) odbio zahtjev za ponovno određivanje porodične penzije.

Zahtjevom za vanredno preispitivanje te presude tužilja pobija njenu zakonitost zbog povrede zakona i povrede pravila postupka, ističući da je obrazloženje presude nejasno i protivriječno pa da postoje razlozi za poništenje osporenog akata iz člana 10 Zakona o upravnim sporovima („*Službeni glasnik Republike Srpske*“, broj 109/05 i 63/11).

Odluka

Iz podataka u spisima upravnog predmeta, a što je konstatovano i u pobijanoj presudi, proizlazi da je upravni postupak pokrenut po zahtjevu tužilje za ponovno određivanje iznosa porodične penzije koju je ostvarila rješenjem tuženog od 14.11.2003. godine, te da je tužilja tokom postupka isticala da joj penzijski staž nije pravilno utvrđen jer joj je rješenjem od 01.10.2001. godine nepravilno obračunat penzijski osnov, čime je oštećena za određeni iznos penzije, s obzirom da uzrok smrti njenog supruga nije bila bolest već nesreća na poslu. Međutim, tužilja u tužbi i zahtjevu za vanredno preispitivanje ne nudi izvođenje dokaza na okolnosti pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, niti ukazuje na nove činjenice koje su nastupile nakon donošenja rješenja od 01.10.2002. godine. S obzirom da su u obrazloženju osporenog akta dati razlozi na okolnosti utvrđenja penzijskog osnova supruga tužilje, odnosno visine penzije po osnovu kojeg ona ostvaruje pravo na porodičnu penziju, te da tužilja nije saznala za nove činjenice koje su nastupile nakon donošenja rješenja od 01.10.2002. godine, ona nije dovela u sumnju pravilnost i zakonitost pobijane presude, radi čega ovaj sud nalazi da je pravilno pobijanom presudom odbijena tužba i dati za to valjano obrazloženi razlozi.

Predmet broj 15 o U 001813 14 Uvp – vraćanje stana u posjed članu porodičnog domaćinstva nosioca stanarskog prava – član 17 Zakona o prestanku primjene Zakona o korištenju napuštene imovine

Činjenice i navodi iz zahtjeva za vanredno preispitivanje presude

Pobijanom presudom je odbijena tužba protiv osporenog akta tuženog kojim je uvažena žalba zainteresovanog lica protiv rješenja prvostepenog organa, to rješenje je poništeno i predmetna stvar riješena tako da je potvrđeno da je zainteresovano lice na dan 30.04.1991. godine bila član porodičnog domaćinstva svoje bake, nosioca stanarskog prava i korisnika spornog stana tačka 1 dispozitiva, zatim da se korisniku stana iz tačke 1 dispozitiva vraća stan u posjed u roku od 15 dana od dana prijema rješenja tačka 2 dispozitiva, te da sadašnjem korisniku stana (tužilac) prestaje pravo privremenog korištenja navedenog stana u roku od 15 dana, računajući od prijema rješenja, u kom roku je dužan stan isprazniti i osloboditi ga od lica i stvari tačka 3 dispozitiva. Odbijanje tužbe je obrazloženo prihvatanjem razloga iz osporenog akta, odnosno da je tuženi organ pravilno utvrdio da zainteresovano lice ima pravo na povrat stana u smislu člana 17 Zakona o prestanku primjene Zakona o korištenju napuštene imovine - prečišćen tekst („*Službeni glasnik Republike Srpske*“, broj 16/10, u daljem tekstu: ZPPZKNI), u vezi sa članom 6 Zakona o stambenim odnosima („*Službeni list SRBiH*“ broj 14/84, 36/89, te „*Službeni glasnik Republike Srpske*“, broj 19/93, 2/93 i 31/99, u daljem tekstu: ZSO), bez obzira što je tužilac 2002. godine otkupio predmetni stan i upisao se u knjigu uloženi ugovora i na taj način postao suvlasnikom (zajedno sa suprugom) tog stana.

Zahtjevom za vanredno preispitivanje tužilac osporava zakonitost naveden presude zbog povrede ZPPZKNI, ZSO i Zakona o privatizaciji državnih stanova („*Službeni glasnik Republike Srpske*“, broj 11/00, 18/01, 35/01, 47/02, 65/03, 17/04, 70/04, 2/05, 67/05, 118/05, 70/07, 38/07, 60/07), te zbog povrede pravila upravnog postupka.

Odluka

Polazeći od činjenice da je tužilac predmetni stan otkupio 2002. godine i da je po osnovu ugovora o otkupu upisan u knjigu uloženi ugovora kao suvlasnik otkupljenog stana, to se po ocjeni ovog Vrhovnog suda u postupku povrata stana samo po sebi, kao prethodno pitanje, nametnulo pitanje pravne valjanosti ugovora o otkupu stana na osnovu koga je tužilac stekao pravo suvlasništva na predmetnom stanu, zbog čega se organi uprave nisu mogli upustiti u raspravljanje zahtjeva za povrat stana sve dok je na snazi ugovor čija se valjanost ispituje u parničnom postupku. Zbog navedenog, ovaj sud nalazi da su upravni organi i nižestepeni sud zanemarili odredbe člana 132 Zakona o opštem upravnom postupku („*Službeni glasnik Republike Srpske*“, broj 13/02, 87/07 i 50/10, u daljem tekstu: ZOUP) koje jasno propisuju da se upravni postupak prekida kad se, kao u konkretnom slučaju, nameće pitanje pravne valjanosti kupoprodajnog, odnosno ugovora o otkupu stana. Zbog toga je, ne ulazeći u pitanje konačnog ishoda postupak u vezi sa povratom spornog stana, zbog procesnog propusta organa uprave da prekine postupak do rješavanja prethodnog pitanja, pravne valjanosti ugovora o otkupu, došlo do arbitrarne primjene zakona i izostanka odgovarajućeg obrazloženja u odluci nižestepenog suda, što predstavlja povredu pravila postupka koja je bila od uticaja na rješenje ove upravne stvari. Stoga je, kako je to istakao Ustavni sud BiH u odluci AP-1210/11 od 27.02.2014. godine, bilo potrebno primjenom člana 132. ZOUP predmetni upravni postupak prekinuti dok se ne riješi prethodno pitanje pravne valjanosti navedenog ugovora. Iz iznijetih razloga, predmeti zahtjev je usvojen i pobijana presuda preinačena na način da je tužba uvažena i osporeni akt poništen.

Novine u jurisprudenciji Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine

Pripremio: Zlatan Kavazović, Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine

Uvod

Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, kao najviši sud Distrikta, od ovog broja će dostavljati svoje odluke za potrebe časopisa *Pravna hronika*, a sve u cilju razvoja ujednačene sudske prakse na nivou Bosne i Hercegovine. U Apelacionom sudu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine radi osam sudija, koji su raspoređeni u četiri sudska odjeljenja: Krivično-prekršajno odjeljenje, Građansko-privredno-upravno odjeljenje, Statutarno odjeljenje i Odjeljenje za sudska praksu. Tokom 2017. godine kao i ranijih godina poseban naglasak u radu je bio na realizaciji Plana rješavanja starih predmeta kako bi se što više ispoštovali optimalni i predvidivi rokovi. Rezultati na kraju izvještajnog perioda, u tom pravcu, pokazuju efikasnost ovog suda obzirom da realizacija Plana rješavanja starih predmeta za 2017. godinu iznosi 95%, dok je prosječno trajanje postupka riješenih predmeta 98 dana, tako da je 95 % svih riješenih predmeta (1341 predmet) u 2017. godini završeno u optimalnim odnosno predvidivim rokovima.

Za ovaj broj časopisa *Pravna hronika* Apelacioni sud BD BiH izdvojio je pet odluka iz druge polovine 2017. godine, i to dvije odluke iz oblasti krivičnog prava (rješenje broj 96 o K 107296 17 Kž i rješenje broj 96 o K 1029895 17 Kvl), dvije odluke iz oblasti građanskog prava (presuda broj 96 o P 004068 17 Rev i rješenje broj 96 o P 098464 17 Rev), te jedna odluka iz oblasti upravnog prava (presuda broj 96 o U 076791 17 Už 2).

Predmet broj 96 o K 107296 17 Kž - Laka tjelesna povreda - član 170 stav 1 Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“, prečišćen tekst 33/13, 26/16 i 13/17); odlučivanje o optužnici - član 228 Zakona o krivičnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“, prečišćen tekst 34/13, 27/14)

Činjenice i žalbeni navodi

Rješenjem sudije za prethodno saslušanje Osnovnog suda BD BiH odbijena je optužnica Tužilaštva BD BiH podignuta protiv osumnjičenog zbog krivičnog djela Laka tjelesna povreda iz člana 180 stav 1 Krivičnog zakona.

Protiv navedenog rješenja žalbu je u zakonskom roku izjavilo Tužilaštvo BD BiH zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i u žalbi u bitnom ukazuje da je prvostepeni sud pravilno i potpuno sagledao dokaze dostavljene uz optužnicu, prije svega iskaz oštećenog dat u Policiji Brčko distrikta, kao i nalaze i mišljenja vještaka medicinske struke iz Brčkog i Tuzle, da bi tada sa dovoljnim stepenom pouzdanosti mogao utvrditi postojanje osnovane sumnje da je osumnjičeni počinio krivično djelo *Laka tjelesna povreda* iz člana 170 stav 1 Krivičnog zakona i došao bi do drugačijeg zaključka od onog koji je naveden u pobijanom rješenju.

Odluka

Žalba Tužilaštva BD BiH nije osnovana. Naime, Tužilaštvo BD BiH zanemaruje činjenicu da je oštećeni, osim izjave koju je dao na službenu zabilješku u Policiji Brčko distrikta od 27.08.2017. godine i izjave koju je dao dežurnom u Policiji Brčko distrikta prilikom prijavljivanja počinjenja krivičnog djela (razbojništvo) od 27.08.2017. godine oko 21,00 sat, dao i izjavu u svojstvu svjedoka u policiji BD BiH na zapisnik od 29.08.2017. godine, u kojoj na različite načine opisuje sam događaj, kao i vrstu i brojnost povreda koje je zadobio od osumnjičenog. Osim toga, u fotodokumentaciji koju su sačinila službena lica Policije BD BiH neposredno nakon počinjenja krivičnog djela koje je oštećeni prijavio, fotografisane su sve navodne povrede koje je oštećeni zadobio, odnosno dijelove tijela gdje je zadobio navodne povrede od strane osumnjičenog, kao i lokacija na kojoj je došlo do povređivanja oštećenog, uključujući i razbijeni mobitel, a jedino nije fotografisana sporna povreda na lijevoj ruci oštećenog. Takvu povredu prilikom specijalističkog pregleda od 26.08.2017. godine, nije na pouzdan način utvrdio i opisao, niti ljekar Zdravstvenog centra Brčko, specijalista hirurrg u svom specijalističkom nalazu, u kojem je, u povodu povrede lijeve šake na čiju bolnost se oštećeni i žalio, decidno naveo „ne uočavam svježe povrede“, uz opasku „zadebljanje u predjelu radijusa (moguća stara povreda)“. U takvim okolnostima, činjenica da se oštećeni prilikom prijema žalio da je napadnut od druge osobe i na „bol u glavi lijevo temporalno, u predjelu lijeve šake i bolnost u desnoj preponskoj regiji i desnom kuku“, kod toga da RTG snimci tih dijelova tijela nisu ukazivali na postojanje medicinski prihvatljivih povreda, onda se i bolnost same lijeve šake može pripisati subjektivnom osjećaju oštećenog, ali ne i medicinski prihvatljivom lakom tjelesnom povređivanju. Stoga je nejasno na osnovu čega je vještak medicinske struke mogao zaključiti da se u slučaju lijeve šake oštećenog radilo o „blažem otoku ili ugruvotini lijeve šake koja je mogla nastati bilo kontaktiranjem sa nekim čvrstim predmetom ili pak pri padu na tlo“, ako takvu vrstu povređivanja pri direktnom pregledu oštećenog nije uočio i opisao specijalista hirurrg, ljekar Zdravstvenog centra u Brčkom, a niti je takva povreda prikazana u fotodokumentaciji policije BD BiH od 04.09.2017. godine. Naprotiv, navedeni ljekar je uočene promjene na lijevoj šaci oštećenog definisao kao „zadebljanje u predjelu radijusa“ sumnjajući na moguću staru povredu, pri tom decidno navodeći „ne uočavam svježe povrede“. Kod takvog stanja dokaznog materijala priloženog uz optužnicu Tužilaštva BD BiH, pravilan je zaključak prvostepenog suda da na osnovu dostavljenih dokaza uz optužnicu nije bilo moguće pouzdano utvrditi postojanje osnovane sumnje, kao uslova za potvrđivanje optužnice kako je ona definisana članom 20 stav 1 tačka m) Zakona o krivičnom postupku, pa se takav zaključak ne temelji na pogrešno ili nepotpuno utvrđenom činjeničnom stanju, u smislu člana 299 Zakona o krivičnom postupku, kako se to neosnovano prigovara u žalbi Tužilaštva BD BiH.

Pored toga, kada bi se prihvatilo utvrđenim da je oštećeni zadobio laku tjelesnu povredu kako je ona definisana u *Nalazu* i mišljenju vještaka iz Tuzle i iskazu oštećenog, iz dokaznog materijala priloženog uz optužnicu proizilazi da je ona nastala kao sekundarna posljedica djelovanja osumnjičenog (uslijed pada oštećenog na lijevu ruku). U takvim okolnostima se opravdano postavlja pitanje postojanja krivičnog djela iz člana 170 stav 1 Krivičnog zakona, s aspekta subjektivnog odnosa optuženog prema djelu, obzirom na njegovu zakonsku definiciju „tko drugog lako tjelesno povrijedi“ koja ukazuje na direktni umišljaj optuženog. Kako eventualna povreda oštećenog u vidu zadebljanja kože lijeve šake nije rezultat primarnog djelovanja osumnjičenog šamarom u predjelu lijeve strane lica, onda je upitno da li se ta povreda, kao sekundarna posljedica može pripisati umišljaju optuženog, a odredba člana 170 Krivičnog zakona, ne predviđa kažnjivost za nehatno lako tjelesno povređivanje drugoga. Dakle, prikupljeni dokazi dostavljeni uz optužnicu ne upućuju na zaključak da je laka tjelesna povreda nastupila kao direktna posljedica radnje počinjenja opisane u optužnici („fizički napao oštećenog na način da mu je zadao udarac otvorenom šakom u predjelu lica, uslijed kojeg udarca je oštećeni pao na tlo te se dočekao na lijevu ruku“), već uslijed pada oštećenog na lijevu ruku. Stoga je pravilan zaključak prvostepenog suda da u konkretnom slučaju nije utvrđeno postojanje osnovane sumnje. Radi svega navedenog odlučeno je kao u izreci rješenja.

Predmet broj 96 O K 102895 17 Kvl - nepravo ponavljanje krivičnog postupka - član 324. a. stav 1. Zakona o krivičnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“, prečišćen tekst 34/13, 27/14)

Činjenice i žalbeni navodi

Rješenjem prvostepenog suda odbijen je kao neosnovan zahtjev za nepravo ponavljanje krivičnih postupaka osuđenog.

Protiv prvostepenog rješenja žalbu je blagovremeno izjavio osuđeni i u istoj u bitnom naveo da je prvobitno „svojom greškom“ podnio zahtjev za nepravo ponavljanje krivičnog postupka drugom sudu, koji je odbio njegov zahtjev, pa je stoga ponovni zahtjev podnio Osnovnom sudu BD BiH, jer je to sud koji je izrekao najvišu kaznu u pogledu presuda povodom kojih je „zahtjev za ujedinjenje kazni podnesen“, zbog čega smatra da su ispunjeni zakonski uslovi da mu se „ujedine kazne“.

Odluka

Naime, tačno je da je članom 324a stav 2 Zakona o krivičnom postupku, između ostalog, propisano da je za donošenje nove presude nadležan prvostepeni sud koji je sudio u stvari u kojoj je izrečena najstrožija vremenska kazna, a što je u konkretnom slučaju Osnovni sud BD BiH, a ne O. S. L. koji je svojim rješenjem odbio kao neosnovan prijedlog osuđenog za nepravo ponavljanje postupka. Međutim, činjenica da je u povodu molbe za izricanje jedinstvene kazne osuđenog u tom slučaju odlučivao nenadležni sud, nema nikakvog značaja za pravilnost pobijanog rješenja Osnovnog suda BD BiH. Jer, odredbom člana 324a stav 1 Zakona o krivičnom postupku propisano je da se pravosnažna presuda može preinačiti i bez ponavljanja krivičnog postupka, ako je u dvjema presudama ili u više presuda protiv istog osuđenog pravosnažno izrečeno više kazni, a nisu primijenjene odredbe o odmjeravanju jedinstvene kazne za krivična djela u sticaju. Primjena navedene zakonske odredbe mora se dovesti u direktnu vezu s članom 56 Krivičnog zakona BD BiH („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“, prečišćen tekst 33/13, 26/16 i 13/17), koja uređuje „odmjeravanje kazne osuđenoj osobi“ i kojom je, između ostalog, propisano da će sud izreći jedinstvenu kaznu zatvora za sva krivična djela primjenom odredaba člana 54 Krivičnog zakona (sticaj krivičnih djela), ako se osuđenoj osobi sudi za krivično djelo učinjeno prije nego što je započela izdržavanje kazne po ranijoj osudi, što u povodu *molbe* osuđenog nije slučaj. Ovo stoga što se uvidom u pravosnažnu presudu O. S. L. može zaključiti da je osuđeni krivičnopravne radnje za koje je oglašen krivim tom presudom preduzeo u periodu od 06.03. do 21.07.2014. godine, a da je u to vrijeme prema aktu Kazneno-popravnog zavoda zatvorenog tipa u Zenici već izdržao kaznu zatvora po pravosnažnoj presudi Osnovnog suda BD BiH. Dakle, u slučaju pravosnažne presude O. S. L. osuđenom se nije sudilo za krivično djelo učinjeno prije nego što je započeo sa izdržavanjem kazne po ranijoj osudi, nego za krivična djela koja je počinio gotovo pune tri godine nakon što je izdržao kaznu po ranijoj osudi. U takvim okolnostima, nisu se stekle procesne pretpostavke iz člana 324a stav 1 Zakona o krivičnom postupku da se udovolji *molbi* osuđenog, pa je stoga valjalo njegovu žalbu u cijelosti odbiti kao neosnovanu.

Predmet broj 96 O P 004068 17 Rev - upotreba tuđe stvari u svoju korist (versio in rem)- član 219 Zakona o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ“, broj 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89)

Činjenice i revizijski navodi

Predmet raspravljanja i odlučivanja u ovoj parnici je zahtjev tužitelja da mu tuženi zbog korištenja njegove nekretnine plati naknadu u visini zakupa u mjesečnom iznosu od 4.000,00 KM počev od

08.05.2008. godine do presuđenja, zajedno sa zakonskom zateznom kamatom prema dospijeću svakog pojedinog mjesečnog iznosa.

Prvostepeni sud je, kod utvrđene činjenice u postupku da još od 1948. godine predmetna nekretnina vodno zemljište i to dio lociran u vodnom priobalnom dijelu, a preostali dio je kosina obale i pripada koritu rijeke Save, zaključio da je sticanjem statusa dobra u opštoj upotrebi po sili zakona prestalo pravo vlasništva tužitelja i njegovih prednika na spornoj nekretnini, pa kako je osnovni uslov za primjenu instituta obligacionog prava iz odredbe člana 219 Zakona o obligacionim odnosima *versio in rem*, a što predstavlja pravni osnov tužbenih zahtjeva, da je „okorišteno lice neovlašteno koristilo tuđu stvar“, sudio je kao u izreci svoje presude, odnosno nije prihvatio tužbeni zahtjev.

Drugostepenom presudom žalba tužitelja je odbijena u dijelu kojim je pobijao odluku o glavnoj stvari i u tom dijelu prvostepena presuda potvrđena, dok je u dijelu kojim je pobijao odluku o troškovima postupka njegova žalba uvažena, prvostepena presuda u odluci o troškovima ukinuta i predmet u tom dijelu vraćen prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje.

Tužitelj revizijom pobija odbijajući dio odluke drugostepenog suda zbog povrede odredaba parničnog postupka učinjenih u postupku pred drugostepenim sudom i pogrešne primjene materijalnog prava i u reviziji u bitnom navodi da je njegovo pravo vlasništva zemljišta za koje traži naknadu upisano u *Katastru nepokretnosti*, a da nije upisano kao dobro u opštoj upotrebi i da su zbog toga nižestepeni sudovi trebali zaključiti da je on vlasnik tog zemljišta i da mu pripada „naknada zbog nemogućnosti korištenja“.

Odluka

Revizijsko vijeće drži da nižestepeni sudovi, u okviru tužbenog prijedloga, činjenica navedenih u tužbi i činjenica utvrđenih u postupku, za koje je vezan revizijski sud, nisu povrijedili pravila od kojih zavisi osnovanost tužbenog zahtjeva, kada tužitelju nisu pružili zahtijevanu pravnu zaštitu. Naime, institut upotrebe tuđe stvari u svoju korist *versio in rem* propisan odredbom člana 219 Zakona o obligacionim odnosima, što jeste pravni osnov tužbenog zahtjeva, postoji kad neko tuđu stvar upotrijebi u svoju korist i u tom slučaju postoji obaveza na naknadu koristi koju je imao od takve upotrebe (ovdje je to zahtjev tužitelja da mu tuženi naknadi zakupninu), dakle, uslov je da je u pitanju neovlašteno *protivpravno* korištenje tuđe stvari. A, to podrazumijeva da je stvar, ne samo po pravnim osobinama, već i po svojim prirodnim osobinama sposobna biti predmet stvarnog prava, odnosno sposobna biti objektom prava vlasništva, što ovdje nije slučaj. Ukoliko stvar po svojim prirodnim osobinama nije sposobna biti objektom prava vlasništva i drugih stvarnih prava, onda je riječ o dobru u opštoj upotrebi, za koje je u odredbi člana 13 Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima BD BiH („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“ broj 11/01, 8/03, 40/04 i 19/07) propisano da su to, između ostalog, rijeke i obale i da ne mogu biti u vlasti fizičkih i pravnih osoba, već da o njima vodi brigu i upravlja Distrikt ukoliko posebnim zakonom nije drugačije propisano. Budući da na dobru u opštoj upotrebi ne mogu postojati nikakva subjektivna stvarna prava, tako ni pravo vlasništva, pa stvarna prava koja su postojala na stvari do gubitka sposobnosti, odnosno da stvar zbog gubitka prirodnih osobina bude predmetom stvarnih prava, prestaju. Ali, to ne znači da bivšim vlasnicima ne pripada pravo na naknadu za stvar, koja je po prirodi ili prirodnim djelovanjem postala dobro u opštoj upotrebi. Međutim, u ovoj parnici u kojoj je predmet spora naknada koristi od upotrebe tuđe stvari u svoju korist, tužitelj ne može ostvariti naknadu, već u postupku u kojem treba utvrditi naknadu u skladu s propisima o eksproprijaciji u iznosu koji ne smije biti manji od tržišne vrijednosti konkretne nekretnine u momentu plaćanja naknade (odredba člana 21 Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima). Slijedom iznesenog, revizija tužitelja je odbijena kao neosnovana.

Predmet broj 96 O P 098464 17 Rev - revizija protiv rješenja - član 362 stav 1 Zakona o parničnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“, broj 8/09, 52/10 i 27/14)

Činjenice i revizijski navodi

Rješenjem prvostepenog suda, prekinut je postupak u ovoj pravnoj stvari i određeno da će se nastaviti nakon pravosnažnog okončanja postupka 96 O P 098450 16 P ili kada sud ustanovi da više ne postoje razlozi da se čeka na njegov završetak, dok je rješenjem drugostepenog suda žalba tužiteljice odbijena i prvostepeno rješenje potvrđeno.

Protiv drugostepenog rješenja tužiteljica je blagovremeno izjavila reviziju zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava.

Odluka

Odredbom člana 362 Zakona o parničnom postupku u stavu 1 dato je ovlaštenje strankama da izjave reviziju protiv procesnih rješenja drugostepenog suda kojima je postupak pravosnažno završen i to su rješenja kojima se tužba odbacuje zbog apsolutne nenadležnosti (član 16 stav 2 Zakona o parničnom postupku), zbog neurednosti tužbe kad nedostatak nije otklonjen (član 74 stav 3 Zakona o parničnom postupku), zbog nedostataka u pogledu stranačke sposobnosti i zastupanja kad nedostatak nije uklonjen (član 44 stav 4 Zakona o parničnom postupku), kao i u slučaju drugih procesnih smetnji koji sprečavaju vođenje postupka, a to su rješenja kojima nastupa fikcija povlačenja tužbe (član 74 stav 3 Zakona o parničnom postupku) i rješenja drugostepenog suda kojima se odbacuje neblagovremena, nepotpuna ili nedozvoljena žalba (članovi 334 i 344 Zakona o parničnom postupku), te kojima se ukida prvostepena presuda i tužba odbacuje (član 333 stav 4 Zakona o parničnom postupku). Dakle, revizija protiv rješenja donesenog u drugom stepenu dopuštena je samo kada se parnični postupak završi nekim od gore navedenih procesnih rješenja. Kako se pobijano rješenje protiv kojeg je tužiteljica izjavila reviziju ne odnosi ni na jedno od naprijed navedenih drugostepenih procesnih rješenja, kojima se parnični postupak pravosnažno završava i protiv kojeg stranke mogu izjaviti reviziju, to je reviziju tužiteljice valjalo odbaciti kao nedopuštenu.

Predmet broj 96 O U 076791 17 Už 2 - novi dokazi u upravnom sporu - član 29 stav 1 Zakona o upravnim sporovima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“ broj 4/00 i 1/01)

Činjenice i žalbeni navodi

Rješenjem Apelacione komisije BD BiH odbijena je žalba tužitelja izjavljena protiv rješenja prvostepenog upravnog organa Poreske uprave Direkcije za finansije BD BiH kojim je tužitelju, kao poreskom obvezniku, naloženo da izvrši uplatu poreza na usluge i zakup pokretnih stvari. Pobijanom presudom uvažena je tužba tužitelja i predmet vraćen prvostepenom upravnom organu na ponovno rješavanje uz obrazloženje da iz dokaza koje je tužitelj priložio uz tužbu, a koje bez svoje krivice nije mogao blagovremeno izvesti tokom upravnog postupka koji je prethodio ovom upravnom sporu, proizlazi da je činjenično stanje očigledno drugačije od onog koje je utvrđeno u upravnom postupku.

Tužena žalbom pobija pravilnost i zakonitost prvostepene presude i navodi da je tužitelj nove dokaze, odnosno zahtjevi za nižu poresku stopu, oslobađanje od poreza ili povrat poreza na prihode od usluga, kamata i autorskih prava pribavio naknadno, što nije u skladu sa pozitivnim zakonskim propisima.

Odluka

Po ocjeni drugostepenog suda tužena žalbom nije dovela u pitanje pravilnost presude prvostepenog suda. Naime, prema odredbi člana 29 stav 1 Zakona o upravnim sporovima, sud rješava spor, po pravilu, na podlozi činjenica koje su utvrđene u upravnom postupku, a to između ostalog znači da tužitelj u tužbi kojom pokreće upravni spor može iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze ako oni nesumnjivo ukazuju da je činjenično stanje očigledno drugačije od onog koje je utvrđeno u upravnom postupku, ali samo pod uslovom da pruži dokaze da ih bez svoje krivice nije mogao iznijeti, odnosno predložiti tuženom organu do završetka ranije vođenog upravnog postupka. U konkretnom slučaju ispunjeni su navedeni uslovi da sud u upravnom sporu prihvati i cijeni nove dokaze koje je tužitelj dostavio uz tužbu, jer neizvođenje tih dokaza tokom upravnog postupka ne može se pripisati krivici tužitelja, imajući u vidu da je organima uprave ukazivao na činjenicu da je pred nadležnim poreskim organima stranih država u toku postupak ovjere dokumentacije neophodne za izbjegavanje dvostrukog oporezivanja, odnosno da mu u vrijeme izjavljivanja žalbe protiv prvostepenog upravnog akta nadležni poreski organi stranih država nisu odgovorili na zahtjev za ovjeru dokumentacije. Kada je to tako, pravilno je postupio prvostepeni sud kada je ocjenom dokaza priloženih uz tužbu zaključio da je činjenično stanje očigledno drugačije od onog koje je utvrđeno u upravnom postupku, jer je prvostepeni organ uprave oporezovao tužitelja porezom po odbitku u pogledu prihoda isplaćenih stranim pravnim licima, koji prema dokumentaciji ovjereo od strane nadležnih poreskih organa stranih država (i u skladu sa zaključenim međunarodnim ugovorima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja) podliježu oporezivanju u tim državama (a ne u BD BiH). Slijedom iznesenog, žalba tužene je odbijena.

Akcioni plan Visokog sudskog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine za provedbu odluka Ustavnog suda BiH koje se odnose na problem kršenja prava na pravično suđenje u razumnom roku u Bosni i Hercegovini

Pripremila: Monika Mijić, članica Visokog sudskog i tužiteljskog vijeća Bosne i Hercegovine

Kršenje prava na suđenje u razumnom roku u Bosni i Hercegovini predstavlja dugogodišnji i sistemski problem utvrđen odlukama Ustavnog suda Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud). U svojoj odluci Ap-303/16 od 16.03.2016. godine Ustavni sud je utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku i zaključio da se radi o sistemskom problemu u Bosni i Hercegovini koji je doveo do kroničnih zaostataka u radu suda, pa i svaki novi predmet postaje stari dok dođe na red za rješavanje, što stvara pozitivnu obavezu javne vlasti da taj problem adekvatno riješi. U ovoj odluci Ustavni sud je naglasio da je evidentno da je javna vlast preduzela određene korake na organiziranju svog rada donošenjem Plana rješavanja starih predmeta u skladu s Uputom za izradu plana rješavanja starih predmeta prema starosti inicijalnog akta koju je donijelo Visoko sudsko i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine, ali je i zaključio da navedene mjere nisu bile efikasne jer nisu dovele do otklanjanja zaostataka u radu, s obzirom na to da konkretni zastoj nije privremen, nego predstavlja hronično preopterećenje suda. Međutim, u ovoj odluci ipak nije utvrđena povreda člana 13 EKLJP, odnosno prava na djelotvoran pravni lijek. To je Ustavni sud učinio u svojoj narednoj odluci Ap-4101/15 od 10.05.2017. godine i u brojnim drugim odlukama koje su uslijedile.

U odluci broj AP 4101/15 od 10.05.2017. godine Ustavni sud je utvrdio povredu prava na suđenje u razumnom roku u odnosu na 67 apelanata i dosudio je svakom apelantu iznos od 1.000 KM na ime nematerijalne štete. U ovoj odluci Ustavni sud je detaljno razmotrio i pitanje djelotvornog pravnog lijeka, iako se aplikanti nisu eksplicitno pozvali na kršenje ovog prava, a s obzirom da je iz apelacionih navoda nesumnjivo proizlazilo da apelanti smatraju da nemaju nikakvog drugog djelotvornog pravnog sredstva kojim bi ishodovali okončanje postupka u razumnom roku, osim podnošenja apelacije Ustavnom sudu. Ustavni sud je istakao da se broj apelacija koje se podnose u vezi s dužinom postupka stalno povećava, te da se određeni broj apelacija ponovo podnosi i nakon što je Ustavni sud već jednom utvrdio kršenje prava na suđenje u razumnom roku zato što zahtjev Ustavnog suda da se postupak hitno okonča često ne bude suštinski izvršen, pa se postupak pred sudovima i dalje produžava po nekoliko godina i nakon odluke Ustavnog suda.

Također, u ovoj odluci je navedeno da je u periodu od januara 2008. do februara 2017. godine Ustavni sud donio ukupno 1.447 odluka u kojima je utvrdio povredu prava na pravično suđenje zbog nedonošenja odluke u razumnom roku u parničnom i izvršnom postupku zajedno, s tim da ovaj broj ne obuhvaća odluke u kojima je utvrđeno kršenje ovog prava u upravnom i krivičnom postupku, niti odluke koje se tiču neizvršenja pravomoćnih presuda isplatom sredstava iz budžeta raznih nivoa vlasti. Naglašeno je da se iz predmeta ove vrste vidi i ozbiljan problem nepoštovanja rokova za postupanje ili nepoštovanje drugih procesnih pravila koji su propisani zakonima koji bi, kad bi se dosljedno primjenjivali, nesumnjivo imali pozitivan utjecaj na ukupnu dužinu postupka (npr. rokovi za dostavljanje tužbe na odgovor ili zakazivanje pripremnog i glavnog ročišta ili npr. praksa da se pripremmo ročište odlaže i po nekoliko puta, iako za to nema uporišta u zakonima o parničnom postupku, i sl.).

Ovom odlukom je naloženo VSTV-u BiH, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine i Vladi Tuzlanskog kantona da, najkasnije u roku od šest mjeseci od dana dostavljanja odluke, preuzmu odgovarajuće mjere iz svoje nadležnosti radi otklanjanja sistemskog kršenja prava na suđenje u razumnom roku iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stav 1 EKLJP-a, kao i odgovarajuće mjere iz svoje nadležnosti radi otklanjanja kršenja prava na djelotvoran pravni lijek iz člana 13.

Postupajući u skladu s odlukom Ustavnog suda, VSTV BiH je imenovalo radnu grupu sa zadatkom da izradi akcioni plan koji će sadržavati mjere za sistemsko rješenje problema dužine postupka u Bosni i Hercegovini. Akcioni plan koji je od strane VSTV-a BiH usvojen u novembru 2017. godine sadrži sveobuhvatni set kratkoročnih i dugoročnih mjera koje sinergičnim djelovanjem imaju za cilj riješiti kompleksni i strukturalni problem dužine sudskog postupka u Bosni i Hercegovini. Akcioni plan, kako je vidljivo nadalje u tekstu, sadrži dvije grupe mjera. Prva grupa mjera se odnosi na VSTV BiH i pravosudne institucije, a druga grupa mjera zahtijeva usku suradnju VSTV-a BiH s ministarstvima pravde države i entiteta i ministarstvima financija na svim nivoima. Radna grupa koja je predložila usvojeni Akcioni plan je također zadužena i za aktivno i redovito praćenje izvršavanja usvojenih mjera, kao i redovito izvještavanje VSTV-a BiH o provedbi mjera.

Sve veći broj apelacija koje se podnose Ustavnom sudu zbog kršenja prava na suđenje u razumnom roku povlači za sobom i sve veće financijske izdatke u vidu visokih iznosa naknade nematerijalne štete zbog utvrđene povrede prava na suđenje u razumnom roku. Naime, Ustavni sud BiH u prošlosti uglavnom nije redovito dosuđivao naknadu zbog kršenja prava na suđenje u razumnom roku, što je apelaciju Ustavnom sudu BiH zbog dužine sudskog postupka činilo nedjelotvornim pravnim lijekom u svjetlu prakse ESLJP-a. Naime, shodno praksi ESLJP-a djelotvoran pravni lijek za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku je onaj koji može spriječiti povredu prava koja može da nastupi ili da osigura odgovarajuću naknadu za povredu koja je već nastupila. Naknada zbog kršenja prava na pravično suđenje je važan aspekt pravnog lijeka, pa ESLJP u svojoj praksi naglašava da i ako se utvrdi kršenje prava na nacionalnom nivou, ali dosuđeni iznos naknade nije dovoljan, oštećeni se još uvijek može smatrati žrtvom kršenja Konvencije i može se obratiti ESLJP-u.

Upravo zbog nedostatka dosuđivanja naknade za utvrđenu povredu prava u odlukama Ustavnog suda BiH ili zbog neodgovarajućeg iznosa dosuđene naknade, pojedinci su se u velikom broju počeli obraćati Sudu u Strasbourgu. U brojnim predmetima protiv Bosne i Hercegovine koji se tiču povrede prava na suđenje u razumnom roku pred ESLJP-om su zaključene prijateljske nagodbe, a u četiri predmeta su donesene presude u kojima je utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku i aplikantima je dosuđena naknada^[58]. Dakle, ovaj sistemski problem se u posljednjih nekoliko godina počeo ubrzano prelijevati i na međunarodnu razinu, na ESLJP. Ustavni sud je u periodu od 2008. do 2017. godine zbog kršenja prava na suđenje u razumnom roku u parničnim i izvršnim postupcima dosudio naknade u ukupnom iznosu od 1.800.000 KM. Kada se uzme u obzir da su naknade zbog utvrđenog kršenja prava na suđenje u razumnom roku koje dosuđuje ESLJP daleko više u odnosu na one koje dosuđuje Ustavni sud, te kada se uzme u obzir stalni porast pritužbi iz ovog osnova kako pred Ustavnim sudom tako i pred Sudom u Strasbourgu, jasno je i koliki financijski teret ovaj problem predstavlja za Bosnu i Hercegovinu.

S obzirom na kompleksnost problema i složenu ustavnu organizaciju Bosne i Hercegovine, koja sama po sebi otežava provođenje strukturalnih i općih mjera, od neizmjerne važnosti je da sve institucije koje su obuhvaćene Akcionim planom ozbiljno shvate usvojene mjere koje se moraju bez odlaganja poduzeti kako bi se riješio ovaj dugogodišnji problem koji ozbiljno narušava vladavinu prava u Bosni i Hercegovini.

[58] Vidjeti presude: *Kahrman protiv BiH* od 17.10.2017.; *Damjanović i Euromag d.o.o. protiv BiH* od 31.10.2017.; *Dorić protiv BiH* od 07.11.2017.; *Prazina protiv BiH* od 05.12.2017.

Akcioni plan, mjere u nadležnosti VSTV-a BiH i pravosudnih institucija:

Rb	SMJERNICE	2018.godina												Nosioci aktivnosti				
		2017.godina	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8		9	10	11	12
1	Da sudovi prioriteto poštuju rokove Ustavnog suda u rješavanju predmeta u kojima je podnesena apelacija pred Ustavnim sudom	Kontinuirano																Sudovi, uz nadzor VSTV-a
	1.1. Dopis sudovima																	PUEP II
	1.2. Izvještaj od strane sudova																	Sudovi/SK za efikasnost
2	Dosljedno poštivanje plana rješavanja predmeta prema redoslijedu starosti inicijalnog akta, odnosno uzimanjem u rad najstarijih predmeta iz plana i vršiti kontinuirani nadzor realizacijom planova. Potrebno je da predsjednici sudova i šefovi odjeljenja vrše stalni nadzor poštivanja realizacije plana rješavanja predmeta prema starosti inicijalnog akta.	Kontinuirano																Sudovi uz nadzor SK za efikasnost
3	Potrebno je da UDT provodi smjernice VSTV-a koje se odnose na poštivanje, odnosno kršenje plana rješavanja predmeta.	Kontinuirano																UDT uz nadzor SK za efikasnost
3.1.	Izvještaj UDT-a Štalnoj komisiji za efikasnost i kvalitet sudovao provedbi smjernica																	UDT/SK za efikasnost
4	Obavezati predsjednike sudova da vode računa o ujednačenoj preraspodjeli predmeta između sudija unutar suda (u pogledu broja predmeta i starosti predmeta)																	Predsjednici sudova uz nadzor SK za efikasnost
4.1.	Dopis/zaključak VSTV-a proslijediti sudovima																	PUEP II
4.2.	Izvršiti kontrolu																	SK za efikasnost
5	Promovirati kolektivni rad i odgovornost za rad sudova i sudskih odjeljenja.																	VSTV, SK za efikasnost i predsjednici sudova
6	Poostriiti odgovornost rukovodstva sudova i tužilaštava.																	SK za pravosudnu upravu i VSTV
6.1.	Izmjene Pravilnika o unutrašnjem sudskom poslovanju	Kontinuirano																VSTV i Odjel za imenovanja
7	Ubrzati postupak imenovanja.	Kontinuirano																Vijeće, Sk za efikasnost
8	NOVA SMJERNICA: Dosljedno poštivanje odredaba Zakona o parničnim postupcima od strane sudova, a koje se tiču i utiču na procesnu disciplinu i efikasnost postupka. Pored toga potrebno je nastaviti organizirati seminara o sudskoj nagodbi i sedmice sudske nagodbe.																	PUEP II
8.1.	Dopis proslijediti sudovima																	
9	Uspostaviti praksu periodičnih sastanaka između sudova viših i nižih instanci. Ovi sastanci bi podrazumijevali praksu koja je postojala u prethodnom sistemu, a cilj sastanaka bi bio utvrđivanje problema sa kojima se susreću i jedna i druga instanca, razmjena stavova sudske prakse, poboljšanje međusobne komunikacije i sva druga tekuća pitanja, problemi i dileme.																	Centar za sudsku dokumentaciju
9.1.	Izmjene Pravilnika o unutrašnjem sudskom poslovanju																	
9.2.	Održavati sastanke																	
9.3.	Izvještaje sa sastanak i zaključke dostavljati VSTV-u																	Odjel za pravosudnu upravu
10	NOVA SMJERNICA: Preispitati adekvatnost postojeće sistematizaciju u sudovima i tužilaštvima.																	Sk za efikasnost, Sudovi, nadzor VSTV-a
11	Posebnu pažnju posvetiti unapređenju upravljačkih vještina u pravosudnim institucijama, te unapređenju efikasnijeg upravljanja sudskim postupcima (u smislu otklanjanja subjektivnih slabosti koje dovode do odugovlačenja postupka, npr bespotrebna odlaganje ročišta, nepripremljenost sudija isl.). Kao relevantno uzeti u obzir Smjernice koje su sačinjene u sklopu Projekta za unapređenje efikasnosti pravosuđa II, u sklopu aktivnosti saradnje sa ekspertima iz Holandije.																	PUEP II
11.1.	Proslijediti Smjernice svim sudovima																	PUEP II
11.2.	Kreirati prijedlog plana edukacije																	PUEP II
12	Unaprijediti edukaciju sudija i stručnih saradnika u pogledu praktičnih vještina i upravljanja postupkom.																	Centar za sudsku dokumentaciju
12.1.	Kreirati prijedlog plana edukacije																	
12.2.	Provoditi edukaciju u saradnji sa CEST-ovima																	
13	Ispitati konkretne uzroke povrede prava na suđenje u razumnom roku, utvrđenih od strane Ustavnog suda BiH u konkretnim slučajevima																	PUEP II

Pregled aktualnih odluka Suda Europske unije za drugu polovicu 2017.

Pripremio: AIRE centar

Sudska praksa Suda Europske unije^[59] dostupna je putem zvanične stranice koja omogućava pretraživanje predmeta pred sva tri suda od 1997. godine nadalje.^[60] Sažeci novih presuda Europskog suda objavljuju se u Službenom listu EU (serija C) kao i na stranici samog Suda u rubrici **Press Releases**.

U nastavku slijedi pregled odabranih odluka koje je Sud donio tijekom prve polovice 2017. godine.^[61] Sve presude su dostupne na hrvatskom jeziku na službenoj stranici Suda EU.^[62]

U presudi u predmetu **C-434/16** Sud EU je utvrdio da pisani odgovori na stručnom ispitu i eventualne napomene ispitivača u vezi s tim odgovorima predstavljaju osobne podatke kandidata kojima on u načelu ima pravo pristupa. Naime, takvo pravo kandidata služi cilju zakonodavstva Unije da se zajamči zaštita prava pojedinaca na privatnost u vezi s obradom podataka koji se na njih odnose. Direktiva Unije^[63] osobne podatke definira kao bilo koje podatke koji se odnose na utvrđenu fizičku osobu ili fizičku osobu koju se može utvrditi.

P. Nowak je kao računovođa na osposobljavanju položio ispite o računovodstvu s prve razine i tri ispita s druge razine koje je organizirao Institute of Chartered Accountants of Ireland („Irska strukovna organizacija računovođa“). Međutim, nije uspio položiti ispit „računovodstvo strateških financija i upravljanja“. Nakon tog neuspjelog polaganja u jeseni 2009., P. Nowak je, kao prvo, podnio prigovor radi osporavanja njegova rezultata. Nakon što je taj prigovor odbijen, podnio je zahtjev za pristup koji se odnosio na sve njegove osobne podatke koje je u posjedu imala strukovna organizacija računovođa. Ta je organizacija u 2010. P. Nowaku dostavila 17 dokumenata, ali mu je odbila proslijediti ispitni rad uz obrazloženje da on ne sadržava osobne podatke. P. Nowak pred Supreme Courtom (Vrhovni sud, Irska) je osporio odluku službenika za zaštitu podataka, koji općenito smatra da ispitni radovi nisu osobni podaci. Taj sud je postavio upit Sudu EU jesu li pisani odgovori kandidata na stručnom ispitu i eventualne povezane napomene ispitivača takvi podaci.

[59] Sud EU (*Court of Justice of the European Union*) obuhvaća: Sud (*Court of Justice*) – često se naziva i Europski sud (*European Court of Justice - ECJ*); Opći sud (*General Court*) – raniji naziv: Sud prvog stepena (*Court of First Instance - CFI*), osnovan 1988. godine; Sud za službenike EU-a (*Civil Service Tribunal - CCT*), osnovan 2004. godine. Pojam „sudska praksa“ odnosi se na sve odluke. Predmeti pred Europskim sudom nose oznaku “C” (recimo C-362/14), predmeti pred Općim sudom oznaku “T”, a predmeti pred Sudom za službenike EU-a oznaku “F”. Predmeti koji datiraju od prije 1989. imaju samo broj, ne i slovo kojim se od te godine označava sud na kojem se predmet vodi.

[60] Tekstovi starijih presuda dostupni su jedino putem popisa prema broju predmeta (*Numerical Access*) http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7045/.

[61] Većina odabranih presuda je usvojena po proceduri prethodnog postupka koji omogućuje sudovima država članica da, u okviru postupka koji se pred njima vodi, upute Sudu pitanja o tumačenju prava Unije ili o valjanosti nekog akta Unije. Sud ne rješava spor pred nacionalnim sudom. Na nacionalnom je sudu da predmet riješi u skladu s odlukom Suda. Ta odluka jednako obvezuje i druge nacionalne sudove pred kojima bi se moglo postaviti slično pitanje.

[62] Za ovaj pregled su korišteni službeni prijevodi i saopćenja za javnost sa službene stranice Suda EU http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_16799/.

[63] Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka (SL 1995., L 281, str. 31.) (SL., posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 7., str. 88.).

U svojoj presudi Sud EU je istaknuo, da je kandidat na stručnom ispitu fizička osoba koja se može identificirati bilo izravno pomoću njezina imena bilo neizravno pomoću identifikacijskog broja, jer se ime ili broj navode na ispitnom radu ili njegovoj naslovnici. U tom kontekstu nije relevantno može li ispitivač identificirati kandidata u trenutku ispravljavanja i ocjenjivanja ispitnog rada. Kao drugo, Sud EU je provjerio jesu li pisani odgovori kandidata na stručnom ispitu i eventualne povezane napomene ispitivača podaci koji se odnose na tog kandidata. On u tom smislu pojašnjava da upotreba izraza „bilo koji podaci” u okviru definicije pojma „osobni podaci” u toj direktivi odražava cilj zakonodavca Unije da tom pojmu da široki smisao, koji nije ograničen na osjetljive ili privatne podatke, nego može obuhvaćati razne vrste podataka, kako objektivnih tako i subjektivnih u obliku mišljenja ili ocjena, pod uvjetom da se oni „odnose” na dotičnu osobu. Taj je uvjet ispunjen ako je zbog svojeg sadržaja, cilja ili učinka podatak povezan s određenom osobom. Pisani odgovori kandidata na stručnom ispitu jesu takvi podaci povezani s tom osobom. Naime, sadržaj tih odgovora odražava razinu znanja i sposobnosti kandidata u određenom području i, prema potrebi, njegov misaoni proces, rasuđivanje i kritički duh. Nadalje, skupljanje odgovora ima za cilj ocijeniti profesionalne kapacitete kandidata i njegovu sposobnost za izvršavanje dotičnog posla. Naposljetku, upotreba tih podataka, koja rezultira uspjehom ili neuspjehom kandidata na dotičnom ispitu, može imati učinak na njegova prava i interese jer može odrediti ili utjecati, primjerice, na njegove prilike pristupanja željenom zanimanju ili poslu.

Što se tiče napomena ispitivača u vezi s odgovorima kandidata, Sud EU je utvrdio da su one, kao i odgovori kandidata na ispitu, podaci koji se odnose na njega. Sadržaj tih napomena tako odražava mišljenje ili ocjenu ispitivača o pojedinačnom uspjehu kandidata na ispitu, a osobito o njegovim znanjima ili sposobnostima u dotičnom području. Sud EU ističe da na kvalifikaciju pisanih odgovora kandidata na stručnom ispitu i eventualnih napomena ispitivača u vezi s tim odgovorima kao osobnih podataka ne može utjecati činjenica da ta kvalifikacija tom kandidatu u načelu otvara prava na pristup i ispravak. Naime, drukčiji zaključak imao bi za posljedicu te odgovore i napomene u potpunosti isključiti od poštovanja načela i jamstava u području zaštite osobnih podataka. Međutim, kandidat na ispitu ima legitiman interes, koji se temelji na zaštiti njegove privatnosti, za mogućnost prigovora na to da se njegovi odgovori na tom ispitu i napomene ispitivača u vezi s tim odgovorima obrađuju izvan ispitnog postupka i osobito da se prosljeđuju trećim osobama ili objavljuju bez njegova odobrenja. Također, tijelo koje organizira ispit je kao voditelj obrade podataka obvezno osigurati da se ti odgovori i napomene pohrane na način da treće osobe njima ne mogu nezakonito pristupiti. Nadalje, Sud je utvrdio da se prava na pristup i ispravak, predviđena Direktivom, također mogu opravdati u odnosu na pisane odgovore kandidata na stručnom ispitu i eventualne povezane napomene ispitivača. Doduše, pravo na ispravak, predviđeno člankom 12 točkom (b) Direktive 95/46 očito ne može omogućiti kandidatu da a posteriori „ispravi” „pogrešne” odgovore jer oni ni na koji način nisu netočnosti u smislu Direktive, koje bi otvorile pravo na ispravak. S druge strane, moguće su situacije u kojima se otkrije da su ti odgovori i te napomene netočni, primjerice zbog toga što su pogreškom ispitni radovi zamijenjeni na način da su odgovori drugog kandidata pripisani kandidatu o kojem je riječ. Također, ne može se isključiti da kandidat ima pravo od voditelja obrade podataka zahtijevati da se njegovi odgovori na ispitu i povezane napomene ispitivača nakon određenog razdoblja izbrišu, tj. unište. Posljedično, budući da pisani odgovori kandidata na stručnom ispitu i eventualne povezane napomene ispitivača stoga mogu biti podvrgnuti provjeri, među ostalim, njihove točnosti i nužnosti njihova čuvanja i mogu biti predmet ispravka ili brisanja, Sud EU smatra da davanje kandidatu prava na pristup tim odgovorima i tim napomenama služi cilju Direktive, a koji jest zajamčiti zaštitu prava na privatnost tog kandidata u pogledu obrade podataka koji se na njega odnose, i to neovisno o tome ima li taj kandidat takvo pravo na pristup također na temelju nacionalnih propisa. Zaštita temeljnog prava na poštovanje privatnosti podrazumijeva, među ostalim, to da svaka fizička osoba može biti sigurna da su osobni podaci koji se odnose na nju točni i obrađeni na zakonit način. Naposljetku, Sud EU pojašnjava da ta prava na pristup i ispravak ne obuhvaćaju

ispitna pitanja, koja kao takva nisu osobni podaci kandidata. Sud usto podsjeća na to da pravo Unije predviđa određena ograničenja tih prava. Države članice tako mogu donijeti propise za ograničavanje područja primjene predviđenih obveza i prava kada takvo ograničavanje predstavlja potrebnu mjeru za zaštitu prava i sloboda drugih.

Presudom u predmetu **C-372/16 Sud EU** je stao na stanovište da Uredbom „Rim III” nije određeno pravo primjenjivo na privatne razvode.

Raja Mamisch i Soha Sahyouni, koji su brak sklopili u Siriji, trenutno žive u Njemačkoj. Posjeduju i sirijsko i njemačko državljanstvo. R. Mamisch je 2013. izjavio razvod od svoje supruge na način da je njegov zastupnik izrekao formulu za razvod pred vjerskim šerijatskim sudom u Latakiji (Sirija), koji je utvrdio razvod. Riječ je o takozvanom „privatnom” razvodu, s obzirom na to da sudjelovanje vjerskog suda nije konstitutivno u odnosu na taj razvod. Nadalje, S. Sahyouni potpisala je izjavu kojom priznaje da je primila svu naknadu koja joj je u skladu s vjerskim zakonodavstvom pripadala na temelju ugovora o braku i razvoda do kojeg je došlo jednostranom odlukom njezina muža, čime je potonjeg oslobodila svih obveza koje je prema njoj imao.

R. Mamisch potom je zahtijevao priznavanje razvoda u Njemačkoj, a taj je zahtjev predsjednik Oberlandesgerichta München (Visoki zemaljski sud u Münchenu) prihvatio ocijenivši, među ostalim, da je takva vrsta zahtjeva obuhvaćena Uredbom „Rim III” o pravu primjenjivom na razvod^[64] i da je, na temelju te uredbe, predmetni razvod bio uređen sirijskim pravom. S. Sahyouni je osporavala to priznavanje razvoda pred Oberlandesgerichtom München, koji je Sudu EU uputio više pitanja o tumačenju Uredbe „Rim III”. Sud EU je pojasnio u ranijoj presudi^[65] da se Uredba „Rim III” sama po sebi ne primjenjuje na priznavanje odluke o razvodu donesene u trećoj zemlji. Usprkos tome, na temelju njemačkog prava, u svrhu priznavanja u Njemačkoj privatnog razvoda izrečenog u trećoj zemlji, materijalni uvjeti koje takav razvod mora ispuniti ispituju se s obzirom na pravo države određene na temelju Uredbe „Rim III”. S obzirom na to, utvrdi li se da se Uredba „Rim III” ne primjenjuje na privatne razvode, odluku u predmetnom sporu trebalo bi donijeti na temelju njemačkih pravila o rješavanju sukoba zakona. Stoga je Sud EU ispitao pitanje primjenjuje li se ta uredba kao takva na privatni razvod poput onog o kojem je riječ u ovom predmetu, do kojeg je došlo na temelju jednostrane izjave jednog od supružnika pred vjerskim sudom, i utvrđuje pravo koje se na njega primjenjuje. Međutim, Sud EU zaključuje da iz ciljeva koji se nastoje ostvariti Uredbom „Rim III” proizlazi da su njome obuhvaćeni samo razvodi koje izriče državni sud, javno tijelo ili tijelo pod njegovom kontrolom. Razvod na temelju jednostrane izjave jednog od supružnika pred vjerskim sudom, poput onog o kojem je riječ u ovom predmetu, nije dakle obuhvaćen Uredbom „Rim III”. Sud EU uz to navodi da je više država članica nakon donošenja Uredbe „Rim III” u svoje pravne poretke uvelo mogućnost izricanja razvoda bez sudjelovanja državnog tijela. Međutim, uključivanje privatnih razvoda u područje primjene te uredbe zahtijevalo bi prilagodbe koje su u nadležnosti jedino zakonodavca Unije.

U predmetu **C-434/15 Sud EU** je ustanovio da usluga povezivanja s vozačima koji se prijevozom ne bave profesionalno - koju pruža društvo Uber Technologies pripada uslugama u području prometa, te države članice stoga mogu uređivati uvjete pružanja te usluge.

[64] Uredba Vijeća (EU) br. 1259/2010 od 20. prosinca 2010. o provedbi pojačane suradnje u području prava primjenljivog na razvod braka i zakonsku rastavu (SL 2010., L 343, str. 10.) (SL., posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 13., str. 172.)

[65] Vidjeti rješenje Suda od 12. svibnja 2016., Sahyouni (C-281/15).

Elektronička platforma Uber putem aplikacije za pametni telefon pruža naplatnu uslugu povezivanja vozača koji se prijevozom ne bave profesionalno i koji se koriste vlastitim vozilom i osoba koje traže gradski prijevoz. Godine 2014. profesionalna organizacija vozača taksija u gradu Barceloni (Španjolska) podnijela je tužbu Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona (Trgovački sud br. 3 u Barceloni, Španjolska) radi utvrđenja da djelatnosti Uber Systemsa Spain, društva povezanog s društvom Uber Technologies (u daljnjem tekstu zajedno: Uber), predstavljaju zavaravajuće prakse i nepošteno tržišno natjecanje. Naime, ni Uber Systems Spain ni vozači dotičnih vozila koji se prijevozom ne bave profesionalno ne raspolažu dozvolama ni dopuštenjima predviđenima Uredbom o uslugama taksija aglomeracije Barcelone. Kako bi provjerio mogu li se Uberove prakse kvalificirati kao nepoštene i mogu li povrijediti španjolska pravila o tržišnom natjecanju, Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Barcelona smatra da je nužno provjeriti mora li Uber raspolagati prethodnim upravnim ovlaštenjem. U tu svrhu smatra da je nužno utvrditi trebaju li se usluge koje to društvo pruža smatrati uslugama prijevoza, uslugama svojstvenima informacijskom društvu ili kombinacijom tih dviju vrsta usluga. Naime, o danjoj kvalifikaciji ovisi mogućnost da se Uberu naloži obveza raspolaganja prethodnim upravnim ovlaštenjem. Točnije, ako je usluga koju Uber pruža obuhvaćena Direktivom o uslugama na unutarnjem tržištu^[66] ili Direktivom o elektroničkoj trgovini^[67], Uberove prakse ne mogu se smatrati nepoštenima.

Sud EU je presudio da uslugu posredovanja poput one u glavnom postupku – koja se sastoji od povezivanja uz naknadu putem aplikacije za pametni telefon vozača koji se prijevozom ne bave profesionalno i koji se koriste vlastitim vozilom i osoba koje traže gradski prijevoz – treba smatrati neodvojivo povezanom s uslugom prijevoza i stoga obuhvaćenom kvalifikacijom „usluga u području prometa” u smislu prava Unije. Prema tome, takva usluga mora općenito biti isključena iz područja primjene slobode pružanja usluga, Direktive o uslugama na unutarnjem tržištu i Direktive o elektroničkoj trgovini. Proizlazi da je u aktualnom stanju prava Unije na državama članicama uređivanje uvjeta pružanja takvih usluga, poštujući opća pravila UFEU-a. Sud EU ponajprije smatra da se usluga koju pruža Uber ne sastoji samo od usluge posredovanja koju čini povezivanje putem aplikacije za pametni telefon vozača koji se prijevozom ne bavi profesionalno i koji se koristi svojim vlastitim vozilom i osobe koja traži gradski prijevoz. Naime, u takvoj situaciji pružatelj te usluge posredovanja istodobno nudi usluge gradskog prijevoza, koje čini dostupnima osobito putem informatičkih alata i čije općenito funkcioniranje organizira u korist osoba koje se žele koristiti tom ponudom u svrhe gradskog prijevoza. Sud EU u tom pogledu ističe da je aplikacija koju na raspolaganje stavlja Uber nužna kako za vozače tako i za osobe koje traže gradski prijevoz. On također ističe da Uber ima odlučujući utjecaj i na uvjete pod kojima vozači pružaju uslugu. Stoga Sud EU ocjenjuje da treba smatrati da ta usluga posredovanja čini sastavni dio ukupne usluge čiji je glavni element usluga prijevoza i da se stoga ne može kvalificirati kao „usluga informacijskog društva”, nego kao „usluga na području prijevoza”. Sud proglašava da se, posljedično, Direktiva o elektroničkoj trgovini ne primjenjuje na takvu uslugu, koja je također isključena iz područja primjene Direktive o uslugama na unutarnjem tržištu. Zbog istog razloga predmetna usluga općenito nije obuhvaćena slobodom pružanja usluga, nego zajedničkom prometnom politikom. Međutim, usluge gradskog prijevoza koje nisu javne kao

[66] Direktiva 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uslugama na unutarnjem tržištu (SL. 2006., L 376, str. 36.) (SL., posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 47., str. 160.)

[67] Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informacijskog društva na unutarnjem tržištu, posebno elektroničke trgovine (Direktiva o elektroničkoj trgovini) (SL. 2000., L 178, str. 1.) (SL., posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 39., str. 58.). U svrhu definiranja pojma „usluge informacijskog društva”, Direktiva 2000/31/EZ upućuje na Direktivu 98/34/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. lipnja 1998. o utvrđivanju postupka osiguravanja informacija u području tehničkih normi i propisa (SL. 1998., L 204, str. 37.) (SL., posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 42., str. 58.), kako je izmijenjena Direktivom 98/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 20. srpnja 1998. (SL. 1998., L 217, str. 18.) (SL., posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 55., str. 11.)

i usluge koje su s njima neodvojivo povezane, poput usluge posredovanja koju pruža Uber, nisu dovele do donošenja pravila na temelju te politike.

Dobavljač luksuznih proizvoda može svojim ovlaštenim distributerima zabraniti prodaju proizvoda na trećoj internetskoj platformi kao što je Amazon prema presudi u predmetu **C-230/16**. Sud EU je ocijenio da je takva zabrana prikladna i načelno ne prelazi ono što je nužno za zaštitu luksuznog imidža proizvoda.

Coty Germany u Njemačkoj prodaje luksuzne kozmetičke proizvode. Da bi zaštitio luksuzni imidž tih proizvoda, on nekim svojim robnim markama trguje posredstvom mreže selektivne distribucije, to jest preko ovlaštenih distributera. Njihova prodajna mjesta moraju ispunjavati određeni broj kriterija u pogledu okruženja, uređenja i opremljenosti. Ovlaštenim distributerima usto je dopušteno dotične proizvode prodavati putem interneta, pod uvjetom da se služe svojim elektroničkim izlogom ili trećim neovlaštenim platformama ako njihovo djelovanje potrošaču nije vidljivo. S druge strane, izričito im je zabranjeno prodavati proizvode na internetu preko trećih platformi koje prema potrošačima djeluju na vidljiv način.

Coty Germany protiv jednog od svojih ovlaštenih distributera, Parfümerie Akzente, podnio je tužbu pred njemačkim sudom tražeći da mu se sukladno navedenoj ugovornoj klauzuli zabrani distribucija Cotyjevih proizvoda preko platforme „Amazon.de”. Budući da je dvojio o dopuštenosti te klauzule u kontekstu prava tržišnog natjecanja Unije, Oberlandesgericht Frankfurt am Main (Visoki zemaljski sud u Frankfurtu na Majni, Njemačka) o tome je postavio pitanje Sudu EU. Sud EU je u svojoj presudi, pozivajući se na svoju ustaljenu sudsku praksu^[68], prije svega naveo da sustav selektivne distribucije luksuznih proizvoda, čiji je glavni cilj očuvanje njihova luksuznog imidža, ne krši zabranu zabranjenih sporazuma predviđenu pravom Unije^[69], pod uvjetom da su ispunjeni sljedeći uvjeti: (i.) izbor prodavatelja mora se provoditi prema objektivnim kvalitativnim kriterijima koji su utvrđeni jednako za sve potencijalne prodavatelje i koji se primjenjuju bez diskriminacije te (ii.) utvrđeni kriteriji ne smiju prelaziti ono što je nužno. Sud EU u tom kontekstu podsjeća da kvaliteta luksuznih proizvoda ne proizlazi samo iz njihovih materijalnih karakteristika nego i iz prestižnog izgleda i imidža koji im daju dojam luksuza. Taj je dojam njihov najvažniji element zato što ih potrošači time mogu razlikovati od drugih sličnih proizvoda. Ugrožavanje dojma luksuza može stoga utjecati na samu njihovu kvalitetu.

Sud EU dalje zaključuje da se zabrani zabranjenih sporazuma predviđenoj pravom Unije ne protivi ugovorna klauzula poput one o kojoj je konkretno riječ, koja ovlaštenim distributerima sustava selektivne distribucije luksuznih proizvoda, čiji je glavni cilj očuvanje njihova luksuznog imidža, zabranjuje na vidljiv način koristiti treće platforme za prodaju dotičnih proizvoda putem interneta, pod uvjetom da su ispunjeni sljedeći uvjeti: (i.) ta klauzula mora imati za cilj očuvanje luksuznog imidža dotičnih proizvoda, (ii.) mora biti određena jednako i primjenjivati se bez diskriminacije i (iii.) mora biti proporcionalna u odnosu na cilj koji se njome želi postići. Oberlandesgericht treba provjeriti je li to tako. S tim u vezi Sud EU zaključuje da je izgledno da je, podložno provjerama koje

[68] Sud ističe da se u presudi Pierre Fabre Dermo-Cosmétique (C-439/09, vidjeti također PM br. 110/11) nije željela iznijeti načelna izjava da zaštita luksuznog imidža više ne može predstavljati opravdanje za ograničavanje tržišnog natjecanja, poput onog koje proizlazi iz postojanja mreže selektivne distribucije, u pogledu svih proizvoda, a posebno onih luksuznih, te time izmijeniti ustaljenu sudsku praksu Suda. Sud je u toj presudi smatrao da potreba očuvanja prestižnog imidža kozmetičkih proizvoda i proizvoda za osobnu higijenu o kojima je riječ u tom predmetu nije predstavljala legitiman zahtjev koji bi opravdavao potpunu zabranu prodaje tih proizvoda na internetu.

[69] Članak 101 stavak 1 UFEU-a

mora izvršiti Oberlandesgericht, sporna klauzula dopuštena. Naime, nesporno je da je cilj predmetne ugovorne klauzule očuvanje luksuznog i prestižnog imidža Cotyjevih proizvoda. Također, iz spisa dostavljenog Sudu EU razvidno je da Oberlandesgericht smatra da je ta klauzula objektivna i ujednačena te da se bez diskriminacije primjenjuje na sve ovlaštene distributere. Sud EU također smatra da je zabrana koju dobavljač luksuznih proizvoda odredi svojim ovlaštenim distributerima da na vidljiv način koriste treće platforme za prodaju tih proizvoda na internetu prikladna za očuvanje njihova luksuznog imidža. Nije izgledno ni da navedena zabrana prelazi ono što je nužno za zaštitu luksuznog imidža proizvoda. Konkretno, imajući u vidu nepostojanje ugovornog odnosa između dobavljača i trećih platformi, koji bi dobavljaču omogućio da od tih platformi zahtijeva ispunjavanje uvjeta kvalitete koje je odredio svojim ovlaštenim distributerima, odobrenje dano tim distributerima da koriste takve platforme pod uvjetom da one ispunjavaju unaprijed definirane zahtjeve kvalitete ne može se smatrati jednako učinkovitim kao sporna zabrana. Na kraju, pod pretpostavkom da Oberlandesgericht dođe do zaključka da sporna klauzula načelno potpada pod zabranu zabranjenih sporazuma predviđenu pravom Unije, Sud EU napominje da nije isključeno da bi se na tu klauzulu moglo primjenjivati skupno izuzeće^[70]. Naime, u okolnostima kao što su one u konkretnom slučaju, sporna zabrana vidljivog korištenja trećih poduzetnika za prodaju putem interneta ne predstavlja ni ograničavanje korisnika ni ograničavanje pasivne prodaje krajnjim korisnicima, dakle ograničavanja koja su, zbog činjenice da mogu izazvati ozbiljne posljedice za tržišno natjecanje, automatski isključena od mogućnosti primjene skupnog izuzeća.

Presudom u predmetu **C-186/16** Sud EU je ustanovio da financijska institucija prilikom odobravanja kredita u stranoj valuti mora zajmoprimcu pružiti dovoljno informacija kako bi mu omogućila donošenje razborite i informirane odluke.

Pružatelj usluga dotičnom potrošaču tako mora priopćiti sve relevantne informacije kako bi on mogao ocijeniti ekonomske posljedice takve odredbe na svoje financijske obveze. Tijekom 2007. i 2008. Ruxandra Paula Andriciuc i druge osobe, koje su tada svoj dohodak primale u rumunjskim lejima (RON), sklopile su s rumunjskom bankom Banca Românească ugovore o kreditu u švicarskim francima (CHF) za stjecanje nekretnina, refinanciranje drugih kredita ili za osobne potrebe. U skladu s ugovorima o kreditu koje su stranke sklopile, zajmoprimci su bili dužni vraćati mjesečne rate kredita u švicarskim francima i preuzeli su rizik u vezi s eventualnim promjenama tečaja rumunjskog leja u odnosu na švicarski franak. Nakon toga taj se tečaj znatno promijenio na štetu zajmoprimaca. Oni su se obratili rumunjskim sudovima kako bi se utvrdilo da je ugovorna odredba prema kojoj se kredit mora vratiti u švicarskim francima bez uzimanja u obzir eventualnog gubitka koji zajmoprimci mogu pretrpjeti zbog tečajnog rizika nepoštena ugovorna odredba koja ih ne obvezuje, u skladu s onim što propisuje Unijina direktiva^[71]. Zajmoprimci su tvrdili, među ostalim, da je prilikom sklapanja ugovora banka svoj proizvod prikazivala pristrano jer je isticala isključivo koristi koje bi zajmoprimci od njih mogli imati, bez spominjanja njihovih mogućih rizika i vjerojatnosti njihova ostvarenja. Prema mišljenju zajmoprimaca, spornu ugovornu odredbu, s obzirom na tu praksu banke, treba smatrati nepoštenom.

[70] Na temelju Uredbe Komisije (EU) br. 330/2010 od 20. travnja 2010. o primjeni članka 101 stavka 3 Ugovora o funkcioniranju Europske unije na kategorije vertikalnih sporazuma i usklađenih djelovanja (SL. 2010., L 102, str. 1.) (SL., posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 3., str. 270.)

[71] Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL. 1993., L 95, str. 29.) (SL., posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.)

U tom kontekstu *Curtea de Appel Oradea* (Žalbeni sud u Oradei, Rumunjska) je pitala Sud EU o opsegu obveze banaka da klijente informiraju o tečajnom riziku povezanom s kreditima u stranoj valuti.

Sud EU je utvrdio da je sporna ugovorna odredba dio glavnog predmeta ugovora o kreditu, tako da se njezina nepoštenost može ispitivati s obzirom na Direktivu samo ako nije sastavljena jasno i razumljivo. Naime, obveza vraćanja kredita u određenoj valuti bitan je element ugovora o kreditu s obzirom na to da se ne odnosi na akcesoran način plaćanja, nego na samu narav dužnikove obveze. U tom smislu Sud podsjeća na to da zahtjev prema kojem ugovorna odredba mora biti sastavljena jasno i razumljivo također nalaže da ugovor transparentno izloži konkretno funkcioniranje mehanizma na koji upućuje dotična odredba. Prema potrebi, ugovor također mora objasniti odnos između tog mehanizma i onog utvrđenog drugim odredbama, tako da potrošač na temelju točnih i razumljivih kriterija može procijeniti ekonomske posljedice koje iz toga za njega proizlaze. To pitanje mora ispitati rumunjski sud s obzirom na sve relevantne činjenične elemente, uključujući oglašavanje i informacije koje je zajmodavac učinio dostupnima u sklopu pregovora o sklapanju ugovora o kreditu.

Konkretno, na nacionalnom sudu je provjeriti jesu li potrošaču bili priopćeni svi elementi koji bi mogli imati utjecaja na opseg njegove obveze, a na temelju kojih on može ocijeniti ukupan trošak svojega kredita. U tom kontekstu Sud je pojasnio da financijske institucije zajmoprimcima moraju pružiti dovoljno informacija kako bi im se omogućilo donošenje razboritih i informiranih odluka. Te se informacije tako moraju odnositi ne samo na mogućnost aprecijacije ili deprecijacije valute kredita nego i na utjecaj koji promjene tečaja i povećanje kamatne stope u valuti kredita mogu imati na vraćanje kredita. Stoga, s jedne strane, zajmoprimac mora biti jasno obaviješten o činjenici da se sklapajući ugovor o kreditu u stranoj valuti izlaže određenom tečajnom riziku koji će ekonomski teško moći snositi u slučaju pada vrijednosti valute u kojoj ostvaruje svoj dohodak. S druge strane, banka mora izložiti moguće promjene tečaja i rizike svojstvene uzimanju kredita u stranoj valuti, osobito ako zajmoprimac ne ostvaruje svoj dohodak u toj valuti. Naposljetku, Sud EU ističe da je u slučaju u kojem banka nije ispunila te obveze, pa se posljedično može ispitivati nepoštenost sporne ugovorne odredbe, na nacionalnom sudu da provjeri, s jedne strane, moguće bankino nepoštovanje zahtjeva postupanja u dobroj vjeri i, s druge strane, postojanje moguće znatne neravnoteže između ugovornih stranaka. Tu ocjenu treba provesti s obzirom na trenutak sklapanja predmetnog ugovora i uzimajući u obzir osobito stručnost i znanja banke u vezi s mogućim promjenama tečaja i rizicima svojstvenima sklapanju ugovora o kreditu u stranoj valuti. U tom smislu Sud EU naglašava da ugovorna odredba može unijeti neravnotežu među strankama koja se očituje tek tijekom izvršenja ugovora.

Presudama u predmetima **C-490/16 i C-646/16** ustanovljeno je da je Hrvatska je odgovorna za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu osoba koje su masovno prešle njezinu granicu tijekom migracijske krize 2015.-2016. Naime, za te osobe treba smatrati da su nezakonito prešle vanjsku granicu Hrvatske u smislu Uredbe Dublin III.

Jedan sirijski državljanin i članovi dviju afganistanskih obitelji, iako nisu imali odgovarajuću vizu, prešli su 2016. granicu između Hrvatske i Srbije. Hrvatska tijela organizirala su prijevoz tih osoba do hrvatsko-slovenske granice radi toga da im se pomogne da dođu do drugih država članica kako bi ondje podnijeli zahtjev za međunarodnu zaštitu. Sirijski državljanin potom je podnio takav zahtjev u Sloveniji, a članovi afganistanskih obitelji isto su učinili u Austriji. Međutim, i Slovenija i Austrija smatrale su da je, s obzirom na to da su ti podnositelji zahtjeva bili nezakonito ušli u Hrvatsku, prema

Uredbi Dublin III^[72], na tijelima te države članice da razmotre zahtjeve za međunarodnu zaštitu tih osoba. Dotične osobe sudski osporavaju odluke slovenskih odnosno austrijskih tijela ističući da se njihov ulazak u Hrvatsku ne može smatrati nezakonitim i da je, u skladu s Uredbom Dublin III, na slovenskim i austrijskim tijelima da razmotre njihove zahtjeve. U tim okolnostima, Vrhovno sodišče Republike Slovenije (Vrhovni sud Slovenije) i Verwaltungsgerichtshof Wien (Visoki upravni sud u Beču, Austrija) pitali su Sud EU treba li ulazak dotičnih osoba smatrati zakonitim u smislu Uredbe Dublin III. Pored toga, austrijski sud također želi saznati je li postupanje hrvatskih tijela izjednačeno s izdavanjem vize te države članice. U svojim presudama Sud EU ponajprije je utvrđivao da li je, u smislu Uredbe Dublin III, viza „dozvola ili odluka države članice koja je potrebna za tranzit ili ulazak” na državno područje te države članice ili više njih. Slijedom toga, s jedne strane, pojam vize upućuje na akt koji je formalno donijela nacionalna administracija, a ne na puko toleriranje i, s druge strane, viza se ne smije miješati s prihvatom na područje države članice jer se viza zahtijeva upravo kako bi on bio dopušten.

U tim uvjetima, Sud EU navodi da se prihvata trećih zemalja na područje države članice ne može kvalificirati kao viza, čak i ako se taj prihvata objašnjava izvanrednim okolnostima obilježenima masovnim priljevom raseljenih osoba u Europsku uniju. Pored toga, Sud EU smatra da se prelazak granice uz nepoštovanje pretpostavki nametnutih primjenjivim propisima u predmetnoj državi članici nužno mora smatrati „nezakonitim”, u smislu Uredbe Dublin III.

Kad je riječ o mogućnosti koju imaju države članice na temelju Zakonika o schengenskim granicama^[73] da državljanima trećih zemalja, koji ne ispunjavaju pretpostavke ulaska, iz humanitarnih razloga dopuste da dođu na njihovo državno područje, Sud EU podsjeća da je takvo dopuštenje valjano samo za područje države članice o kojoj je riječ, a ne i za područja drugih država članica.

Usto, smatra da ulazak državljanina treće zemlje koji je država članica dopustila iz humanitarnih razloga – odstupajući od pretpostavki ulaska koje se u načelu nameću takvom državljaninu – ne bi činio nezakoniti prelazak granice te države članice podrazumijevalo bi da navedena država članica nije odgovorna za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji je podnijela ta osoba u drugoj državi članici. Takav zaključak bio bi međutim nespojiv s općom strukturom i ciljevima Uredbe Dublin III, koja državi članici od koje potječe ulazak ili boravak takve osobe na području Unije dodjeljuje odgovornost za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji je ta osoba podnijela. Prema tome, ne može biti oslobođena od takve odgovornosti država članica koja je odlučila dopustiti, pozivajući se na humanitarne razloge, ulazak državljanina treće zemlje na njezino državno područje koji nema vizu niti je oslobođen vizne obveze. U tim okolnostima, Sud je odlučio da pojam „nezakoniti prelazak granice” također obuhvaća situaciju u kojoj je država članica prihvatila državljanine trećih zemalja na svoje državno područje pozivajući se na humanitarne razloge i odstupajući od pretpostavki ulaska koje se u načelu nameću državljanima trećih zemalja. Osim toga, upućujući na mehanizme uspostavljene Uredbom Dublin III, na Direktivu 2001/55^[74] i članak 78 stavak

[72] Uredba (EU) br. 604/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o utvrđivanju kriterija i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji je u jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva (SL. 2013., L 180, str. 31.) (SL., posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 15., str. 108. i ispravak u SL. 2017., L 49, str. 50.)

[73] Uredbe (EZ) br. 562/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 15. ožujka 2006. o Zakoniku Zajednice o pravilima kojima se uređuje kretanje osoba preko granica (SL. 2006., L 105, str. 1.) (SL., posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 10., str. 61.), kako je izmijenjena Uredbom (EU) br. 610/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. (SL. 2013., L 182, str. 1.) (SL., posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 12., str. 285.)

[74] Direktiva Vijeća 2001/55/EZ od 20. srpnja 2001. o minimalnim standardima za dodjelu privremene zaštite u slučaju masovnog priljeva raseljenih osoba te o mjerama za promicanje uravnoteženih napora država članica pri prijemu i snošenju posljedica prijema tih osoba (SL. 2001., L 212, str. 12.) (SL., posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 8., str. 49.)

3 UFEU-a, Sud EU utvrđuje da nije odlučujuća okolnost da se prelazak granice dogodio prilikom dolaska iznimno velikog broja državljana trećih zemalja koji su željeli dobiti međunarodnu zaštitu. Sud EU također ističe da se prihvati tih državljana trećih zemalja može olakšati tako da druge države članice, jednostrano ili zajedno u duhu solidarnosti, iskoriste „klauzulu suverenosti” koja im omogućuje da razmotre zahtjeve za međunarodnu zaštitu koji su im podneseni, čak i ako na temelju kriterija utvrđenih Uredbom Dublin III nisu odgovorne za to razmatranje. Naposljetku, podsjeća da se transfer tražitelja međunarodne zaštite prema odgovornoj državi članici ne može provesti ako, zbog dolaska iznimno velikog broja državljana trećih zemalja koji žele dobiti međunarodnu zaštitu, postoji stvarna opasnost da dotična osoba trpi nečovječno ili ponižavajuće postupanje u slučaju provođenja tog transfera.

Analiza početne obuke i stručnog usavršavanja sudija i tužilaca u Bosni i Hercegovini

Pripremile: Vera Bjelogrić i Šeila Imamović-Brković, Centar za sudsku dokumentaciju VSTV-a BiH

Od 29. do 31. maja 2017. godine sudije *Eric Minnegheer* i *Estelle Cros* iz Francuske, te sudija *Lennart Johansson* iz Švedske su, u svojstvu eksperata Evropske komisije, izvršili analizu početne obuke i stručnog usavršavanja sudija i tužilaca u Bosni i Hercegovini. Najznačajniji nalazi o sistemu edukacije predstavljeni su u posebnom izvještaju koji će omogućiti Evropskoj komisiji ocjenu sistema obuke sudija i tužilaca u našoj zemlji, ocjenu godišnjih planova i programa obuke, te kakav uticaj sistem edukacije ima na izgradnju i jačanje profesionalizma i nezavisnosti pravosuđa u Bosni i Hercegovini. Eksperti su prilikom analize u obzir uzeli međunarodne i evropske standarde edukacije pravosudnih kadrova, unutrašnje uređenje Bosne i Hercegovine, relevantnu pravnu i drugu dokumentaciju, kao i informacije dobivene od korisnika obuke, te predstavnika institucija koje organizuju i nadziru edukaciju.

Eksperti su dali i određene preporuke za unapređenje sistema koje se mogu realizovati u okviru postojećeg pravnog okvira koji je ocijenjen da može biti adekvatan za izgradnju efikasnog i održivog sistema pravosudne edukacije. Eksperti nisu predlagali reforme i mjere koje bi zahtijevale nova zakonodavna ili regulatorna rješenja zbog kompleksnosti unutrašnje podjele nadležnosti i uređenja Bosne i Hercegovine.

Kad je riječ o početnoj obuci sudija i tužilaca, eksperti su u izvještaju naveli da opšti nivo pravnog znanja nakon završenog studija prava, kako se čini, nije na nivou koji je poželjan za obavljanje funkcije sudije ili tužioca. Nove sudije i tužioci se mogu imenovati bez prethodne obuke i/ili prethodnog radnog iskustva u sudu ili tužilaštvu. Nakon imenovanja, nove sudije i tužioci prolaze obaveznu osmodnevnu početnu obuku koju organizuju centri za edukaciju. Međutim, ova početna obuka nema veze sa samom pozicijom na koju se imenuju nove sudije i tužioci, niti sa opštim praktičnim vještinama potrebnim za obavljanje ovih dužnosti. U stvari, ova osmodnevna obuka, koja se provodi u toku prve godine nakon imenovanja, se sastoji od prisustva radionicama koje centri za edukaciju imaju u svojoj ponudi za sudije i tužioce u okviru godišnjih programa početne obuke i stalnog stručnog usavršavanja. Dakle, novoimenovane sudije i tužioci ne prolaze istu početnu obuku. Nove sudije i tužioci mogu pojedinačno birati teme svoje obuke, stoga, početna obuka ne garantuje jednak nivo kompetencija za svakog polaznika obuke.

Za otklanjanje navedene slabosti sistema, eksperti nisu preporučili osnivanje jedne *Pravosudne akademije* (u daljnjem tekstu *Akademije*) koja bi provodila početnu obuku za sve novoimenovane sudije i tužioce u Bosni i Hercegovini. Oni su naveli da iako je ovakav način provođenja početne obuke prisutan u državama regiona i šire, isti u ovom trenutku nije realan izbor zbog postojećeg zakonskog i političkog okvira, dok bi osnivanje *Akademije* u svakom od entiteta bilo neodrživo sa aspekta budžeta uzimajući u obzir ograničeni broj sudija i tužilaca koji se svake godine imenuju.

Umjesto *Akademije*, preporučeno je da se u okviru početne obuke uvede sistem *mentorstva* u kojem bi sudije, odnosno tužioci sa više iskustva ili znanja, a koji rade u sličnoj oblasti ili dijele slična iskustva, pomagali i usmjeravali nove sudije i tužioce. Uvođenje ovakvog sistema podrazumijeva između ostalog razvoj strategije *mentorstva*, programa *mentorstva* i odgovarajuće metodologije koja mora imati naglašenu praktičnu dimenziju i poseban fokus na razvoj potrebnih vještina.

Kako se navodi u izvještaju sudije i tužiocima moraju imati vještinu donošenja odluka, što zahtjeva ne samo izuzetno poznavanje prava i metoda rada, nego i sposobnost pravilnog korištenja ličnih vještina (npr. organizacionih i komunikacijskih sposobnosti i sl.). Eksperti preporučuju da se za učenje što više koriste aktivne metode i alati kao što su učenje kroz rad, posmatranje i razmišljanje, učenje formiranjem apstraktnih koncepata, te rješavanjem problema. Ove aktivne metode i alate trebaju primjenjivati efikasni mentori, koji moraju proći obuku za takve metode obuke.

Sistem *mentorstva* ne isključuje kraći vremenski period za rad u grupi, sa svim polaznicima, a radi zajedničke obuke, koja će osigurati usvajanje znanja o zajedničkim dnevnim poslovima i vrijednostima, te raspravu na temu sudijskih i tužilačkih poslova ili neku drugu temu.

Eksperti u izvještaju podcrtavaju važnost pravilnog utvrđivanja jasnih ciljeva početne obuke, jer će dugoročni rezultati obuke biti nepredvidljivi ako se ne razumiju razlozi za njeno provođenje. Stoga, u procesu određivanja ciljeva organizatori obuke trebaju moći odgovoriti na pitanje šta se očekuje da novoimenovani nauče da rade i kako to postići, kao i šta treba da znaju prvi dan u svom praktičnom radu.

Prema mišljenju eksperata *mentorstvo* se mora fokusirati prije svega na učenje i razvoj zajedničkih vrijednosti, te treba obuhvatiti sve potrebe identifikovane na nivou institucije, kao i potrebe samog novoimenovanog, zbog čega je za uspješnost programa od izuzetne važnosti prethodna dubinska analiza potreba novoimenovanih za obukom. Ova analiza treba odgovoriti na pitanje sa kojim se izazovima novoimenovani susreću u njihovom svakodnevnom radu (identifikacija slabosti) i koje su to kompetencije koje novoimenovani trebaju razviti kako bi pravilno primjenjivali zakon.

Podjednako važna komponenta programa je i njena evaluacija. Kako bi se osigurao kvalitet *mentorskog* programa, evaluacija edukatora i mentora, kao i evaluacija *mentorskog* programa moraju se smatrati sastavnim dijelom evaluacije programa početne obuke. Evaluacijom se treba utvrditi da li su zadovoljeni profesionalni standardi i dužnosti koje se zahtijevaju od edukatora i mentora u toku početne obuke. Eksperti preporučuju razvijanje vlastite metodologije koja bi se mogla temeljiti na povratnim informacijama od polaznika obuke, povratnim informacijama od rukovodstva, samoprocjene edukatora i mentora, te evaluacije koju će provoditi stručnjak za edukaciju i nauku o obrazovanju odraslih. Takođe je naglašeno da razvoj i provođenje početne obuke mora biti vršeno u koordinaciji sa sadržajem stručnog usavršavanja kako bi se osiguralo kontinuirano sticanje vještina.

Kada je riječ o programima stručnog usavršavanja u izvještaju se ističe da postoji opšta saglasnost među sagovornicima eksperata da su programi uglavnom teoretski i akademski, sa veoma malim brojem radionica za sticanje praktičnih vještina. Mnoge obuke su povezane sa usko stručnim temama sa kojima se većina sudija i tužilaca obično ne susreće (npr. ratni zločini, pranje novca, korupcija, organizovani kriminal, cyber kriminal itd.). Aktivnosti obuke ne odgovaraju stvarnim potrebama sudija i tužilaca, iako nadležni u pravosuđu mogu sa lakoćom utvrditi takve potrebe. Naime, programi se osmišljavaju na osnovu godišnjeg upitnika koji se šalje svim sudijama i tužiocima, koji mogu izraziti svoje interese, ali koji ne moraju nužno biti povezani sa pozicijama koje obnašaju i/ili profesionalnim slabostima i poteškoćama na koje nailaze. Vlada opšte uvjerenje da su programi stručnog usavršavanja osmišljeni na način da se zadovolji obaveza edukacije, mnogo više nego da se unaprijede stručna znanja i vještine sudija i tužilaca.

Metode obuke su prilično zastarjele. Odabir edukatora nije efektivno transparentan. Edukacija edukatora ne postoji. Aktivnosti obuke se osmišljavaju, razvijaju i provode ne samo od strane Centara za edukaciju nego i putem stručnih udruženja sudija i tužilaca i brojnih međunarodnih organizacija i donatora. Prisutan je nedostatak uvezanosti tih aktivnosti, kao i aktera koji provode edukacije za

pravosuđe. Vrijeme koje sudije i tužioci treba da provode na obaveznom usavršavanju je u stvari mnogo duže od tri dana zbog aktivnosti obuke koje provode međunarodne organizacije i donatori. Odsustvo nadgledanja od strane domaćih pravosudnih organa po pitanju početne obuke i trajnog usavršavanja predstavlja faktor koji remeti aktivnosti sudova.

Prema mišljenju eksperata kvalitetna analiza potreba za obukom podjednako je bitna i prilikom razvoja programa stručnog usavršavanja. Eksperti ističu da svi uslovi za razvoj efikasne politike procjene potreba za obukom već postoje, ali se ne koriste. Naime, utvrđivanje profesionalnih slabosti, nedostatka konkretnih kompetencija i praktičnih nedostataka je u rukama predsjednika sudova i glavnih tužilaca koji svakodnevno rade sa svojim sudijama i tužiocima i ocjenjuju njihov rad. Oni su stoga u poziciji da precizno utvrde potrebe za obukom na nivou institucije kojom rukovode, te je nužno da budu adekvatno uključeni u proces planiranja godišnjih programa obuke zajedno sa centrima za edukaciju i VSTV-om.

Jednom kada su potrebe pravilno identifikovane, te razvijeni programi stručnog usavršavanja u skladu sa ovim potrebama, moraju se utvrditi kompetencije odgovarajućih edukatora. Odabir edukatora se mora temeljiti na objektivnim kriterijima, bez ikakvog ličnog uticaja, a za edukatore se ne mogu pozivati sudije i tužioci koji nisu na spisku odabranih edukatora. Kada je riječ o međunarodnim edukatorima, potrebno je dogovoriti sa međunarodnim organizacijama, odnosno donatorima da se o njihovom izboru prvo razgovara sa centrima za edukaciju.

Eksperti naglašavaju da poznavanje neke teme nije dovoljno da bi se o istoj držala edukacija, jer edukacija odraslih zahtijeva specifične kompetencije koje se moraju naučiti. Zbog toga je preporučeno da se osmisle i realizuju kurseve o metodama i alatima za osiguranje efikasnog procesa učenja, sa fokusom na načela učenja za odrasle, uključujući sve faze ciklusa učenja: procjenu potreba za obukom, metode, tehnike i alate za pravilno osmišljavanje i provođenje edukacije, te nastavak edukacije.

Takođe, sudije i tužioci trebaju pohađati obuke u skladu sa pravosudnim funkcijama koje obavljaju. Za odabir konkretne teme edukacije sudije i tužioci trebaju imati saglasnost predsjednika suda i glavnog tužioca, dok centri za edukaciju ne bi trebali moći registrovati kandidate za seminar ili radionicu bez saglasnosti nadređenih.

Eksperti nadalje preporučuju da se provodi kratkoročna i dugoročna evaluacija svih aktivnosti obuke, čime će se osigurati da programi obuke odgovaraju potrebama obuke, vodeći računa o pravosudnoj nezavisnosti. Za kratkoročnu procjenu eksperti predlažu upotrebu anonimnih upitnika kako bi se dobila reakcija polaznika i edukatora, odnosno njihovo razmišljanje i stav o edukaciji. Takođe se preporučuje da se procjena efekata učenja vrši anonimnim samotestiranjem polaznika, prije i nakon edukacije.

Za potrebe dugoročne procjene, koja mjeri stepen unapređenja ponašanja i sposobnosti, eksperti preporučuju da se svake dvije godine pitaju predsjednici sudova ili glavni tužioci da li primjećuju promjene u svakodnevnom radu svojih sudija, odnosno tužilaca. Takođe se preporučuje da se pitaju učesnici obuke da li su oni u praksi koristili novostečena znanja.

U izvještaju se takođe navodi da se aktivnosti edukacije kadrova u pravosuđu moraju provoditi pod nadzorom Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH i u potpunoj saglasnosti sa analizom potreba za obukom. VSTV mora biti proaktivniji kada je riječ o politici edukacije nosilaca pravosudnih funkcija i mora u potpunosti vršiti nadležnosti koje su mu povjerene Zakonom. VSTV-u se takođe preporučuje usvajanje interne strategije koordinacije pružalaca edukacije, uključujući i donatore.

U skladu sa akcionim planom koji je usvojen na sjednici VSTV-a od 27. i 28.11.2017. godine, nadležne institucije su započele aktivnosti na realizaciji navedenih preporuka eksperata Evropske komisije. Između ostalog, usvojen je Pravilnik o postupku određivanja i načinu rada konsultativnog tužioca za novoimenovane i druge tužioce. Do sada je dvanaest tužilaštava odredilo sedamnaest konsultativnih tužilaca koji će novoimenovanim tužiocima pružati stručnu podršku i usmjeravati ih u njihovom radu. Uvođenje adekvatnog modela mentorstva se takođe razmatra za novoimenovane sudije, te je u tom smislu zatraženo prezentiranje iskustava evropskih zemalja putem TAIEX seminara. Nadalje, u programima centara za edukaciju za 2018. godinu povećan je broj tema za novoimenovane sudije i tužioce i skoro sve su vezane za razvoj specifičnih vještina. Pokrenute su takođe aktivnosti da se o potrebama nosilaca pravosudnih funkcija za obukom razgovara na godišnjoj konferenciji predsjednika sudova i glavnih tužilaca, kao i aktivnosti vezane za unapređenje procesa evaluacije obuke.

Pitanja u oblasti diskriminacije otvorena kroz edukacije u Centrima za edukaciju sudija i tužilaca u RS i FBiH

Pripremile: Adela Čomić, Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH i Slađana Marić, Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj

Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj i Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH (dalje u tekstu Centri) u saradnji s Pravosudnom komisijom Brčko distrikta BiH organizuju, prema uputstvima i pod nadzorom Visokog sudskog i tužilačkog savjeta BiH, nastavu za početnu obuku lica koja se namjeravaju baviti profesijom sudije ili javnog tužioca, te pod nadzorom VSTV-a BiH organizuju stručno usavršavanje sudija i tužilaca.

Svake godine, *Centri* izrađuju godišnji program stručnog usavršavanja i početne obuke, obezbjeđujući sudijama i javnim tužiocima nastavu iz oblasti tumačenja i primjene materijalnih i procesnih zakona, etičkih standarda za sudije i tužioce, najnovijih naučnih i stručnih dostignuća u oblasti prava, sudske i tužilačke prakse drugih zemalja i drugih oblasti za koje se ukaže potreba.

Centri kroz seminare obezbjeđuju sudijama i tužiocima i održavanje i proširivanje njihovog znanja iz oblasti tehnike, kulture i društvenih odnosa, koje je neophodno za obavljanje njihove funkcije.

Izvršavajući svoje zakonske obaveze, *Centri* prate izmjene propisa, primjenu tih propisa kroz sudsku praksu, te potrebu sudija i tužilaca za organizacijom edukacija u pojedinim oblastima. Kao jedna od značajnijih tema u obuci sudija i javnih tužilaca, a takođe i onih koji pohađaju početnu obuku, pored ostalih mnogobrojnih tema, u posljednjih nekoliko godina pojavila se potreba za edukacijom iz oblasti diskriminacije. Ovo naročito zbog toga što je izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u evropskim integracijama, koji Evropska unija objavljuje svake godine, redovno naglašava zabrinutost u vezi primjene Zakona o zabrani diskriminacije BiH.

U ovom članku, govorimo o edukacijama iz 2017. i 2018. godini, sa akcentom na sporna pitanja koja su se pojavila kroz edukacije, a što su u principu sporna pitanja sudova u praksi, u primjeni prvenstveno važećeg Zakona o zabrani diskriminacije.

Seminari organizovani tokom 2017. i 2018. godine

Centri za edukaciju sudija i tužilaca su tokom posljednjih nekoliko godina organizovali niz seminara na temu zabrane diskriminacije. U 2017. godini zajedno sa Misijom OEBS/OSCE Misije u BiH organizovano je šest ovakvih seminara u cijeloj BiH za sudije i stručne saradnike na temu **Zakon o zabrani diskriminacije BiH**. U 2018. godini planirano je takođe održavanje ovih seminara. Do sada je obuke po ovom zakonu prošlo više od 300 sudija iz cijele BiH. Obuku su provodili pravni konsultanti Misije OEBS-a/OSCE-a u BiH i sudija Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine.

Polaznici su na ovim edukacijama upoznati sa međunarodnim ugovorima kojima je zabranjena diskriminacija, a to su: *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (ICCPR), Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR), Konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (CERD), Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW),*

a zatim sa *Direktivama Evropske unije*: “Direktiva o rasnoj jednakosti” – Direktiva Vijeća EU 2000/43/EC od 29. juna 2000. godine kojom se primjenjuje princip jednakog postupanja prema svim osobama bez obzira na rasno ili etničko porijeklo; “Direktiva o zapošljavanju” – Direktiva Vijeća EU 2000/78/EC od 27. novembra 2000. godine kojom se uspostavlja opći okvir za jednako postupanje u pogledu zapošljavanja i struke; Direktiva o jednakoj plaći” – Direktiva Vijeća EU 75/117/EC od 10. februara 1975. godine o usklađivanju zakona država članica u pogledu primjene principa jednake plaće za žene i muškarce; “Direktiva o ravnopravnosti spolova” – Direktiva Vijeća EU 2004/113/EC od 13. decembra 2004. godine kojom se primjenjuje princip jednakog postupanja prema ženama i muškarcima u pristupu i dobivanju dobara i usluga; “Direktiva o teretu dokazivanja” – Direktiva Vijeća EU 97/80/EC od 15. decembra 1997. godine o teretu dokazivanja u slučajevima diskriminacije po osnovu spola; “Direktiva o jednakom postupanju pri zapošljavanju”-(prerađena) Direktiva 2006/54/EC Evropskog parlamenta i Vijeća EU od 5. jula 2006. godine o primjeni principa jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pogledu zapošljavanja i struke.

Evropski instrumenti koji zabranjuju diskriminaciju takođe su prezentovani učesnicima, a to su: *Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda*, odnosno njen član 14 koji ima dopunsku primjenu i Protokol 12 uz EKLJP kojim se uvodi samostalna primjena.

Naravno, diskriminacija je zabranjena i Ustavom Bosne i Hercegovine, te konkretno i Zakonom o zabrani diskriminacije BiH, kojim se uvodi pravo pojedinaca na konkretnu tužbu radi zaštite prava po osnovu diskriminacije. Naime, bez obzira što spor o pravu na jednako postupanje predstavlja građanskopravni spor, te iako se pravna zaštita za slučaj nejednakog postupanja mogla ostvarivati i prije donošenja Zakona o zabrani diskriminacije i to primjenom opštih odredaba Zakona o parničnom postupku, tek donošenjem Zakona o zabrani diskriminacije stvorene su pretpostavke za efikasnu sudsku zaštitu od diskriminacije.

Dileme i pitanja koje su se postavili na svim ovim seminarima, upravo se tiču vođenja tih sporova, a to su: ispitivanje postojanja ili nepostojanja diskriminacije kao prethodnog pravnog pitanja, tj. da li utvrđivanje postojanja diskriminacije kao prethodnog pravnog pitanja npr. u radnim sporovima, gdje je zbog nejednakog postupanja došlo do povrede nekog drugog prava, ima značaj pravno presuđene stvari, ili značaj zasnivanja *litispendencije*? Naime, ova odluka, kao i bilo koja druga odluka o prethodnom pravnom pitanju, shodno Zakonu o parničnom postupku ima značaj samo za tu parnicu. Međutim, ukoliko je u nekom drugom predmetu donesena odluka o postojanju diskriminacije kao glavnom pitanju i postala pravosnažna, ta odluka obavezuje sud u postupku u kojem se pitanje diskriminacije postavlja kao prethodno pitanje.

Sljedeće pitanje, kao važno za zaštitu u predmetima diskriminacije je pitanje tereta dokazivanja. U predmetima za zaštitu diskriminacije, teret dokazivanja je prebačen je na tuženu stranu, za razliku od uobičajenog parničnog postupka gdje je teret dokazivanja na tužiteljevoj strani. Ovo izaziva određene dileme u praksi kod sudija koji sude u ovim predmetima, koji se prvi put susreću sa ovakvim načinom dokazivanja, koji je uveden kao pravna stečevina Evropske unije. Naime, odredba o tzv. okretanju tereta dokazivanja predstavlja procesni instrument koji bi trebao povećati efikasnost antidiskriminacijske sudske zaštite. Međutim, na samim seminarima, sudije su otvorile pitanje urednosti tužbe u ovim predmetima odnosno šta konkretno znači odredba da je za tužitelja dovoljno da u tužbi učini vjerovatnim da je do diskriminacije došlo, imajući u vidu da tužitelj, za razliku od ostalih sporova nije dužan uz tužbu dostaviti i dokaze, jer naravno na njemu nije teret dokazivanja, što je izazvalo dodatno pitanje u smislu postojanja onog minimuma tj. vjerovatnosti da je do diskriminacije došlo. Jedan od zaključaka seminara u vezi s tim je sljedeći: „Vjerovatnost postoji ukoliko se u sudskom postupku odluka o postojanju diskriminacije čini izglednijom od odluke da diskriminacije

nije bilo, a ti izgledi se zasnivaju na dokazima na kojima se temelji postojanje vjerovatnosti da je došlo do diskriminacije.“^[75].

Zaključci koji su usvajani na ovim seminarima ranijih godina doprinijeli su da dođe do izmjena Zakona o zabrani diskriminacije, u smislu povećanja rokova za podnošenje tužbi za zaštitu diskriminacije.

Još jedno značajno pitanje o kojem se raspravljalo na edukacijama je razlika između posredne i neposredne diskriminacije.

Takođe, ne kao pitanje sporno u praksi, ali, svakako kao jedan od zaključaka većine provedenih edukacija, nametnula se neophodnost povećavanja javne svijesti o pojmu diskriminacije, jer se pred sudovima često pojavljuju tužbeni zahtjevi koji nemaju elemente diskriminacionog ponašanja, odnosno, stranke jako često same, bez punomoćnika, podnose tužbe za zaštitu od diskriminacije, zasnovane na ličnom osjećaju nepravde, bez stvarnih elemenata diskriminacionog ponašanja.

U saradnji sa *Fondacijom Heinrich Böll Stiftung* organizovane su edukacije sudija i tužilaca na temu **“Antidiskriminaciono pravo: primjeri iz prakse i procesno dokazivanje diskriminacije”**. Oba *Centra* su realizovala po jednu edukaciju u 2017. godini.

Pojedinačno obrađene teme su bile: Etičko značenje – ljudsko dostojanstvo, prava i diskriminacija; Društveni uslovi diskriminacije, Pravni pojam, elementi i oblici diskriminacije; Test diskriminacije i raspodjela tereta dokazivanja diskriminacije, koje su prezentovali nezavisni konsultant iz Republike Hrvatske i profesorica sa Pravnog fakulteta u Nišu, dok je savjetnica za zaštitu i promovisanje ljudskih prava, Ureda Pučke pravobraniteljice Zagreb govorila o suzbijanju diskriminacije u Republici Hrvatskoj i ulozi pučkog pravobranitelja.

Pitanja koja su se pojavila tokom izlaganja kroz interaktivnu diskusiju, svakako su opet pravila o teretu dokazivanja kroz sudsku praksu, zatim kolektivna tužba. U tom smislu prezentovan je obrazac kolektivne tužbe, kako bi se učesnicima praktično predstavilo šta ista treba da sadrži.

U jednoj od ovih edukacija, diskutovano je na temu utvrđivanja (ne)postojanja diskriminacije na radnom mjestu te odnosu sudija prema zahtjevu za naknadu nematerijalne štete po osnovu diskriminacije i načinu utvrđivanja visine iste.

U prethodnim godinama, veoma je žustro diskutovano o ulozi institucije Ombudsmena za ljudska prava u sudskom postupku, odnosno, statusu preporuke kojim je ova institucija već utvrdila postojanje diskriminacije. Zakonom o zabrani diskriminacije BiH ove dileme su razriješene na način da je sud preporuku, ukoliko je ista izdata, dužan razmotriti.

Pored navedenog, svjesni da je Ombudsman za ljudska prava Bosne i Hercegovine centralni organ za zaštitu od diskriminacije, *Centri* za edukaciju sudija i tužilaca su se uključili u projekat „Jačanje kapaciteta institucije ombudsmena za ljudska prava u borbi protiv diskriminacije“, koji je zajednička inicijativa Evropske unije i Savjeta Evrope pod nazivom „Horizontalni instrument saradnje Evropske unije i Savjeta Evrope s ciljem pružanja podrške Zapadnom Balkanu i Turskoj“. Ovaj projekat u dijelu koji se odnosi na obuku sudija, implementira se kroz 4 dvodnevne edukacije u 2018. godini pod nazivom „**Zaštita od diskriminacije**“. Ovi seminari su bazirani na sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava o diskriminaciji po različitim osnovima. Edukatori za ove edukacije su: predstav-

[75] Goran Nezirović, sudija Vrhovnog suda FBiH

nici Ureda Zastupnika Republike Hrvatske pred Evropskim sudom za ljudska prava i predstavnicu Ustavnog suda BiH.

Pitanja koja su od značaja i koja se prezentuju na ovim seminarima su sljedeća: Zabranu diskriminacije prema EKLJP - struktura i pregled člana 14 EKLJP-a i Protokola br 12 uz EKLJP; Komparatori i obrazloženje diskriminacije, pregled relevantnih faktora za uspjeh sudskog postupka uz postojanje tvrdnji o diskriminaciji; Faktori diskriminacije kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava; Diskriminacija po osnovu invaliditeta kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava i u praksi u BiH; Diskriminacija po osnovu rase, etniciteta, boje kože, pripadnosti nacionalnoj manjini ili nacionalnog porijekla kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava i u praksi Evropskog suda za ljudska prava; Diskriminacija po osnovu dobi i vjeroispovjesti kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava i u praksi u BiH; Nasilje nad ženama (fizičko, seksualno psihičko i ekonomsko) - pregled Istambulske konvencije i sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava; Djelotvornost i primjena Istambulske konvencije u praksi (sprečavanje, zastupanje i mjere) Diskriminacija po osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava i u praksi u BiH.

Sva pitanja koja su otvorena kroz primjenu Zakona o zabrani diskriminacije BiH, otvaraju se i pred Sudom za ljudska prava u Strazburu u primjeni člana 14 Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, odnosno Protokola 12 uz Konvenciju.

Prvo pitanje kroz edukaciju koje je značajno i koje se nameće je kada su ljudi različito tretirani, i da li svako različito tretiranje i postupanje pretpostavlja diskriminaciju. Naravno da ne, a uslovi koji moraju biti ispunjeni da se u situaciji kada se nejednako postupa isto ponašanje ne posmatra kao diskriminacija, takvo ponašanje mora zadovoljiti i sljedeće uslove, a to su: da je takvo nejednako postupanje imalo razumno opravdanje – legitiman cilj i da je postupanje države bilo proporcionalno cilju koji se želio postići.

Također značajno je bilo da se iskristališe šta je to posredna diskriminacija, uzimajući u obzir da je neposredna jednostavnija i lakše dokaziva, dok posredna diskriminacija postoji kada su propisi ili pravila naizgled neutralni, pa je nužno isto podrobnije sagledati.

Značajno je bilo objasniti učesnicima zašto je bilo nužno uvesti Protokol 12 o zabrani diskriminacije, kada već postoji član 14 Konvencije koji takođe štiti od diskriminacije, pa je ukazano na to da dok član 14 Konvencije zabranjuje diskriminaciju u pogledu uživanja „prava i sloboda priznatih Konvencijom“, član 1 Protokola br. 12 proširuje obim zaštite na „*sva prava predviđena zakonom*“. On na taj način uvodi generalnu zabranu diskriminacije, i omogućuje pojedincima da se obraćaju, ne samo zbog diskriminacije u pogledu uživanja prava iz Konvencije, već zbog diskriminacije u uživanju prava iz domaćih zakona. U tu svrhu, prezentovana je presuda *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine*, broj 27996/06 i 34836/06, VV presuda od 22. decembra 2009., koja upravo pokazuje to, da da nije bilo Protokola 12 Sejdić i Finci ne bi mogli tražiti zaštitu po članu 14 Konvencije.

Značajno za utvrđivanje samog postojanja diskriminacije u sudskim postupcima je utvrđivanje komparatora, odnosno koje se to osobe mogu upoređivati u procesu dokazivanja.

Aktivna diskusija, vodila se o standardu „učini vjerovatnim“ i shodno tome, prebacivanju tereta dokazivanja. Zaključeno je da se, uprkos praksi da građani nerijetko podnose tužbe koje su teško razumljive, neophodno je, a iz same tužbe proizlazi da je vjerovatno učinjena diskriminacija, jer u suprotnom, veoma je teško i sudu odlučiti, a teško je i tuženoj strani dostaviti adekvatan odgovor na tužbu. Vezano za ovo pitanje, javilo se i pitanje vraćanja tužbe na uređenje. Ukoliko je tužba teško razumljiva, ali nije nerazumljiva i ispunjava formalne uslove, zaključak je da je treba

pokušati vratiti stranci na uređenje, a ne odbacivati odmah. Ukoliko stranka i drugom pokušaju ne učini vjerovatnom diskriminaciju u tužbenom zahtjevu, onda je treba smatrati nerazumljivom.

Također, pojavilo se pitanje kako ocijeniti situaciju kada su u sukobu dva konvencijska prava, kakva je na primjer u situaciji kada osoba potpuno usvoji dijete i ne želi da ono ima biološke veze sa roditeljima, odnosno polaže pravo, a na drugoj strani, dijete ima pravo da sazna da je usvojeno i ko su mu biološki roditelji. U tom smislu diskutovano je o presudama Evropskog suda za ljudska prava u sličnim slučajevima i jednoglasno je usaglašeno da se situacija uvijek cijeni od slučaja do slučaja, ovisno od toga čije je pravo jače.

Centar za edukaciju sudija i tužilaca u FBiH u 2017. godini, je ostvario saradnju sa Sarajevskim otvorenim centrom, u okviru koje je realizovan seminar „**Antidiskriminaciono i krivično pravo: suzbijanje nasilja nad LGBT osobama, iskustva u Bosni i Hercegovini i regiji**“, a ista saradnja će se nastaviti i u 2018. godini.

Ova edukacija obuhvatila je razumijevanje LGBT-i terminologije, predrasude i stereotipe kao uzroke diskriminacije i krivičnih djela počinjenih iz mržnje te prezentaciju zadokumentovanih slučajeva diskriminacije i nasilja zasnovanog na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta u Sarajevskom otvorenom centru. Također, obuhvaćena su i krivična djela počinjena iz mržnje na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta – kroz praksu domaćih i Suda u Strazburu.

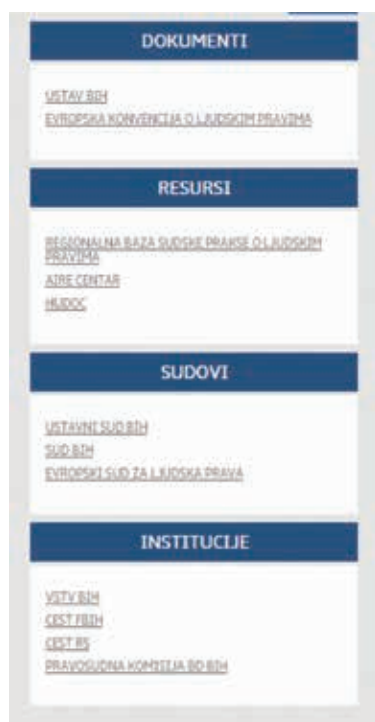
Posebna pitanja u pogledu dokazivanja diskriminacije, odnosila su se na zastupanje pripadnika LGBT-i zajednice, odnosno, nizak stepen utuživanja diskriminacije zbog niske društvene svijesti o samom postojanju diskriminacije pripadnika LGBT-i zajednice.

Iz prezentovanog, bez obzira na dosadašnji broj edukacija, proizlazi da u sudskoj praksi još uvijek postoji niz dilema kada je u pitanju suđenje u ovim predmetima, i da je potrebna i dalja edukacija.

Baza sudskih odluka u vezi primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini (www.ehr-bih.org)

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njeni protokoli, zauzimaju posebno mjesto u Ustavu Bosne i Hercegovine, direktno se primjenjuju i imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. U tom smislu, *Baza sudskih odluka u vezi primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini* je jedinstveni portal odluka Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i Suda Bosne i Hercegovine, u kojima su primijenjene odredbe Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i u kojima se slijedi praksa Evropskog suda za ljudska prava.

Bazu je razvio AIRE Centar, u okviru projekta, koji se provodi uz podršku Vlade Velike Britanije, u saradnji s predstavnicima Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i Suda Bosne i Hercegovine s ciljem jačanja kapaciteta ova dva suda. Ciljevi Baze sudskih odluka su da olakša implementaciju evropskih zakona i EKLJP-a u Bosni i Hercegovini, podstičući sudije da ih češće koriste prilikom odlučivanja o predmetima i da podrži usklađivanje sudske prakse u BiH, posebno putem širenja sudske prakse Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, te da se predstave pozitivni primjeri primjene EKLJP posebno u sudskoj praksi Suda BiH.

Baza podataka će pomoći sudskim savjetnicima, sudskim trenerima i tužiteljima da uzmu u obzir praksu ESLJP-a u svojoj pravnoj analizi. Ona će biti korisno sredstvo za rad advokatima, pravnim stručnjacima nevladinih organizacija, državnim službenicima, istraživačima i studentima prava.

Trenutno se u bazi nalazi više od 230 presuda i drugih odluka suda BiH i Ustavnog suda BiH. Pored odluka sudova, baza takođe sadrži i linkove ka drugim korisnim publikacijama na jezicima u Bosni i Hercegovini, kao što su vodiči i priručnici o praksi Evropskog suda za ljudska prava i izdanja časopisa *Pravna hronika*.

Baza sadrži i tekst svakog člana^[76] Konvencije, pregled glavnih princi-

[76] Članovi konvencije koji su obuhvaćeni bazom su: član 2 - Pravo na život; Član 3 - Zabrana mučenja; Član 4 - Zabrana ropstva i prinudnog rada; Član 5 - Pravo na slobodu i bezbjednost; Član 6 - Pravo na pravično suđenje; Član 7 - Kažnjavanje samo na osnovu zakona; Član 8 - Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života; Član 9 - Sloboda misli, savjesti i vjeroispovijesti; Član 10 - Sloboda izražavanja; Član 11 - Sloboda okupljanja i udruživanja; Član 12 - Pravo na sklapanje braka; Član 13 - Pravo

pa koji se primjenjuju na relevantni član i relevantne odredbe Ustava BiH.

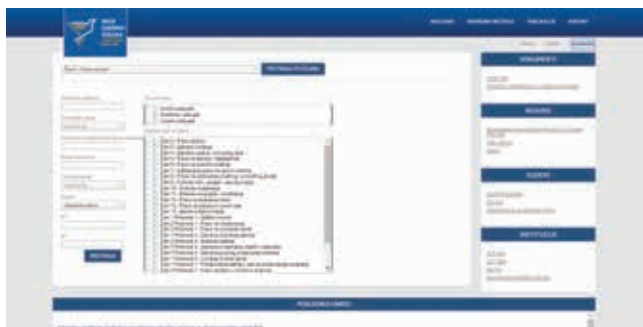
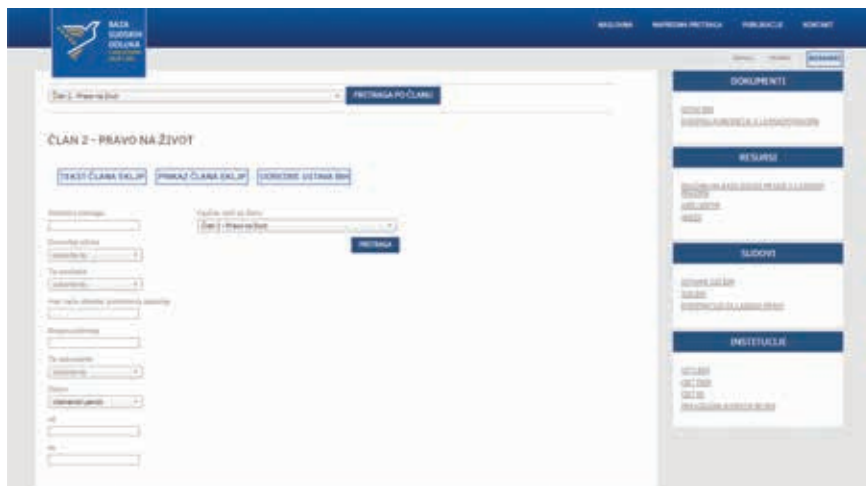
Glavna prednost ove baze je *korisnički interfejs* na jezicima u upotrebi u Bosni i Hercegovini, opcije pretraživanja prilagođene korisnicima i odluke sudova BiH na službenim jezicima. Baza sadrži dvije opcije pretraživanja: pretraživanje po članu EKLJP-a i naprednu pretraga, dok je ostatak stranice prilično jednostavan za korištenje.

Dok su neke opcije pretraživanja uobičajene za oba metoda pretraživanja (slobodna pretraga teksta, vrsta postupka, aplikant (i) - imena stranaka, sud, broj slučaja, vrsta dokumenta i datum /interval), postoje značajne razlike u načinu na koji su ove dvije metode namijenjene za potrebe korisnika baze podataka.

Pretraga po članu Konvencije je namijenjena korisnicima koji nemaju bogato iskustvo sa sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava, jer također pruža detaljan opis predmetnog člana i njegovih glavnih principa, kao i odredbe Ustava BiH.

Opcija napredne pretrage omogućava usavršenu pretragu koja je pogodna za korisnike koji već imaju značajno znanje o EKLJP i ključnim konceptima.

Takođe dozvoljava kombinovanje članova EKLJP i vrsta postupaka odjednom. Korisnici takođe imaju mogućnost pretraživanja u okviru različitih sudskih postupaka (krivični, građanski, upravni) za primjere primjene EKLJP, kao što su npr. pitanja koja su identifikovana u najnovijem izvještaju EK poput dužine trajanja sudskih postupaka, organizovanog kriminala, ratnih zločina i terorizma.

U narednom periodu cilj je proširenje ove baze i uključivanje odluka drugih redovnih sudova u BiH, a prije svega najviših sudskih instanci: Vrhovnog suda Federacije BiH, Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Brčko Distrikta BiH. Dalje, baza podataka će izgraditi veze sa drugim resursima i razvijati sekciju sa publikacijama o EKLJP na službenim jezicima BiH.

na djelotvorni pravni lijek; Član 14 - Zabrana diskriminacije; Član 1 Protokola 1 - Zaštita imovine; Član 2 Protokola 1 - Pravo na obrazovanje; Član 3 Protokola 1 - Pravo na slobodne izbore; Član 1 Protokola 4 - Zabrana dužničkog zatvora; Član 2 Protokola 4 - Sloboda kretanja; Član 3 Protokola 4 - Zabrana protjerivanja vlastitih državljana; Član 4 Protokola 4 - Zabrana grupnog protjerivanja stranaca; Član 1 Protokola 6 - Ukidanje smrtne kazne; Član 1 Protokola 7 - Proceduralne zaštite u vezi sa protjerivanjem stranaca; Član 2 Protokola 7 - Pravo na žalbu u krivičnim stvarima; Član 3 Protokola 7 - Naknada za pogrešnu presudu; Član 4 Protokola 7 - Pravo da se ne bude suđen ili kažnjen dvaput po istom predmetu; Član 5 Protokola 7 - Jednakost supružnika; Član 1 Protokola 12 - Opća zabrana diskriminacije i Član 1 Protokola 13 - Ukidanje smrtne kazne.

Novosti iz zakonodavstva

Uloga ove rubrike jeste da upozna čitaoce s novinama u zakonodavstvu u BiH, posebno s onima koje mogu uticati na primjenu EKLJP-a i njenih standarda. Ova rubrika ne predstavlja iscrpnu listu već izbor važnijih aktuelnih zakonodavnih inicijativa ili rješenja, te sadrži opis zakonskog akta o kojem je riječ, kao i komentar načina na koji on utiče na primjenu relevantnih evropskih pravnih standarda. U ovom broju predstavljamo **nacrt zakona o Izmjenama i dopunama zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera**.

U svrhu uspostavljanja i stavljanja u funkciju *Zavoda Bosne i Hercegovine za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera* Ministarstvo pravde BiH pripremi je nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera (službeni prečišćeni tekst "*Službeni glasnik BiH*", broj 22/16). Tekst je dostupan na internet stranici Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine^[77] i u maju mjesecu 2018. godine se nalazi u procesu javnih konsultacija.

Razlog za izradu ovog nacrta o izmjenama i dopunama su bile pravne situacije, dileme i mogućnost za različita tumačenja pojedinih odredbi Zakona, te potreba za dopunom pojedinih normi, odnosno ugradnja novih normi koje su bile neophodne radi konkretizacije i jasnoće primjene takvih normi u pravnim situacijama koje su se javljale u sistemu izvršenja krivičnih sankcija...

Nacrt zakona predviđa dodavanje nove odredbe tehničke prirode koja bi se odnosila na upotrebu jezika bez diskriminacije, odnosno koja će definisati da se izrazi koji su dati u jednom rodu bez diskriminacije odnose i na muškarce i na žene.

Novim nacrtom zakona predviđa se dodavanje novih odredbi koje se tiču rukovođenja zavoda (npr.: *predviđeno je da upravnik zavoda ima dva zamjenika, koji ga mijenjaju u slučaju njegove spriječenosti, te koji ne mogu biti iz istog konstitutivnog naroda; da upravniku zavoda u rukovođenju pojedinim oblastima rada pomažu rukovodeći službenici...*).

S ciljem jasnoće, preciznosti i kompatibilnosti pravnih normi iz članova kojim se reguliše ispunjavanje zdravstvenih i psihofizičkih uslova koji se odnose na ovlaštene zavodske službenike prilikom njihovog zapošljavanja i koji uslovi bi bili kompatibilni s uslovima za prijem ovlaštenog zavodskog službenika, dodana su pojašnjenja u tom pogledu.

Predložena je dopuna odredbe, koja samo precizira da će oznake, službena zvanja, koja predstavljaju posebne odredbe o službi osiguranja ovlaštenih zavodskih službenika biti utvrđena *Pravilnikom* o oznaci i znački službe osiguranja, boji i oznaci vozila službe osiguranja, uniformi, službenim zvanjima i oznakama službenih zvanja ovlaštenih zavodskih službenika u Zavodu.

Također, se predlaže uvođenje *etičkog kodeksa* za ovlaštene zavodske službenike i službenike Zavoda koji donosi ministar pravde, tj. koji reguliše pravo i obavezu ministra pravde da donese *etički kodeks* za zavodsko osoblje i službenike Zavoda iz člana 39 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija BiH (ZIKS BiH), jer ovakva odredba u ranijem zakonskom rješenju nije bila sadržana.

Novim zakonskim rješenjem također se predviđa mogućnost praćenja zatvorenika van zavoda putem elektronske narukvice sa GPS-om ili putem drugih tehničkih metoda i sredstava.

[77] <https://ekonsultacije.gov.ba/legislativeactivities/details/4350>-pristupljeno dana 15.5.2018. godine

Novim odredbama predviđaju se mogućnost sticanja statusa zatvorenika Bosne i Hercegovine na osnovu zahtjeva osuđenog lica kojem je sankcija izrečena u entitetskom sudu za djela predviđena Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine, kao i smještaj u zavod i entitetske zavode.

Naime, ovim odredbama je precizirana pravna situacija osuđenih lica od entitetskih sudova na koja je Sud BiH svojom odlukom prenio vođenje krivičnog postupka za krivična djela iz nadležnosti Krivičnog zakona BiH ili iz nadležnosti Suda BiH, i na osnovu koje odluke je entitetski sud izrekao kaznu po propisima BiH zbog kojih razloga se u praksi može pojaviti pitanje po kojim propisima će tako osuđeno lice izvršavati izrečenu kaznu.

Novim nacrtom zakona predviđena je izmjena člana 257 ZIKS BiH imajući u vidu ubuduće stavljanje u funkciju *Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine - Državnog zatvora*, kojim se i dalje nastavlja saradnja sistema izvršenja krivičnih sankcija Bosne i Hercegovine i entiteta. Izmjenom zakona je precizirano, da Sud BiH može pojedince pritvarati u pritvorske jedinice zavoda bilo kojeg od entiteta, a lica koja Sud BiH osudi na zatvorsku kaznu svoje kazne mogu izdržavati u entitetskim zavodima, osim Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine, kada to zahtijevaju interesi krivičnog postupka...

Sva predložena zakonska rješenja su usklađena s Ustavom BiH, Evropskim zatvorskim pravilima, preporukama Vijeća Evropa, te Mišljenjima Ureda za zakonodavstvo Bosne i Hercegovine.

Interesantno je da za provođenje izmijenjenog i dopunjenog Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija i drugih mjera ne smatra se potrebnim obezbjeđenje dodatnih finansijskih sredstva. Ovo se obrazlaže time što bi, stavljanjem u funkciju predloženog zakona došlo do redovnih troškova koji su ranije pripadali izvršenju navedenog zakona.

Lista korištenih skraćenica

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine - BD BiH

Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca RS - CEST RS

Centar za edukaciju sudija i tužilaca FBiH- CEST FBiH

Evropska konvencija o ljudskim pravima - EKLJP

Evropski sud za ljudska prava – ESLJP

Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi – OSCE/OEBS

Sud Evropske unije – Sud EU

Vijeće Evrope - VE

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH – VSTV BiH

Najava sljedećeg broja *Pravne hronike*

Sljedeći broj *Pravne hronike* (broj 8) će biti objavljen u oktobru 2018. godine.

Teme koje će biti obuhvaćene su: Praksa Suda Evropske unije; Novine u praksi Evropskog suda za ljudska prava; Ustavnog suda Bosne i Hercegovine; Suda Bosne i Hercegovine; Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine; Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Brčko distrikta BiH, sve za prvu polovinu 2018. godine. U sljedećem broju članci će biti posvećeni mogućnostima za stručno usavršavanje pravnika u Bosni i Hercegovini.

Elektronsko izdanje *Pravne hronike* je dostupno na internet stranici www.pravnahronika.org.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

The AIRE Centre
Advice on Individual Rights in Europe

British Embassy
Sarajevo